A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (nyolcadik tanács)

2011. július 13.*

„Verseny – Kartellek – Felvonók és mozgólépcsők beépítésének és karbantartásának piaca – Az EK 81. cikk megsértését megállapító határozat – Közbeszerzési eljárások manipulálása – A piacok felosztása – Az árak rögzítése”

A T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyekben,

a **General Technic-Otis Sàrl** (székhelye: Howald [Luxemburg], képviseli kezdetben: M. Nosbusch, később: A. Winckler ügyvéd és J. Temple Lang solicitor)

felperesnek a T-141/07. sz. ügyben,

a **General Technic Sàrl** (székhelye: Howald, képviseli: M. Nosbusch)

felperesnek a T-142/07. sz. ügyben,

az **Otis SA** (székhelye: Dilbeek [Belgium]),

az **Otis GmbH & Co. OHG** (székhelye: Berlin [Németország]),

az **Otis BV** (székhelye: Amersfoort [Hollandia]),

az **Otis Elevator Company** (székhelye: Farmington, Connecticut [Egyesült Államok]),

(képviselik őket: A. Winckler és M. Temple Lang)

felpereseknek a T-145/07. sz. ügyben,

a **United Technologies Corporation** (székhelye: Wilmington, Delaware [Egyesült Államok], képviselik: A. Winckler és J. Temple Lang)

felperesnek a T-146/07. sz. ügyben,

az **Európai Bizottság** (képviselik a T-141/07. és T-142/07. sz. ügyekben: A. Bouquet, R. Sauer, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: A. Condomines ügyvéd, a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyekben: A. Bouquet, R. Sauer, J. Bourke, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: A. Condomines)

alperes ellen

* Az eljárás nyelvei: francia és angol.

az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/38.823 – „felvonók és mozgólépcsők”-ügy) 2007. február 21-én hozott C (2007) 512 végleges bizottsági határozat megsemmisítése, illetve másodlagosan a felperesekkel szemben kiszabott bírságok összegének csökkentése iránti kérelem tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (nyolcadik tanács),

tagjai: M. E. Martins Ribeiro elnök (előadó), N. Wahl és A. Dittrich bírák,

hivatalvezető: K. Andová tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra, valamint a 2009. október 1-jei, 6-i és 7-i tárgyalásokra,

meghozta a következő

Ítéletet

1 A jelen ügyek tárgyát az [EK] 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/38.823 – „felvonók és mozgólépcsők”-ügy) 2007. február 21-én hozott C (2007) 512 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: megtámadott határozat) megsemmisítése iránti kérelmek képezik, amely határozat összefoglalóját az *Európai Unió Hivatalos Lapjának* 2008. március 26-i számában (HL C 75., 19. o.) tették közzé, illetve másodlagosan a felperesekkel szemben kiszabott bírságok összegének csökkentése iránti kérelmek képezik.

2 A megtámadott határozatban az Európai Közösségek Bizottsága megállapította, hogy a következő társaságok megsértették az EK 81. cikket:

– a Kone Belgium SA (a továbbiakban: Kone Belgium), a Kone GmbH (a továbbiakban: Kone Németország), a Kone Luxembourg Sàrl (a továbbiakban: Kone Luxemburg), a Kone BV Liften en Roltrappen (a továbbiakban: Kone Hollandia) és a Kone Oyj (a továbbiakban: KC) (a továbbiakban együtt vagy külön: Kone);

– az Otis SA (a továbbiakban: Otis Belgium), az Otis GmbH & Co. OHG (a továbbiakban: Otis Németország), a General Technic-Otis Sàrl (a továbbiakban: GTO), a General Technic Sàrl (a továbbiakban: GT), az Otis BV (a továbbiakban: Otis Hollandia), az Otis Elevator Company (a továbbiakban: OEC) és a United Technologies Corporation (a továbbiakban: UTC) (a továbbiakban együtt vagy külön: Otis);

– a Schindler SA (a továbbiakban: Schindler Belgium), a Schindler Deutschland Holding GmbH (a továbbiakban: Schindler Németország), a Schindler Sàrl (a továbbiakban: Schindler Luxemburg), a Schindler Liften BV (a továbbiakban: Schindler Hollandia) és a Schindler Holding Ltd (a továbbiakban: Schindler Holding) (a továbbiakban együtt vagy külön: Schindler);

– a ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV (a továbbiakban: TKLA), a ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (a továbbiakban: TKA), a ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (a továbbiakban: TKF), a ThyssenKrupp Elevator AG (a továbbiakban: TKE), a ThyssenKrupp AG (a továbbiakban: TKAG), a ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl (a továbbiakban: TKAL) és a ThyssenKrupp Liften BV (a továbbiakban: TKL) (a továbbiakban együtt vagy külön: ThyssenKrupp);

– a Mitsubishi Elevator Europe BV (a továbbiakban: MEE).

3 Az UTC vezető szerepet tölt be a világban az épületrendszerek, valamint a repülési és űrhajózásipar területén. Az OEC az UTC 100%-os tulajdonában álló leányvállalat, amely az Egyesült Államokban rendelkezik székhellyel, és a felvonók és mozgólépcsők területén nemzeti leányvállalatokon keresztül folytatja tevékenységeit. Ezek többek között Belgiumban az Otis Belgium, Németországban az Otis Németország, Luxemburgban a GTO, Hollandiában pedig az Otis Hollandia. A megtámadott határozat elfogadásának időpontjában a GTO 75%-ban az Otis Belgium tulajdonában állt, míg a maradék 25% a GT tulajdonában volt (a megtámadott határozat (21)–(26) preambulumbekezdése).

A közigazgatási eljárás

A Bizottság vizsgálata

4 A Bizottság 2003 nyarán információkat kapott arról, hogy feltehetően kartell áll fenn a négy fő, felvonókat és mozgólépcsőket gyártó, az Unióban üzleti tevékenységet folytató európai társaság, azaz a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp között (a megtámadott határozat (3) és (91) preambulumbekezdése).

Belgium

5 A Bizottság 2004. január 28-tól és 2004 márciusában az [EK 81.] és az [EK 82.] cikk végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 14. cikkének (2) és (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Belgiumban (a megtámadott határozat (92), (93), (95) és (97) preambulumbekezdése).

6 A kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.) (a továbbiakban: 2002. évi engedékenységi közlemény) alapján a Kone, az Otis, a ThyssenKrupp és a Schindler egymást követően kérelmet nyújtott be. Az érintett vállalkozások e kérelmeket kiegészítették (a megtámadott határozat (94), (96), (98) és (103) preambulumbekezdése).

7 E közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a Kone 2004. június 29-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (99) preambulumbekezdése).

8 A Bizottság továbbá 2004 szeptembere és decembere között az [EK] 81. és az [EK] 82. cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Belgiumban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek és a belga Agoria szövetségnek (a megtámadott határozat (101) és (102) preambulumbekezdése).

Németország

9 A Bizottság 2004. január 28-tól és 2004 márciusában a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között az Otis és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Németországban (a megtámadott határozat (104) és (106) preambulumbekezdése).

10 A Kone 2004. február 12-én és 18-án Németországra vonatkozó információkkal egészítette ki a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján 2004. február 2-án Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. Ugyanígy az Otis 2004 márciusa és 2005 februárja között Németországra vonatkozó információkkal egészítette ki a Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. A Schindler 2004.

november 25-én az említett közlemény alapján Németországra vonatkozó információkat tartalmazó kérelmet nyújtott be, amelyet 2004 decembere és 2005 februárja között kiegészített. Végül 2005 decemberében a ThyssenKrupp szintén e közlemény alapján Németországra vonatkozó kérelmet nyújtott be a Bizottsághoz (a megtámadott határozat (105), (107), (112) és (114) preambulumbekezdése).

11 A Bizottság továbbá 2004 szeptembere és novembere között az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Németországban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek, valamint a VDMA, a VFA és a VMA szövetségnek (a megtámadott határozat (110), (111) és (113) preambulumbekezdése).

Luxemburg

12 A Kone 2004. február 5-én Luxemburgra vonatkozó információkkal egészítette ki a 2004. február 2-án Belgiumra vonatkozóan benyújtott kérelmét. Az Otis és a ThyssenKrupp a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján Luxemburgra vonatkozóan szóban terjesztett elő kérelmet. A Schindler ugyanezen közlemény alapján kérelmet nyújtott be Luxemburgra vonatkozóan (a megtámadott határozat (115), (118), (119) és (124) preambulumbekezdése).

13 A Bizottság 2004. március 9-től a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Schindler és a ThyssenKrupp leányvállalatainak helyiségeiben Luxemburgban (a megtámadott határozat (116) preambulumbekezdése).

14 A 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a Kone a kérelmének Luxemburgra vonatkozó részére 2004. június 29-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (120) preambulumbekezdése).

15 A Bizottság 2004 szeptemberében és októberében az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Luxemburgban elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek és a Fédération luxembourgeoise des ascensoristes-nek (luxemburgi felvonógyártók egyesülése) (a megtámadott határozat (122) és (123) preambulumbekezdése).

Hollandia

16 Az Otis 2004 márciusában a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján Hollandiára vonatkozó kérelmet nyújtott be, amelyet később kiegészített. A ThyssenKrupp 2004 áprilisában e közlemény alapján kérelmet nyújtott be, amelyet később szintén többször kiegészített. Végül a Kone 2004. július 19-én Hollandiára vonatkozó információkkal egészítette ki a Belgiumra vonatkozóan 2004. február 2-án benyújtott kérelmét (a megtámadott határozat (127), (129) és (130) preambulumbekezdése).

17 Az említett közlemény 8. pontjának a) alpontja alapján az Otis 2004. július 27-én feltételes mentességet kapott (a megtámadott határozat (131) preambulumbekezdése).

18 A Bizottság 2004. április 28-tól a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése alapján vizsgálatokat folytatott többek között a Kone, a Schindler, a ThyssenKrupp és az MEE leányvállalatainak helyiségeiben Hollandiában, valamint a Boschduin szövetség helyiségeiben (a megtámadott határozat (128) preambulumbekezdése).

19 A Bizottság 2004 szeptemberében az 1/2003 rendelet 18. cikke alapján tájékoztatáskérést küldött a Hollandiában elkövetett jogsértésben részt vevő vállalkozásoknak, több, e tagállamban lévő ügyfélnek, valamint a VLR és a Boschduin szövetségnek (a megtámadott határozat (133) és (134) preambulumbekezdése).

A kifogásközlés

20 A Bizottság 2005. október 7-én kifogásközlést fogadott el, amelyet többek között a fenti 2. pontban említett társaságoknak címzett. A kifogásközlés valamennyi címzettje a Bizottság által megfogalmazott kifogásokra válaszolva írásbeli észrevételeket tett (a megtámadott határozat (135) és (137) preambulumbekezdése).

21 Meghallgatásra nem került sor, mivel a kifogásközlés egyetlen címzettje sem terjesztett elő erre vonatkozó kérelmet (a megtámadott határozat (138) preambulumbekezdése).

A megtámadott határozat

22 A Bizottság 2007. február 21-én elfogadta a megtámadott határozatot, amelyben megállapította, hogy a határozat címzett társaságai négy, az EK 81. cikk (1) bekezdésébe ütköző egységes, összetett és folyamatos jogsértésben vettek részt négy tagállamban, mivel felosztották egymás között a piacokat úgy, hogy megegyeztek a felvonók és mozgólépcsők értékesítésével, beépítésével, karbantartásával és korszerűsítésével összefüggő ajánlati felhívások és szerződések elosztásában, illetve azt összehangolták (a megtámadott határozat (2) preambulumbekezdése).

23 A megtámadott határozat címzettjeit illetően a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az érintett vállalkozások Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában lévő leányvállalatainak felelősségén túl meg kell állapítani az említett leányvállalatok anyavállalatainak egyetemleges felelősségét a leányvállalataik által elkövetett, az EK 81. cikkbe ütköző jogsértésekért, mivel a jogsértés időtartama alatt meghatározó befolyást gyakorolhattak azok üzletpolitikájára, és vélelmezhető, hogy e lehetőséggel éltek is (a megtámadott határozat (608), (615), (622) (627) és (634)–(641) preambulumbekezdése). Az MEE anyavállalatainak a leányvállalatuk magatartásáért való egyetemleges felelősségét nem állapították meg, mivel nem lehetett bebizonyítani, hogy a leányvállalat magatartására meghatározó befolyást gyakoroltak (a megtámadott határozat (643) preambulumbekezdése).

24 A Bizottság a megtámadott határozatban a bírságok összegének kiszámításakor a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az [ESZAK 65. cikk] (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: 1998. évi iránymutatás) kifejtett módszert alkalmazta. Megvizsgálta azt is, hogy az érintett vállalkozások megfelelnek-e a 2002. évi engedékenységi közleményben megállapított követelményeknek, és ha igen, mennyiben.

25 A Bizottság a jogsértéseket „különösen súlyosnak” minősítette a jellegükre, és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt, még akkor is, ha tényleges hatásukat nem lehetett felmérni (a megtámadott határozat (671) preambulumbekezdése).

26 Az érintett vállalkozások arra vonatkozó tényleges gazdasági képességének figyelembevétele érdekében, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak, a Bizottság a felvonók és/vagy mozgólépcsők piacán – ideértve adott esetben a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatások piacát is – elért forgalom alapján a vállalkozásokat minden egyes ország vonatkozásában különböző kategóriákba sorolta (a megtámadott határozat (672) és (673) preambulumbekezdése).

27 Ami a Belgiumban megvalósult kartellt illeti, a Konét és a Schindlert az első kategóriába sorolták, és a bírság kiindulási összegét a jogsértés súlya alapján 40 000 000 euróban határozták meg. Az Otist a második kategóriába sorolták a bírság 27 000 000 eurós kiindulási összegével. A ThyssenKruppot a harmadik kategóriába sorolták a bírság 16 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (674) és (675) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es

szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a bírságuk kiindulási összegét 45 900 000 euróban, illetve 33 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel a jogsértés hét évig és nyolc hónapig (1996. május 9-től 2004. január 29-ig) tartott, a Bizottság az érintett vállalkozások esetében 75%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 70 000 000 euróban, az Otis esetében 80 325 000 euróban, a Schindler esetében 70 000 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 57 750 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (692) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (708)–(710) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (733), (734), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekezdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a Kone teljes bírságmentességben részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A ThyssenKrupp egyrészről e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 20%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (760)–(777) preambulumbekezdése).

28 Ami a Németországban megvalósult kartellt illeti, a Konét, az Otist és a ThyssenKruppot az első kategóriába sorolták a bírság 70 000 000 eurós kiindulási összegével. A Schindlert a második kategóriába sorolták a bírság 17 000 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (676)–(679) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a bírságuk kiindulási összegét 119 000 000 euróban, illetve 140 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel a Kone, az Otis és a ThyssenKrupp által elkövetett jogsértés nyolc évig és négy hónapig (1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 80%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel a Schindler által elkövetett jogsértés öt évig és négy hónapig (1995. augusztus 1-jétől 2000. december 6-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozás esetében 50%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 126 000 000 euróban, az Otis esetében 214 200 000 euróban, a Schindler esetében 25 500 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 252 000 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (693) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697)–(707) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (727)–(729), (735), (736), (742)–(744), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekezdése). A Kone egyrészről a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése alapján a bírság összegének 50%-os maximális csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 25%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler egyrészről e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének harmadik francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 15%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A ThyssenKrupp a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (778)–(813) preambulumbekezdése).

29 Ami a Luxemburgban megvalósult kartellt illeti, az Otist és a Schindlert az első kategóriába sorolták a bírság 10 000 000 eurós kiindulási összegével. A Konét és a ThyssenKruppot a második kategóriába sorolták a bírság 2 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (680)–(683) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a bírságuk kiindulási összegét 17 000 000 euróban, illetve 5 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel a jogsértés nyolc évig és három hónapig (1995. december 7-től 2004. március 9-ig) tartott, a Bizottság az érintett vállalkozások esetében 80%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 4 500 000 euróban, az Otis esetében 30 600 000 euróban, a Schindler esetében 18 000 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében pedig 9 000 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (694) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (711)–(714) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (730), (749), (750) és (753)–(755) preambulumbekezdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a Kone teljes bírságmentességben részesült. Az Otis egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler és a ThyssenKrupp a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (814)–(835) preambulumbekezdése).

30 Ami a Hollandiában megvalósult kartellt illeti, a Konét az első kategóriába sorolták a bírság 55 000 000 eurós kiindulási összegével. Az Otist a második kategóriába sorolták a bírság 41 000 000 eurós kiindulási összegével. A Schindlert a harmadik kategóriába sorolták a bírság 24 500 000 eurós kiindulási összegével. A ThyssenKruppot és az MEE-t a negyedik kategóriába sorolták a bírság 8 500 000 eurós kiindulási összegével (a megtámadott határozat (684) és (685) preambulumbekezdése). Az Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényezőt, a ThyssenKrupp bírságának kiindulási összegére pedig 2-es szorzótényezőt alkalmaztak a méretük és összesített forrásaik figyelembevétele érdekében, ily módon a bírságuk kiindulási összegét 69 700 000 euróban, illetve 17 000 000 euróban állapították meg (a megtámadott határozat (690) és (691) preambulumbekezdése). Mivel az Otis és a ThyssenKrupp által elkövetett jogsértés öt évig és tíz hónapig (1998. április 15-től 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 55%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel a Kone és a Schindler által elkövetett jogsértés négy évig és kilenc hónapig (1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozások esetében 45%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. Mivel az MEE által elkövetett jogsértés négy évig és egy hónapig (2000. január 11-től 2004. március 5-ig) tartott, a Bizottság e vállalkozás esetében 40%-kal növelte a bírság kiindulási összegét. A bírság alapösszegét így a Kone esetében 79 750 000 euróban, az Otis esetében 108 035 000 euróban, a Schindler esetében 35 525 000 euróban, a ThyssenKrupp esetében 26 350 000 euróban, az MEE esetében pedig 11 900 000 euróban állapította meg (a megtámadott határozat (695) és (696) preambulumbekezdése). A Bizottság úgy vélte, hogy a ThyssenKruppot visszaesőnek kell tekinteni, és e súlyosító körülmény címén 50%-kal növelte a bírságának összegét (a megtámadott határozat (697), (698) és (715)–(720) preambulumbekezdése). Az érintett vállalkozások javára semmilyen enyhítő körülményt nem állapított meg (a megtámadott határozat (724)–(726), (731), (732), (737), (739)–(741), (745)–(748) és (751)–(755) preambulumbekezdése). A 2002. évi engedékenységi közlemény alapján az Otis teljes bírságmentességben részesült. A ThyssenKrupp egyrészről az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése szerinti tartományban a bírság összegének 40%-os csökkentésében, másrészről pedig a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült. A Schindler és az MEE a tények vitatásától való tartózkodás miatt a bírság összegének 1%-os csökkentésében részesült (a megtámadott határozat (836)–(855) preambulumbekezdése).

31 A megtámadott határozat rendelkező része a következőképpen szól:

„1. cikk

(1) Belgiumot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Belgium]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKLA]: 1996. május 9-től 2004. január 29-ig.

(2) Németországot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, és abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Németország]: 1995. augusztus 1-jétől 2000. december 6-ig; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE], [a TKA] és [a TKF]: 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig.

(3) Luxemburgot illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Luxemburg]: 1995. december 7-től 2004. január 29-ig;

– az Otis: [az UTC], [az OEC], [az Otis Belgium], [a GTO] és [a GT]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Luxemburg]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKAL]: 1995. december 7-től 2004. március 9-ig.

(4) Hollandiát illetően a következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikket, mivel a jelzett időszakokban nemzeti szinten a felvonókra és mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodások és összehangolt magatartások keretében rendszeresen és közösen megegyeztek a piacok felosztásában, abban, hogy az értékesítés és a beépítés vonatkozásában előzetesen megállapodásban rögzített részesedéseknek megfelelően elosztják egymás között a nyilvános és meghívásos ajánlati felhívásokat, valamint egyéb szerződéseket, továbbá tartózkodnak attól, hogy a karbantartási és korszerűsítési szerződések területén egymással versenybe lépjenek:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Hollandia]: 1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Hollandia]: 1998. április 15-től 2004. március 5-ig;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Hollandia]: 1999. június 1-jétől 2004. március 5-ig;

– a ThyssenKrupp: [a TKAG] és [a TKL]: 1998. április 15-től 2004. március 5-ig; és

– [az MEE]: 2000. január 11-től 2004. március 5-ig.

2. cikk

(1) A Belgiumban elkövetett, az 1. cikk (1) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Belgium], egyetemlegesen: 0 EUR;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Belgium], egyetemlegesen: 47 713 050 EUR;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Belgium], egyetemlegesen: 69 300 000 EUR; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKLA], egyetemlegesen: 68 607 000 EUR.

(2) A Németországban elkövetett, az 1. cikk (2) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Németország], egyetemlegesen: 62 370 000 EUR;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Németország], egyetemlegesen: 159 043 500 EUR;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Németország], egyetemlegesen: 21 458 250 EUR; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE], [a TKA] és [a TKF], egyetemlegesen: 374 220 000 EUR.

(3) A Luxemburgban elkövetett, az 1. cikk (3) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Luxemburg], egyetemlegesen: 0 EUR;

– az Otis: [az UTC], [az OEC], [az Otis Belgium], [a GTO] és [a GT], egyetemlegesen: 18 176 400 EUR;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Luxemburg], egyetemlegesen: 17 820 000 EUR; és

– a ThyssenKrupp: [a TKAG], [a TKE] és [a TKAL], egyetemlegesen: 13 365 000 EUR.

(4) A Hollandiában elkövetett, az 1. cikk (4) bekezdésében említett jogsértések miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

– a Kone: [a KC] és [a Kone Hollandia], egyetemlegesen: 79 750 000 EUR;

– az Otis: [az UTC], [az OEC] és [az Otis Hollandia], egyetemlegesen: 0 EUR;

– a Schindler: a Schindler Holding […] és [a Schindler Hollandia], egyetemlegesen: 35 169 750 EUR;

– a ThyssenKrupp: [a TKAG] és [a TKL], egyetemlegesen: 23 477 850 EUR; és

– [az MEE]: 1 841 400 EUR.

[…]”

Az eljárás és a felek kérelmei

32 A Törvényszék Hivatalához 2007. május 4-én (T-141/07. és T-142/07. sz. ügyek), illetve 2007. május 7-én (T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek) benyújtott keresetlevelükkel a felperesek, a GTO, a GT, az Otis Belgium, az Otis Németország, az Otis Hollandia, az OEC és az UTC előterjesztették a jelen kereseteket.

33 Az előadó bíró jelentése alapján a Törvényszék (nyolcadik tanács) a jelen ügyekben a szóbeli szakasz megnyitásáról határozott, és az eljárási szabályzatának 64. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében írásban kérdéseket tett fel a feleknek, valamint felkérte őket, hogy nyújtsanak be dokumentumokat. A felek ennek a kitűzött határidőn belül eleget tettek.

34 A Bizottság által a T-145/07. sz. ügyben 2009. augusztus 18-án benyújtott kérelem alapján a Törvényszék eljárási szabályzatának 64. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében emellett felszólította a Bizottságot, hogy válaszoljon bizonyos kérdésekre, és nyújtson be dokumentumokat. A Bizottság ezeknek a kitűzött határidőn belül eleget tett.

35 A Törvényszék a 2009. október 1-jei, 6-i és 7-i tárgyaláson meghallgatta a T-141/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyekben részt vevő felek szóbeli előadásait és az általa feltett szóbeli kérdésekre adott válaszaikat.

36 A T-142/07. sz. ügy felperese a 2009. október 1-jei tárgyaláson nem képviseltette magát. E tárgyalás során a Bizottság ugyanakkor válaszolt a Törvényszék kérdéseire.

37 A T-141/07. sz. ügyben a Törvényszék felszólítására a felperes 2009. október 12-én benyújtott egy levelet, amelyben megjelölte az ügy irataiban szereplő azon adatokat, amelyek elhagyását kérte a Törvényszék általi közzétételből a tárgyalás során. A Bizottság az e levélre vonatkozó észrevételeit 2009. november 12-i levelében fogalmazta meg. A szóbeli szakaszt ezt követően ebben az ügyben lezárták.

38 A T-142/07. sz. ügyben a felperes 2009. október 12-i levelével jelezte a Törvényszéknek, hogy nincs kifogása az ellen, hogy az említett ügyet ítélethozatal céljából egyesítsék a T-141/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyekkel. A T-142/07. sz. ügyben a szóbeli szakaszt ezt követően lezárták.

39 A T-145/07. és T-146/07. sz. ügyekben a Törvényszék felszólítására a felperesek 2009. október 15-én benyújtottak egy levelet, amelyben megjelölték az ügy irataiban szereplő azon adatokat, amelyek elhagyását kérték a Törvényszék általi közzétételből a tárgyalás során. A szóbeli szakaszt ezt követően ezen ügyekben lezárták.

40 Miután a T-141/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felpereseit a tárgyaláson meghallgatták ezzel a kérdéssel kapcsolatban, valamint a T-142/07. sz. ügy felperese is előterjesztette írásbeli észrevételeit, a Törvényszék úgy döntött, hogy a jelen ügyeket ítélethozatal céljából az eljárási szabályzat 50. cikke alapján egyesíti.

41 A T-141/07. sz. ügyben a felperes azt kéri, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozatot a rá vonatkozó részben;

– másodlagosan törölje vagy csökkentse a megtámadott határozatban vele szemben kiszabott bírság összegét;

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

42 A T-142/07. sz. ügyben a felperes azt kéri, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozatot a rá vonatkozó részben;

– másodlagosan törölje vagy csökkentse a megtámadott határozatban vele szemben kiszabott bírság összegét;

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

43 A T-145/07. sz. ügyben a felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék:

– törölje vagy jelentősen csökkentse a megtámadott határozat értelmében velük szemben kiszabott bírságokat;

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére;

– tegye meg az általa megfelelőnek tartott egyéb intézkedéseket.

44 A T-146/07. sz. ügyben a felperes azt kéri, hogy a Törvényszék:

– törölje vagy jelentősen csökkentse a megtámadott határozat értelmében vele szemben kiszabott bírságokat;

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére;

– tegye meg az általa hasznosnak vélt egyéb intézkedéseket.

45 A Bizottság minden ügyben azt kéri, hogy a Törvényszék:

– utasítsa el a kereseteket;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

46 Előzetesen rá kell mutatni, hogy a T-141/07. és T-142/07. sz. ügyek felperesei által benyújtott kereseteknek kettős tárgya van, azaz egyrészt elsődlegesen a megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelem, másodlagosan a bírságok összegének törlése vagy csökkentése iránti kérelem. Ezzel szemben a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei által benyújtott keresetek csak a bírságok törlését vagy csökkentését célozzák.

47 Miután a Törvényszék a T-141/07. sz. ügy felperesét felhívta a tárgyaláson arra, hogy adja elő észrevételeit érvelése pontos terjedelmét illetően, ez utóbbi kijelentette lényegileg, hogy kizárólag a GTO magatartása anyavállalatainak való betudása kapcsán kifejtett, az egyenlő bánásmód elvének megsértésére vonatkozó jogalap eredményezheti a megtámadott határozat egészének megsemmisítését.

48 A T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei összességében nyolc jogalapra hivatkoznak. Az első az EK 81. cikk megsértése miatti felelősség betudását szabályozó elvek, az ártatlanság vélelme, a büntetések egyéniesítése, az egyenlő bánásmód, a védelemhez való jog, valamint az EK 253. cikk megsértésére vonatkozik, a leányvállalatok által elkövetett jogsértések anyavállalatoknak való betudása során. A második az 1998. évi iránymutatás, az arányosság és az egyenlő bánásmód elve, a védelemhez való jog és az EK 253. cikk megsértésére vonatkozik, a bírságuk kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való meghatározása során. A harmadik, kizárólag a T-145/07. sz. ügy felperesei által hivatkozott jogalap az 1998. évi iránymutatás és az arányosság elvének megsértésére vonatkozik, a bírság kiindulási összegének a németországi jogsértés időtartama alapján való meghatározása során. A negyedik, a T-145/07. és T-146/07 sz. ügy felperesei által hivatkozott jogalap az 1998. évi iránymutatás és az arányosság elvének megsértésére vonatkozik, a csoport-szorzótényező a célból való alkalmazása során, hogy a bírságok kiindulási összegének meghatározása során figyelembe vegyék az elrettentési célt. Az ötödik, a T-141/07. és T-145/07 sz. ügy felperesei által hivatkozott jogalap a 2002. évi engedékenységi közlemény, az EK 253. cikk, továbbá a bizalomvédelem, az arányosság, a méltányosság, az egyenlő bánásmód elve, valamint a védelemhez való jog megsértésére vonatkozik, az együttműködésük értékelése során. A hatodik, a T-141/07. és T-145/07 sz. ügy felperesei által hivatkozott jogalap a bizalomvédelem és az arányosság elvének megsértésére vonatkozik, a bírságok összegének a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt való csökkentésének meghatározása során. A hetedik, a T-141/07. és T-145/07 sz. ügy felperesei által hivatkozott jogalap az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére vonatkozik. Végül a nyolcadik, a T-141/07. sz. ügy felperese által hivatkozott jogalap az arányosság elvének megsértésére vonatkozik a bírságok végső összegének kiszámítása során.

A leányvállalatok által elkövetett jogsértések anyavállalatoknak való betudása során az EK 81. cikk megsértése miatti felelősség betudását szabályozó elvek, az ártatlanság vélelme, a büntetések egyéniesítése, az egyenlő bánásmód, a védelemhez való jog és az EK 253. cikk megsértésére vonatkozó jogalapról

Előzetes észrevételek

49 Noha a T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei vitatják az UTC, az OEC, az Otis Belgium és a GT felelősségét leányvállalataik versenyellenes magatartásáért Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában.

50 Annak ellenére, hogy a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei e jogalapot csak a bírságok összegének törlése vagy csökkentése iránti kérelmük keretében fogalmazzák meg, úgy kell tekinteni, hogy a jelen jogalappal az említett felperesek, a T-141/07. és T-142/07. sz. ügyek felpereseihez

hasonlóan nemcsak a kiszabott bírságok összegének törlését vagy csökkentését kérik, hanem a megtámadott határozat 1. cikkének megsemmisítését is, mivel a Bizottság abban tévesen állapított meg egy, az érintett anyavállalatoknak betudott jogsértést.

51 Ennek megfelelően a jelen jogalap egyrészt a megtámadott határozat 1. cikkében szereplő anyavállalatok által elkövetett jogsértés megállapításának jogszerűségére, másrészt pedig az említett társaságokkal szemben a megtámadott határozat 2. cikkében kiszabott bírságok jogszerűségére vonatkozik.

52 Valamely anyavállalatnak a leányvállalata magatartásáért való egyetemleges felelősségét illetően emlékeztetni kell arra, hogy azon körülmény, hogy a leányvállalat külön jogi személyiséggel rendelkezik, nem elegendő annak kizárására, hogy magatartását az anyavállalatnak lehessen betudni (a Bíróság 48/69. sz., Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 619. o.] 132. pontja).

53 Az uniós versenyjog ugyanis a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik, és a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül e jogalany jogállásától és finanszírozási módjától (lásd a Bíróság C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8237. o.] 54. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

54 Az uniós bíróság azt is kifejtette, hogy ugyanebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (lásd a Bíróság 170/83. sz. Hydrotherm Gerätebau ügyben 1984. július 12-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 2999. o.] 11. pontját, valamint a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 55. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a Törvényszék T-234/95. sz., DSG kontra Bizottság ügyben 2000. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2603. o.] 124. pontját). Így hangsúlyozta, hogy a versenyszabályok alkalmazásakor nem az a meghatározó, hogy különálló jogi személyiségükből fakadóan két társaság formálisan különálló-e, ami számít, az az, hogy piaci magatartásuk egységes-e, vagy sem. Szükséges lehet tehát megvizsgálni azt, hogy két különálló jogi személyiségű társaság egyetlen olyan vállalkozást vagy gazdasági egységet alkot-e, illetve egyetlen olyan vállalkozás vagy gazdasági egység alá tartozik-e, amely egységes piaci magatartást tanúsít (a fenti 52. pontban hivatkozott Imperial Chemical Industries kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 140. pontja és a Törvényszék T-325/01. sz., DaimlerChrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-3319. o.] 85. pontja).

55 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

56 Ennek megfelelően az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását különösen akkor, ha e leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg piaci magatartását, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az e két jogalany közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd a Bíróság C-294/98. P. sz., Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-10065. o.] 27. pontját, C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425 o.] 117. pontját, valamint a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

57 Ez esetben ugyanis az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ily módon a fenti 54. pontban említett ítélkezési gyakorlat értelmében egyetlen vállalkozást alkot. Így az a tény, hogy valamely anyavállalat és annak leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot, lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzen az anyavállalatnak anélkül, hogy bizonyítania kellene az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét (a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontja).

58 E tekintetben ki kell emelni, hogy a Bizottság nem szorítkozhat annak megállapítására, hogy a vállalkozás meghatározó befolyást gyakorolhat a másik vállalkozásra, anélkül hogy szükséges lenne annak vizsgálata, hogy e befolyást valóban gyakorolta-e. Ellenkezőleg, főszabály szerint a Bizottság feladata e meghatározó befolyásnak a ténybeli elemek – többek között különösen az egyik vállalkozás másik vállalkozás feletti esetleges irányítási jogköre – alapján való bizonyítása (lásd ebben az értelemben a Bíróság a C-196/99. P. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-11005. o.] 96–99. pontját, a fenti 56. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 118–122. pontját, valamint a Törvényszék T-314/01. sz., Avebe kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3085. o.] 136. pontját).

59 Abban a különös esetben, ha az anyavállalat az uniós versenyszabályokba ütköző jogsértést elkövető leányvállalata tőkéjében 100%-os részesedéssel rendelkezik, egyrészről ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat e leányvállalat magatartására, másrészről pedig fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (lásd a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

60 E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy a leányvállalatbeli tőke részesedések teljes egészében az anyavállalata tulajdonában vannak, ahhoz, hogy vélelmezze, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatára kirótt bírság megfizetését illetően, kivéve ha az e vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

61 Ezenkívül igaz ugyan, hogy a Bíróság a C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének (EBHT 2000., I-9925. o.) 28. és 29. pontjában a leányvállalatbeli tőkerészesedések 100%-ával való rendelkezésen kívül további körülményekre is hivatkozott, például arra a tényre, hogy nem vitatták az anyavállalatnak a leányvállalata üzletpolitikájára gyakorolt befolyását, és a két vállalkozásnak közös volt a képviselete a közigazgatási eljárás során, e körülményeket azonban a Bíróság csupán azért említette meg, hogy ismertesse azon elemek összességét, amelyekre a Törvényszék az érvelését alapozta, és nem annak érdekében, hogy a fenti 59. pontban említett vélelem alkalmazását az anyavállalat által ténylegesen gyakorolt befolyásra vonatkozó további ténykörülmények előterjesztésétől tegye függővé (a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62. pontja).

62 A fent hivatkozott elvek fényében meg kell vizsgálni az Otis Németország, az Otis Belgium, az Otis Hollandia és a GTO által elkövetett jogsértések betudását anyavállalataiknak. E tekintetben egymás után meg kell vizsgálni egyrészt a Belgiumban, Németországban és Hollandiában az Otis Belgium, az Otis Németország és az Otis Hollandia (a továbbiakban együtt: az Otis-leányvállalatok) által elkövetett jogsértések betudását az UTC-nek és az OEC-nek (a megtámadott határozat (615)-(621) preambulumbekezdése), másrészt pedig a GTO által Luxemburgban elkövetett jogsértések betudását az UTC-nek, az OEC-nek, az Otis Belgiumnak és a GT-nek (a megtámadott határozat (622)–(626) preambulumbekezdése).

Az Otis-leányvállalatok által elkövetett jogsértések UTC-nek és OEC-nek való betudásáról

63 A megtámadott határozat (615) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti, hogy „[b]ár [az Otis-leányvállalatok] a kartellekben közvetlenül részt vevő jogalanyok, tulajdonosuk, az OEC, és kizárólagos tulajdonosa és végső anyavállalata, az UTC a jogsértés időtartama alatt meghatározó befolyást gyakorolhatott a leányvállalatok mindegyikének üzletpolitikájára, és vélelmezhető, hogy e lehetőséggel élt is”.

64 A megtámadott határozat (616)–(618) preambulumbekezdésében a Bizottság úgy véli, hogy az az érv, amely szerint az Otis-leányvállalatok valamennyi kereskedelmi döntésüket önállóan, az OEC bármilyen utasítása nélkül hozzák meg, illetve az az érv, amely szerint a napi tevékenységek, beleértve a *[bizalmas]*[1] ajánlatokban való részvételre vonatkozó döntéseket, nem igényeltek jóváhagyást az OEC szintjén, illetve az az érv, amely szerint *[bizalmas]* „nem volt elegendő azon vélelem megdöntéséhez, miszerint [az Otis-leányvállalatok] nem önállóan határozták meg piaci magatartásukat”. Ami az utolsó érvet illeti, a Bizottság a megtámadott határozat (618) preambulumbekezdésében hozzáteszi egyrészt, hogy *[bizalmas]*, másrészt, hogy *[bizalmas]*.

65 A Bizottság emellett a megtámadott határozat (619) preambulumbekezdésében azt állítja, hogy „[a] kifogásközlésre adott válaszaikban az OEC, az UTC, valamint érintett leányvállalataik [nem szolgáltattak számára] olyan információkat, amelyek egyértelművé tették volna a közöttük fennálló társasági viszonyokat, a vezetési struktúrát és a beszámolási kötelezettségeket, azon vélelem megdöntése érdekében, miszerint az OEC és az UTC meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalataira, megakadályozva ezeket abban, hogy önállóan határozzák meg piaci magatartásukat”.

66 Végül a megtámadott határozat (620) preambulumbekezdésében a Bizottság rámutat, hogy az OEC állításával ellentétben az utóbbi „egyetemleges felelőssége az [EK] 81. cikk különböző megsértéséért nem »gyakorlati vagy politikai okokból« állapítható meg, hanem kizárólag azon az alapon, hogy az OEC és az UTC azon gazdasági egység részét képezik, amely különösen súlyosan megsértette az [uniós] versenyszabályokat […]”.

67 A jogalap első részében a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei lényegileg előadják, hogy figyelemmel a versenyjog megsértéséért való felelősség személyes jellegére, a versenyjog csak két olyan helyzetet ismer el, amelyben az anyavállalat felelőssége megállapítható leányvállalata magatartásáért, mégpedig egyrészt azt, amikor a leányvállalat nem önállóan határozta meg üzletpolitikáját, hanem minden szempontból anyavállalata utasításait követte, amit a Bizottságnak kell bizonyítania, másrészt pedig azt, amikor az anyavállalatnak tudomása volt leányvállalata jogellenes magatartásáról, azonban azt nem szüntette meg, annak ellenére, hogy arra lehetősége volt. Márpedig a megtámadott határozatban semmilyen ilyen tartalmú bizonyíték sem szerepel.

68 Ennek megfelelően az anyavállalat felelőssége nem alapulhat annak a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló, 2004. január 20-i 139/2004/EK tanácsi rendelet (HL 2004. L 24., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 40. o.) szerinti befolyásolási képességén. A Bizottság álláspontja azt eredményezné, hogy egyetlen anyavállalat sem lenne képes megdönteni a Bizottság által felállított vélelmet, mivel – szélsőséges helyzetek kivételével – kizárt, hogy egy másik társaság részvényeit teljes egészében tulajdonló társaság ne rendelkezzen jogi értelemben lehetőséggel annak befolyásolására. A T-146/07. sz. ügy felperese emellett előadja, hogy a Bizottság álláspontja ellentétes az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkében, valamint az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében biztosított ártatlanság vélelmével, amely csak akkor teszi lehetővé a Bizottság számára bírságok kiszabását, ha a jogsértést szándékosan vagy gondatlanságból követték el.

1 Törölt bizalmas adatok.

69 E tekintetben először rá kell mutatni, hogy a felperesek érvelése a fenti 52–61. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat téves értelmezésén alapul. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint annak érdekében, hogy a Bizottság egy társaság versenyellenes magatartását egy másik társaságnak betudja, nem támaszkodhat pusztán e társaságnak a 139/2004 rendelet szerinti befolyásolási képességére, anélkül hogy megvizsgálná, hogy e befolyás gyakorlására ténylegesen sor került-e. Ellenkezőleg, főszabály szerint a Bizottságnak több ténybeli körülmény, köztük különösen az egyik társaság másik társaság felett fennálló esetlegesen irányítási jogköre alapján bizonyítania kell az ilyen meghatározó befolyást. Ugyanakkor ezen ítélkezési gyakorlat szerint abban a különös esetben, ha a jogsértő magatartást tanúsító leányvállalat az anyavállat 100%-os irányítása alatt áll, fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására, és így elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy a leányvállalat tőkéjének az anyavállalat az egyedüli tulajdonosa. A Bíróság ezért úgy ítélte meg, hogy az anyavállalatnak kell megdöntenie ezt a vélelmet, elegendő bizonyítékot előterjesztve annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (a fenti 61. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontja, valamint a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontja).

70 A jelen ügyben nem vitatott, hogy a jogsértés időszakában az UTC közvetlenül az OEC tőkéjének 100%-os tulajdonosa volt, és közvetetten, az OEC-n keresztül 100%-os tulajdonosa volt az Otis Belgiumnak, az Otis Németországnak, valamint az Otis Hollandiának. A Bizottság ezért megalapozottan vélelmezte, hogy az UTC a jogsértés időszakában meghatározó befolyást gyakorolt utóbbiak üzletpolitikájára. Ennélfogva a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei nem állíthatják, hogy az anyavállalatuk 100%-os tulajdonában álló leányvállalatok esetében a Bizottságnak kell bizonyítania, hogy a leányvállalat nem döntött önállóan üzletpolitikájáról, vagy hogy az anyavállalatnak tudomása volt a leányvállalat jogellenes magatartásáról, azonban azt nem szüntette meg, annak ellenére, hogy arra lehetősége volt.

71 Másodszor, az ártatlanság vélelme elvének állítólagos megsértését illetően emlékeztetni kell arra, hogy ez a különösen az EJEE 6. cikkének (2) bekezdésén alapuló elv az alapvető jogok közé tartozik, amelyeket a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében – amelyet egyébként az EU 6. cikk (2) bekezdése, valamint a 2000. december 7-én Nizzában kihirdetett, az Európai Unió Alapjogi Chartájának (HL C 364., 1. o.) 48. cikke is megerősít – az uniós jogrend elismer. A szóban forgó jogsértések jellegére, valamint az azokhoz kapcsolódó szankciók súlyának jellegére és súlyára tekintettel az ártatlanság vélelmének elve különösen a vállalkozásokra alkalmazandó versenyjogi szabályok megsértésére vonatkozó, adott esetben bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezető eljárásban is érvényesül (lásd a Törvényszék T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 115. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

72 Az ártatlanság vélelme azt jelenti, hogy minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították (a Törvényszék T-22/02. és T-23/02. sz., Sumitomo Chemical és Sumika Fine Chemicals kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4065. o.] 106. pontja).

73 Ami azt a kérdést illeti, hogy a jogsértés betudhatóságára vonatkozó, a fenti 59. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatban kimondotthoz hasonló szabály összeegyeztethető-e az EJEE 6. cikkének (2) bekezdésével, hangsúlyozni kell, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) megállapította, hogy e rendelkezés nem zárja ki a büntetőtörvényekben található ténybeli és jogi vélelmeket, de megköveteli e vélelmeknek – a jelentőség súlyának figyelembevétele és a védelemhez való jog garantálása mellett – ésszerű keretek közé szorítását (lásd az EJEB, 1988. október 7-i Salabiaku kontra Franciaország ítéletet, A. sorozat, 141-A. szám, 28. §; lásd továbbá az EJEB, 2008. december 23-i Grayson és Barnham kontra Egyesült Királyság ítéletet, Ítéletek és Határozatok Tára 2008, 40. §). Ennek megfelelően nem lehet szó az ártatlanság vélelmének megsértéséről, ha a versenyjogi eljárásban tipikus történésekből tapasztalati tételek alapján bizonyos következtetéseket vonnak le, és az érintett vállalkozás szabadon megcáfolhatja ezeket a következtetéseket (lásd analógia

útján a Bíróság C-8/08. sz., T-Mobile Netherlands és társai ügyben 2009. június 4-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-4529. o.] alapjául szolgáló ügyben Kokott főtanácsnok indítványának [EBHT 2009., I-4533. o.] 93. pontját).

74 Márpedig a jelen ügyben a Bizottság mindenekelőtt bizonyította a megtámadott határozatban – anélkül, hogy bármilyen ténybeli vagy jogi vélelemre hivatkozott volna –, hogy az Otis-leányvállalatok Belgiumban, Németországban és Hollandiában megsértették az EK 81. cikket.

75 Figyelemmel arra, hogy az EK 81. cikk a vállalkozások magatartására vonatkozik, a Bizottság ezt követően megvizsgálta, hogy az e jogsértéseket elkövető gazdasági egységbe beletartoztak-e az Otis-leányvállalatok anyavállalatai is. Megállapította, hogy az OEC és az UTC meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalataik magatartására, e megállapítását a felelősség vélelmére alapítva, amely többek között a fenti 59. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következik. Végül a védelemhez való jogot tiszteletben tartva, ezen, a kifogásközlés címzettjeként szereplő anyavállalatoknak lehetőségük volt megdönteni ezt a vélelmet olyan bizonyítékok előterjesztésével, amelyek bizonyíthatják az Otis-leányvállalatok önállóságát. A Bizottság ugyanakkor a megtámadott határozat (621) preambulumbekezdésében úgy vélte, hogy e vélelmet nem döntötték meg.

76 Mivel a fenti 59. pontban szereplő vélelem megdönthető vélelem, és csak a leányvállalat tekintetében már bizonyított jogsértés anyavállalatnak való betudására vonatkozik, valamint azt emellett a védelemhez való jogot tiszteletben tartó eljárásban alkalmazták, az ártatlanság vélelme elvének megsértésére vonatkozó kifogást el kell utasítani.

77 Harmadszor, a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei arra sem hivatkozhatnak továbbá, hogy a jelen ügyben megsértették a büntetések egyéniesítésének elvét. Ezen elv alapján, amely alkalmazandó minden olyan közigazgatási eljárásban, amely során az uniós versenyszabályok alapján szankciót szabhatnak ki, valamely vállalkozással szemben csak a neki személyesen felróható tények miatt szabható ki szankció (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-45/98. és T-47/98. sz., Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3757. o.] 63. pontját). Ugyanakkor ennek az elvnek összhangban kell állnia a vállalkozás fogalmával. Ugyanis nem a leányvállalatnak az anyavállalat általi, jogsértésre való felbujtása, és még kevésbé az utóbbinak az említett jogsértésben való érintettsége teszi lehetővé a Bizottság számára, hogy a bírságokat kiszabó határozatot a cégcsoport anyavállalatának címezze, hanem azon tény, hogy e vállalatok az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást képeznek (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 290. pontját). E tekintetben meg kell állapítani, hogy az UTC-vel és az OEC-vel szemben személyesen szabtak ki szankciót azon jogsértésekért, amelyeket úgy tekintettek, hogy azokat e társaságok követték el, az azokat az Otis-leányvállalatokkal összekötő szoros gazdasági és jogi kapcsolatok miatt (lásd ebben az értelemben a fenti 56. pontban hivatkozott Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 34. pontját). Ebből következik, hogy a büntetések egyéniesítésének elvét nem sértették meg.

78 Meg kell tehát állapítani, hogy a Bizottság megalapozottan alapíthatta határozatát arra a vélelemre, amely szerint az OEC és az UTC meghatározó befolyást gyakorolt az Otis-leányvállalatok üzletpolitikájára a jogsértése időtartama alatt (a megtámadott határozat (615) preambulumbekezdése).

79 A jogalap második részében a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy még ha feltételezzük is, hogy egy társaság tőkéjének 100%-os tulajdonlása kellőképpen megalapozza az anyavállalat felelősségére vonatkozó vélelmet, elegendő bizonyítékot terjesztettek elő e vélelem megdöntésére, ellentétben a megtámadott határozat (619) preambulumbekezdésében szereplő állítással. Ennélfogva meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság megalapozottan állította-e a megtámadott határozat (621) preambulumbekezdésében, hogy az UTC és az OEC nem döntötték meg az Otis-leányvállalatok által elkövetett jogsértések miatti felelősségre vonatkozó vélelmet.

80 Először, el kell utasítani az UTC által a megtámadott határozat indokolásának elégtelenségére vonatkozóan előadott érvelést azon bizottsági megállapítás tekintetében, amely szerint az UTC nem döntötte meg a felelősségre vonatkozó vélelmet. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 253. cikkben megkövetelt indokolásnak világosan és félreérthetetlenül fel kell tüntetnie a kifogásolt jogi aktust elfogadó uniós hatóság érvelését úgy, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, és a hatáskörrel rendelkező bíróság gyakorolhassa felülvizsgálatát (a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja, valamint C-301/96. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-9919. o.] 87. pontja; a fenti 58. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 41. pontja). Márpedig a jelen ügyben a Bizottság világosan kifejtette a megtámadott határozat (616)–(620) preambulumbekezdésében (lásd a fenti 64–66. pontot) azokat az indokokat, amelyek alapján úgy vélte, hogy az UTC nem döntötte meg az említett vélelmet.

81 Másodszor, emlékeztetni kell arra, hogy a felelősségre vonatkozó vélelem megdöntése érdekében az anyavállalatnak elegendő bizonyítékot kell előterjesztenie annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ. Ennélfogva meg kell vizsgálni, hogy a felperesek – állításuknak megfelelően – előterjesztettek-e ilyen bizonyítékokat.

82 Először, a T-146/07. sz. ügy felperesének azon érve, amely szerint az UTC és az OEC leányvállalataiktól elkülönülő jogalanyok, nem alkalmas az említett vélelem megdöntésére, mivel a társaságok külön jogi személyiségéből fakadó formai elkülönülése nem akadályozza meg azt, hogy az EK 81. cikk alkalmazásában egységes piaci magatartásuk miatt egy vállalkozást alkossanak (lásd a fenti 52. pontot).

83 Másodszor, az UTC és az Otis-leányvállalatok irányító és vezető testületeinek megosztása, valamint a *[bizalmas]* az OEC igazgatótanácsa és az említett leányvállalatok igazgatótanácsa között a jogsértés időtartama alatt, amelyre a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei hivatkoznak, nem tekinthetők meghatározónak. Ahogy arra ugyanis a Bizottság többek között rámutatott a megtámadott határozat (618) preambulumbekezdésében, *[bizalmas]* önmagában nem bizonyíthatja, hogy az Otis-leányvállalatok önállóan határozzák meg üzletpolitikájukat. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy ezeket az állításokat nem támasztják alá olyan okirati bizonyítékok, mint az említett vállalkozások alapszabály szerinti szervei tagjainak neveit tartalmazó lista a jogsértés időszakában (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-69/04. sz., Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2567. o.] 69. pontját).

84 Harmadszor, az, hogy az UTC egy diverzifikált konglomerátum holdingtársasága, amely esetében az OEC tevékenységeinek felügyelete az UTC saját részvényeseivel szembeni, az alkalmazandó jog által előírt kötelezettségeire korlátozódik, szintén nem alkalmas a felelősségre vonatkozó vélelem megdöntésére. E tekintetben éppen arra kell emlékeztetni, hogy a cégcsoport kontextusában a holding olyan társaság, amely különböző társaságokban fennálló részesedések egyesítésére irányul, és amelynek feladata e csoport egységes irányításának biztosítása (a fenti 83. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontja). Ezenkívül a jelen ügyben az UTC a kifogásközlésre adott válaszában, valamint keresetlevelében maga is előterjesztett több, a leányvállalati üzletpolitikájának meghatározásában való részvételét tanúsító bizonyítékot, amelyek arra utalnak, hogy az Otis-leányvállalatok nem önállóan határozták meg piaci magatartásukat. *[bizalmas]*

85 Negyedszer, ellentétben a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felpereseinek állításával, a versenyszabályok tiszteletben tartását célzó formális és írott politikák alkalmazása nem alkalmas az OEC és az UTC leányvállalataik magatartásáért fennálló felelősségére vonatkozó vélelem megdöntésére. Az ilyen politikák alkalmazása ugyanis nem teszi lehetővé annak bizonyítását, hogy az említett leányvállalatok önállóan határozták meg piaci üzletpolitikájukat. Az, hogy az UTC és az OEC biztosítja az ilyen politikák végrehajtását *[bizalmas*], vagy az – az OEC által keresetlevelében hangsúlyozott – tény, amely szerint az OEC *[bizalmas*], éppen ellenkezőleg azt az állítást támasztja alá, amely szerint az Otis-leányvállalatokat nem önállóan vezették.

86 Ebben az összefüggésben el kell utasítani a T-145/07. sz. ügy felpereseinek azon érveit is, amelyek szerint egyrészt az, hogy egy anyavállalat egyes alapelvekről szabályokat és üzleti iránymutatásokat bocsát ki, nem bizonyítja azt, hogy minden részletében irányítja a leányvállalat mindennapi tevékenységét, másrészt pedig ellentétes lenne a józan ésszel és az igazságszolgáltatás alapvető elveivel, ha a jogellenes magatartás megakadályozását célzó utasításokat az ilyen magatartás miatti felelősség megalapozására használnák fel, amennyiben ezeket az utasításokat nem tartották be. Ezek az érvek ugyanis azon a téves előfeltevésen alapulnak, amely szerint a Bizottság az említett szabályok és iránymutatások alapján állapította meg az OEC felelősségét, ami a jelen ügyben nem így történt, mivel a Bizottság a megtámadott határozat (615) preambulumbekezdésében az állandó ítélkezési gyakorlat által megerősített felelősségi vélelemre támaszkodott (lásd a fenti 59. és 60. pontot).

87 Ötödször, az a T-146/07. sz. ügy felperese által hangsúlyozott tény, hogy egyes munkavállalók az UTC utasításaival ellentétesen jártak el, többek között azáltal, hogy elleplezték tevékenységüket feletteseik és az UTC elől, nem alkalmas az érintett leányvállalatok önállóságának hiányára vonatkozó vélelem megdöntésére. E tekintetben mesterséges az UTC által tett megkülönböztetés egyrészt az Otis-leányvállalatok, másrészt pedig e leányvállalatok azon alkalmazottai között, akik a jogsértéseket úgy követték el, hogy elleplezték tevékenységüket feletteseik és az UTC elől. Az említett alkalmazottak az őket alkalmazó Otis-leányvállalatokkal olyan viszonyban állnak, amely viszonyt az jellemez, hogy az alkalmazottak a leányvállalatok számára és azok irányítása alatt dolgoznak, és e viszony időtartama alatt betagozódnak az említett vállalkozásokba, ezáltal gazdasági egységet alkotva azokkal (lásd ebben az értelemben a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 1975., 1663. o.] 539. pontját, valamint C-22/98. sz., Becu és társai ügyben 1999. szeptember 16-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-5665. o.] 26. pontját).

88 Hatodszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei által hivatkozott azon érvvel kapcsolatban, amely szerint az Otis-leányvállalatok „megfelelő szintű önállósággal” rendelkeznek ahhoz, hogy az ügyfelekkel és versenytársakkal szemben tanúsított piaci magatartásuk valamennyi vetületét meghatározzák, valamint „kellően önállóak” ahhoz, hogy a *[bizalmas]* ügyletekre kiterjedő üzleti tevékenységet fejtsenek ki, meg kell állapítani, hogy az említett felperesek nem állítják azt, hogy a leányvállalatok teljesen önállóan léptek fel a piacon, hanem éppen ellenkezőleg, csak viszonylagos önállósággal rendelkeztek, amely behatárolt üzleti tevékenységekre korlátozódott.

89 Harmadszor, el kell utasítani a T-146/07. sz. ügy felperesének azon érvét, amely szerint a fenti 59. pontban szereplő, felelősségre vonatkozó vélelem megdönthetetlen vélelem, illetve az szigorú felelősségi rendszert képez. A Bíróság ugyanis a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben nemrégiben hozott ítélet 60. és 61. pontjában megerősítette a vélelem megdönthető jellegét. Az a körülmény, hogy a felperesek a jelen ügyben nem terjesztettek elő olyan bizonyítékokat, amelyek alkalmasak lettek volna a leányvállalatok önállóságának hiányára vonatkozó vélelem megdöntésére, nem jelenti azt, hogy a vélelmet soha ne lehetne megdönteni (lásd ebben az értelemben Kokott főtanácsnok fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben ismertetett indítványának [EBHT 2009., I-8241. o.] 75. pontját, valamint a 67. lábjegyzetet).

90 A fentiek összességéből következik, hogy a Bizottság megalapozottan tudta be az Otis-leányvállalatok által Belgiumban, Németországban és Hollandiában elkövetett jogsértéseket anyavállalataiknak, az OEC-nek és az UTC-nek.

A GTO által elkövetett jogsértés GT-nek, Otis Belgiumnak, OEC-nek és UTC-nek való betudásáról

– A megtámadott határozat

91 A megtámadott határozat (626) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a GT-t, amely a jogsértés időszakában a GTO tőkéjének *[bizalmas]* %-ával rendelkezett, valamint az Otis Belgiumot, amely a fennmaradó *[bizalmas]* % tulajdonosa volt „a GTO-val egyetemlegesen felelősnek kell tekinteni az [EK] 81. cikk megsértéséért Luxemburgban". E tekintetben a Bizottság kifejtette egyrészt, hogy a „GTO és két anyavállalata közötti szoros személyes, gazdasági és jogi kapcsolatok [miatt] azok úgy tekinthetők, hogy gazdasági egységet alkotnak […], és bizonyítást nyert, hogy a GTO nem önállóan határozta meg piaci magatartását, hanem lényegileg végrehajtotta az anyavállalatok által neki adott utasításokat" (a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdése). Másrészt a Bizottság úgy vélte, hogy „az Otis Belgium és a GT nem cáfolta meg az arra vonatkozó bizonyítékot, miszerint olyan helyzetben voltak, hogy meghatározó befolyást gyakorolhattak a GTO üzletpolitikájára, és ténylegesen gyakorolták irányítási jogaikat, továbbá minden egyéb eszközt felhasználtak arra, hogy gyakorolják az őket megillető meghatározó befolyást" (a megtámadott határozat (626) preambulumbekezdése).

92 Ami a GT és az Otis Belgium által a GTO üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyást illeti, a Bizottság a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében a következőket jegyezte meg:

„[…] *[bizalmas]* Következésképpen a Bizottság úgy véli, hogy a luxemburgi jogsértések során a GTO tevékenységét az Otis [Belgium] és a GT közös irányítása alatt végezte, valamint hogy a GTO üzletpolitikáját két részvényese közös megállapodása határozta meg. Ezenkívül az anyavállalatok a következő módokon kapcsolódnak a GTO luxemburgi működéséhez: *[bizalmas*]."

93 A Bizottság a megtámadott határozat (623) preambulumbekezdésében emlékeztet arra, hogy „az, hogy egy leányvállalat napi tevékenységét kizárólag a leányvállalat igazgatói irányítják, nem döntő tényező a felelősség anyavállalatnak való betudása során", ehhez hozzátéve a (624) preambulumbekezdésben, hogy „a szavazati jogoknak a részvényesek és a GTO igazgatótanácsa közötti megosztása alapján" *[bizalmas]* úgy kell tekinteni, hogy „a GTO által a jogsértés időtartama alatt elfogadott minden jelentősebb döntés szükségképpen az Otis [Belgium] és a GT akaratát tükrözi".

94 Ami azt a GT által előterjesztett érvet illeti, amely szerint nem volt olyan helyzetben, hogy meghatározó befolyást tudott volna gyakorolni a GTO üzleti stratégiájának kidolgozására, a Bizottság a megtámadott határozat (623) preambulumbekezdésében kifejti továbbá a következőket:

„[bizalmas]."

95 Végül a Bizottság a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében megállapítja, hogy „[a GTO versenyellenes magatartásáért] az OEC és az UTC felelősségét egyaránt meg kell állapítani, mivel az [UTC] az Otis [Belgium] 100%-os végső anyavállalata. Az Otis [Belgium] révén az OEC és az UTC képes volt meghatározó befolyást gyakorolni a GTO üzletpolitikájára a jogsértés teljes időtartama alatt, és vélelmezhető, hogy e lehetőséggel éltek is".

– A GTO által elkövetett jogsértés GT-nek való betudásáról

96 A T-142/07. sz. ügy felperese először kifejti, hogy a Bizottság nem indokolta meg jogilag megkövetelt módon a GT részvételét a luxemburgi jogsértésben.

97 Ahogy arra a fenti 80. pontban emlékeztettünk, az EK 253. cikkben megkövetelt indokolásnak világosan és félreérthetetlenül fel kell tüntetnie a kifogásolt jogi aktust elfogadó uniós hatóság érvelését úgy, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, és a hatáskörrel rendelkező bíróság

gyakorolhassa felülvizsgálatát. Márpedig, ahogy arra a fenti 91–93. pontban rámutattunk, a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság úgy vélte, hogy azon időszakban, amelynek során a luxemburgi jogsértés zajlott, a GTO a tevékenységeit az Otis Belgium és a GT közös irányítása alatt végezte. Ami a GT részvételét illeti, a Bizottság a megtámadott határozat (625) preambulumbekezdésében rámutatott arra, hogy *[bizalmas*].

98 Ebből következően az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó kifogást el kell utasítani.

99 Másodszor, a T-142/07. sz. ügy felperese vitatja a GTO által elkövetett jogsértés GT-nek való betudása megalapozottságát.

100 A T-142/07. sz. ügy felperese előadja, hogy a Bizottság nem bizonyította, hogy a GT meghatározó befolyást gyakorolt a GTO piaci magatartására. Ezzel összefüggésben arra hivatkozik, hogy a GT tisztán pénzügyi jellegű társaság, amely saját üzleti tevékenységet nem folytat, és amelynek eredményei kizárólag részesedéseiből származnak. Sosem rendelkezett forgalommal, soha nem voltak alkalmazottai, és soha nem voltak működési költségei. Ezenkívül a GT GTO-ban való részesedése kisebbségi részesedés, amely nem haladja meg a GT pénzügyi érdekeinek védelméhez szükséges mértéket.

101 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a versenyjogban a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjuktól. A részesedések birtoklása – még ha irányítást biztosító részesedésekről is van szó – önmagában nem elegendő ahhoz, hogy gazdasági tevékenységnek lehessen minősíteni az e részesedéseket birtokló jogalany tevékenységét, ha az csak a részvényes vagy tag jogállásához kapcsolódó jogok gyakorlásával jár, és az osztalékban részesülés adott esetben csupán a vagyon tulajdonjogának egyszerű haszna. Azon jogalanyt azonban, amelyik valamely társaságban irányítást biztosító részesedéssel rendelkezve ténylegesen gyakorolja ezen irányítást azáltal, hogy közvetlenül vagy közvetve beavatkozik a társaság ügyvezetésébe, úgy kell tekinteni, hogy részt vesz az irányított vállalkozás gazdasági tevékenységében (a Bíróság C-222/04. sz., Cassa di Risparmio di Firenze és társai ügyben 2006. január 10-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-289. o.] 107., 111. és 112. pontja).

102 A jelen ügyben, annak ellenére, hogy a GT a GTO törzstőkéjében csak *[bizalmas]* % részesedéssel rendelkezett, meg kell állapítani, hogy – ahogy az a GTO és a GT között kötött *[bizalmas]* irányítási és ügyvezetési megállapodásból (a továbbiakban: 1987. évi megállapodás), valamint a GTO és D. között kötött *[bizalmas]* irányítási és ügyvezetési megállapodásból (a továbbiakban: 1995. évi megállapodás) is kitűnik – az ügyvezetés *[bizalmas*]. Márpedig az 1987. évi megállapodás és az 1995. évi megállapodás szerint az ügyvezetés *[bizalmas*], amely eredetileg a GT, később pedig D. feladata volt *[bizalmas*].

103 Az 1987. évi megállapodás és az 1995. évi megállapodás értelmében a megbízott *[bizalmas*]. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy annak elemzése keretében, hogy több, ugyanazon csoport részét képező társaság egy gazdasági egységet alkot-e, figyelembe lehet venni az anyavállalat lehetőségét az árpolitika befolyásolására, a gyártási és forgalmazási tevékenységeket, az értékesítési célkitűzéseket, a bruttó hasznot, az értékesítési költségeket, a „cash flow-t”, az árukészletet és a marketinget (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-5049. o.] 64. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), továbbá az említett társaságok közötti valamennyi releváns gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatot is, amelyek az adott esettől függően változhatnak, ezért nem képezhetik kimerítő felsorolás tárgyát (lásd ebben az értelemben a fenti 53. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 74. pontját). Ebből következik, hogy a Bizottság megalapozottan állapíthatta meg, hogy a GT és 1995-től D. *[bizalmas]* meghatározó befolyást gyakorolt a GTO üzletpolitikájára.

104 Ezenkívül nem vitatott, hogy D. maga is részt vett a megtámadott határozat 1. cikkének (3) bekezdésében szereplő versenyellenes találkozókon (lásd a megtámadott határozat (311) és (347) preambulumbekezdésében szereplő 8. és 10. táblázatot) *[bizalmas]* 1996. január 1-jétől, és hogy ennélfogva a GT teljes mértékben tisztában volt a GTO cselekményeivel, és részt vett azokban. A Törvényszék e tekintetben már megállapította, hogy a leányvállalat versenyellenes magatartása betudható az anyavállalatnak, amennyiben pontos bizonyítékok léteznek arra vonatkozóan, hogy az anyavállalat részt vett a leányvállalat versenyellenes cselekményeiben. A jelen ügyben nyilvánvalóan ez a helyzet, *[bizalmas]* (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-309/94. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1007. o.] 47. pontját). E tekintetben, figyelemmel a fenti 87. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, D. nem választható el a GT-től, *[bizalmas*], hanem éppen ellenkezőleg, úgy kell tekinteni, hogy azzal gazdasági egységet alkotott.

105 A fentiekből következik, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította, hogy a GT meghatározó befolyást gyakorolt a GTO piaci magatartására. Ennélfogva a GTO magatartásának a GT részére történő állítólagosan jogellenes betudására vonatkozó kifogást el kell utasítani.

– A GTO által elkövetett jogsértés Otis Belgiumnak, OEC-nek és UTC-nek való betudásáról

106 A T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy a Bizottság nem bizonyította jogilag megkövetelt módon, hogy az Otis Belgium, az OEC és az UTC felelős volt a GTO cselekményeiért.

107 Először, a felperesek rámutatnak, hogy az, hogy az Otis Belgium, az OEC és az UTC részesedéssel rendelkezett a GTO-ban, nem elegendő ahhoz, hogy betudják nekik utóbbi jogsértését. Ennek megfelelően a közös irányítás Bizottság által használt fogalma nem releváns. A Bizottság határozathozatali gyakorlata szerint, amelyet a Törvényszék is megerősített a fenti 58. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében, a közös vállalkozásban részesedéssel rendelkező anyavállalatok csak akkor tekinthetők felelősnek utóbbi versenyellenes magatartásaiért, ha ezekben a magatartásokban részt vettek, vagy arról tudomással bírtak.

108 Előzetesen, azzal kapcsolatban, hogy a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei a Bizottság határozathozatali gyakorlatára hivatkoznak, ki kell emelni, hogy az anyavállalatokat a leányvállalatuk fölött megillető közös irányítási jogkör esetleges fennállására vonatkozó értékelést az egyes ügyek sajátos körülményeire tekintettel kell elvégezni. Következésképpen a korábbi ügyek tényállásának Bizottság általi értékelése nem irányadó a jelen ügyre (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-282/06. sz., Sun Chemical Group és társai kontra Bizottság ügyben 2007. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-2149. o.] 88. pontját). Arra is emlékeztetni kell, hogy a más ügyekre vonatkozó határozatok csak jelzésértékűek lehetnek, mivel az ügyek ténybeli körülményei nem azonosak (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-167/04. P. sz., JCB Service kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8935. o.] 201. és 205. pontját, valamint C-76/06. P. sz., Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben 2007. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-4405. o.] 60. pontját).

109 Ellentétben a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felpereseinek állításával, a Törvényszék a fenti 58. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében nem követelte meg, hogy a Bizottság, annak érdekében, hogy a közös leányvállalat jogsértő magatartását betudhassa az anyavállalatnak, bizonyítsa, hogy az anyavállalat maga is részt vett a kartellben, vagy tudomása volt arról, hogy a leányvállalat részt vett abban. Ebben az ítéletben a Törvényszék úgy ítélte meg, hogy az a helyzet, amelyben egy közös leányvállalat anyavállalatai együttesen ellenőrzik az említett leányvállalat valamennyi részvényét, és afölött közös irányítási jogkörrel rendelkeznek, analóg helyzet a fenti 61. pontban hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló esettel – amelyben az egyedüli anyavállalat 100%-ban irányította leányvállalatát – azon vélelem felállításánál, hogy az említett anyavállalat ténylegesen befolyást gyakorolt leányvállalata magatartására. Hangsúlyozni kell többek között, hogy a Törvényszék ebben az ügyben rámutatott, hogy a szóban

forgó közös vállalkozás két, 50%-os részesedéssel rendelkező tagjának csupán közösen volt felhatalmazása a közös vállalkozás nevében való eljárásra és aláírásra, harmadik személyekkel szemben a közös vállalkozás nevében kötelezettségek vállalására és a közös vállalkozással szemben harmadik személyek általi kötelezettségek vállalására, valamint pénzeszközöknek a közös vállalkozás nevében való átvételére és felhasználására. Ezen túlmenően a napi ügyvezetés az egyes anyavállalatok által külön-külön kinevezett két igazgató feladata volt. Végül ez utóbbiakat korlátlan és egyetemleges felelősség terhelte a közös vállalkozás által vállalt kötelezettségekért. A Törvényszék úgy ítélte meg, hogy összességükben e ténybeli elemek kellően jelentős jelek annak a vélelemnek a felállításához, hogy az anyavállalatok együttesen határozták meg leányvállalatuk piaci cselekményeinek irányvonalát oly módon, hogy ez utóbbi ne rendelkezzék semmilyen tényleges önállósággal e tekintetben (a fenti 58. pontban hivatkozott Avebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 138. és 139. pontja).

110 A jelen ügyben, ellentétben a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felpereseinek állításával, a Bizottság nem az Otis Belgium – és közvetetten az OEC és az UTC – leányvállalatukban való puszta részesedésére hivatkozva állapította meg e társaságok felelősségét. A megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében ugyanis a Bizottság egyrészt úgy vélte, hogy *[bizalmas]*. Másrészt a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az Otis Belgium emellett több módon kapcsolódott a GTO luxemburgi működéséhez is. *[bizalmas]* (a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdése).

111 Másodszor, a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy az Otis Belgium, az OEC és az UTC nem volt olyan helyzetben, hogy befolyást gyakoroljon a GTO üzletpolitikájára. Különösen az Otis Belgium szerepe a tőkéhez való hozzájárulásra és az osztalékban való részesedésre korlátozódott. A felperesek azt állítják, többek között az 1987. évi megállapodás alapján, amely a GTO ügyvezetését *[bizalmas]* a GT-re ruházta, illetve az 1995. évi megállapodás alapján, amely azt D.-re ruházta, hogy az Otis Belgiumnak nem volt joga beavatkozni a GTO ügyvezetésébe, illetve kijelölni a GTO képviseletére jogosult személyeket, így az Otis Belgiumnak nem lehet betudni a GTO jogsértő magatartása miatt fennálló felelősséget. Ennélfogva meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban előterjesztett körülmények jogilag megkövetelt módon bizonyítják-e, hogy az Otis Belgium meghatározó befolyást gyakorolt a GTO üzletpolitikájára.

112 A GTO alapszabálya 8. cikkének megfelelően a GTO igazgatótanácsának határozatait a szavazatok 80%-os többségével kellett meghozni. Figyelemmel arra, hogy a GTO *[bizalmas]* %-ban az Otis Belgium tulajdonában, a fennmaradó *[bizalmas]* % pedig a GTO tulajdonában állt, valamint arra, hogy a GTO alapszabályának 7. cikke értelmében a társaság igazgatótanácsában valamennyi tag a tőkében való részesedése arányában képviselteti magát, az Otis Belgium igazgatótanácsi képviselője vagy képviselői révén a jogsértés teljes időszaka alatt szükségképpen hozzájárult az igazgatótanács minden olyan határozatához, amelyet a szavazatok 80%-ával kellett meghozni. Ezenkívül e tekintetben rá kell mutatni, hogy a GTO igazgatótanácsi határozatainak meghozatalához szükséges létszámot a GT és az Otis Belgium közösen határozták meg a GTO létesítő okiratában.

113 A GTO alapszabályának 8. cikke értelmében az igazgatótanács hatáskörébe tartozott mindaz, ami jogszabály vagy az alapszabályok értelmében nem tartozik kifejezetten a tagok hatáskörébe. Az igazgatótanács a napi ügyvezetési jogköreit átruházhatta egy ügyvezetőre. E rendelkezés szerint a GTO napi ügyvezetése ugyanakkor korlátozott volt, az ennek körébe nem tartozó ügyek az igazgatótanács hatáskörébe tartoztak, és a tagok 80%-ának jóváhagyását igényelték. Ezenkívül a GTO igazgatótanácsának harmadik döntése szerint *[bizalmas]*, amelyet megerősített a GTO igazgatótanácsának határozata *[bizalmas]*, a GTO igazgatótanácsa különös hatáskörökkel is rendelkezett, amelyeket nem ruházhatott át, *[bizalmas]*. Meg kell tehát állapítani, hogy egyrészt az említett hatáskörök, amelyek az igazgatótanácsot illették meg, a GTO üzletpolitikája meghatározásának körébe tartoztak, különösen *[bizalmas]*, másrészt pedig, hogy e hatáskörök gyakorlása szükségképpen az Otis Belgium képviselőjének vagy képviselőinek hozzájárulását igényelte a GTO igazgatótanácsában.

114 A Törvényszék írásbeli kérdésére válaszolva a T-141/07. sz. ügy felperese egyébiránt kijelentette, hogy a rendelkezésre álló irattári anyagok vizsgálata azt bizonyítja, hogy a GTO igazgatótanácsa nem gyakorolta a számára a 1987. február 10-i döntéssel fenntartott fent említett hatásköröket. *[bizalmas]*

115 A fenti 112–114. pontokban említett tények ellenére a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy az Otis Belgium, az OEC és az UTC nem voltak képesek meghatározó befolyást gyakorolni a GTO üzletpolitikájára, mivel annak az 1987. évi megállapodásban és az 1995. évi megállapodásban *[bizalmas]* igen széles körűen meghatározott ügyvezetését *[bizalmas]* először a GT-re, majd D.-re bízták. A felperesek állítása szerint, ellentétben a Bizottságnak a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében szereplő állításával, *[bizalmas*]. A GTO működését tehát a jogsértés teljes időtartam alatt D. teljesen önállóan irányította.

116 Bár a D.-re ruházott *[bizalmas]* ügyvezetői jogkörök *[bizalmas]* voltak – ahogy azt a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei hangsúlyozzák, és ahogy arra a fenti 102. pontban foglaltak is rámutatnak –, a GTO alapszabálya ugyanakkor 8. cikkében kifejezetten előírta, hogy „[a] napi ügyvezetés terjedelme ugyanakkor korlátozott, és az annak körébe nem tartozó kérdések az [igazgatótanács] hatáskörébe tartoznak, és az [igazgatótanács] tagjai 80%-ának jóváhagyását igénylik”.

117 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Törvényszék egy írásbeli kérdésére válaszolva a T-141/07. sz. ügy felperese benyújtotta az igazgatótanács egyes, a jogsértés időszakában tartott üléseiről készült jegyzőkönyveket. *[bizalmas]*

118 A fentiekre figyelemmel a Bizottság megalapozottan vélte úgy a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében, hogy a GTO-n belül minden jelentős határozatot a szavazatok 80%-ával kellett meghozni, és hogy ennélfogva a luxemburgi jogsértés időszakában a GTO a tevékenységeit az Otis Belgium és a GT közös irányítása alatt végezte, valamint hogy a GTO üzletpolitikáját két részvényese közös megállapodása határozta meg. Következésképpen a Bizottság megállapíthatta, hogy az Otis Belgiumot és a GT-t felelősnek kell tekinteni a GTO luxemburgi jogsértéséért.

119 Mivel – ahogy arra a fenti 63–90. pontban kiemelésre került – az OEC és az UTC úgy tekinthető, hogy azok meghatározó befolyást gyakoroltak az Otis Belgium üzletpolitikájára, a Bizottság megalapozottan állapíthatta meg azt is a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében, hogy az OEC-t és az UTC-t felelősnek kell tekinteni a GTO jogsértéséért.

120 Mivel a fenti fejtegetésekből kitűnik, hogy a Bizottság megalapozottan állapította meg az Otis Belgium, az OEC és az UTC felelősségét a GTO jogsértéséért, nincs helye a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei által előadott azon érv vizsgálatának, amely szerint az Otis Belgium belgiumi kartellben való részvétele nem releváns.

– A védelemhez való jog megsértéséről

121 A T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy megsértették a védelemhez való jogukat, mivel a kifogásközlésben, *[bizalmas*], amelyre a Bizottság a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében annak bizonyítása érdekében hivatkozott, hogy az Otis Belgium kapcsolódott a GTO működéséhez, nem szerepelt *[bizalmas*].

122 Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a védelemhez való jog tiszteletben tartása minden olyan eljárásban, amely szankció, különösen bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethet, az uniós jog alapelvét képezi, amelyet a közigazgatási eljárás során is biztosítani kell. E tekintetben a kifogásközlés az eljárási biztosíték azon uniós jogi alapelv érvényesülésére, amely megköveteli a védelemhez való jog tiszteletben tartását minden eljárásban. Ezen elv megköveteli többek között, hogy a Bizottság azon kifogásközlése, amelyet olyan vállalkozáshoz intézett, amellyel szemben a Bizottság a

versenyszabályok megsértése miatt szankciót kíván kiszabni, tartalmazza az e vállalkozás ellen felhozott lényeges tényezőket, mint például a vele szemben kifogásolt tényeket, minősítésüket, és azon bizonyítékokat, amelyekre a Bizottság támaszkodik, annak érdekében, hogy e vállalkozás az ellene indult közigazgatási eljárás során érveit megfelelően kifejthesse (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. P. sz., Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7191. o.] 34–36. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; lásd továbbá a C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítélet [EBHT 2009., I-7415. o.] 26. pontját).

123 A védelemhez való jog tiszteletben tartása ugyanis megköveteli, hogy az érintett vállalkozásnak a közigazgatási eljárásban alkalmat biztosítsanak arra, hogy érdemi észrevételeket terjesszen elő a Bizottság által felhozott tények és körülmények fennállásával és jelentőségével, valamint azon iratokkal kapcsolatban, amelyekre a Bizottság a vállalkozás állítólagos jogsértését alapítja (lásd a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 66. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

124 Ebben az összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy valamely dokumentum közlésének elmulasztása csak abban az esetben sérti a védelemhez való jogot, ha az érintett vállalkozás bizonyítja egyrészről, hogy a Bizottság e dokumentummal támasztotta alá a jogsértés fennállásával kapcsolatos kifogását, másrészről pedig azt, hogy e kifogás csak az említett dokumentumra történő hivatkozással bizonyítható. Ha léteztek egyéb olyan okirati bizonyítékok, amelyekről a felek a közigazgatási eljárás során tudomást szereztek, és amelyek a Bizottság következtetéseit kifejezetten alátámasztják, a nem közölt terhelő bizonyítéknak minősülő dokumentum figyelmen kívül hagyása nem érinti a vitatott határozatban felhozott kifogások megalapozottságát. Ezért az érintett vállalkozásnak kell bizonyítania, hogy más lett volna az eredmény, amelyre a Bizottság a határozatában jutott, ha a dokumentumot – amelyet a vállalkozással nem közöltek, és amelyre a Bizottság a jogsértés megállapítása során támaszkodott – e vállalkozással szemben terhelő bizonyítékként nem vették volna figyelembe (a fenti 123. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 71–73. pontja).

125 A jelen ügyben elegendő azt megállapítani, hogy – mivel a fenti 106–118. pontból kitűnik, hogy függetlenül a *[bizalmas]* fennállásától, a Bizottság a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében megalapozottan vélte úgy, hogy a luxemburgi jogsértés időtartama alatt a GTO a tevékenységeit az Otis Belgium és a GT közös irányítása alatt gyakorolta, valamint hogy a GTO üzletpolitikáját két részvényesének közös megállapodása határozta meg – a Bizottság által állítólagosan elkövetett szabálytalanság, miszerint a kifogásközlésben nem utalt *[bizalmas]*, nem minősülhet a felperesek védelemhez való joga megsértésének. A közigazgatási eljárásnak ugyanis nem lehetett volna más eredménye, ha ez az információ szerepelt volna a kifogásközlésben.

126 Ezenkívül a Bizottság a kifogásközlés 597. pontjában kétségtelenül csak arra utalt, hogy szándékában áll megállapítani az Otis Belgium és a GT felelősségét leányvállalatuk, a GTO által elkövetett jogsértésért, és kiemelte, hogy a GTO fontos határozatainak meghozatala a GT és az Otis Belgium hozzájárulását igényelte. Emellett rámutatott az Otis Belgium közvetlen részvételére a belgiumi kartellben, valamint a GT-ben *[bizalmas]* D. és a GTO – amelynek ő volt a *[bizalmas]* – között fennálló személyes kapcsolatokra. A *[bizalmas]* fennállására tehát nem utaltak a kifogásközlésben.

127 *Ugyanakkor az a tény, hogy [bizalmas*] mindenképpen kitűnik több olyan dokumentumból, amelyeket a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei közöltek a kifogásközlésre válaszul a Bizottsággal, így különösen *[bizalmas]*.

128 Márpedig a Bizottság a kifogásközlés 597. pontjában kifejezetten utalt arra, hogy szándékában áll megállapítani az Otis Belgium felelősségét a GTO luxemburgi jogsértéséért. Ezenkívül nem lehetséges, hogy e dokumentumok tartalmát és az említett felelősség tekintetében fennálló esetleges relevanciájukat a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei nem ismerték, amikor azokat a Bizottsággal közölték, mivel a felperesek egyébként kifejezetten hivatkoztak ezekre a dokumentumokra érvelésük alátámasztása érdekében. Ennélfogva, figyelemmel a fenti 122–124. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, nem állíthatják, hogy megsértették védelemhez való jogukat (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-59/02. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3627. o.] 270. pontját).

129 E kifogást tehát el kell utasítani.

– Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről

130 A T-141/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei, hivatkozva az MEE bizottsági iratok között nem szereplő alapszabályára, amelyet keresetlevelükhöz nem csatoltak, lényegileg azt adják elő, hogy a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód elvét, amikor megállapította az Otis Belgium és a GT felelősségét a leányvállalatuk, a GTO által elkövetett jogsértésért, miközben megalapozottan arra a megállapításra jutott, hogy a Mitsubishi Electric Corporation (a továbbiakban: MEC) és TBI Holding anyavállalatok által az MEE fölött gyakorolt irányítás nem volt elegendő ahhoz, hogy betudja nekik a leányvállalatuk által elkövetett jogsértést.

131 E tekintetben rá kell mutatni, hogy – ahogy az a fenti 106–118. pontból kitűnik – a Bizottság megalapozottan vélte úgy a megtámadott határozat (622) preambulumbekezdésében, hogy a luxemburgi jogsértés időszakában a GTO a tevékenységeit az Otis Belgium és a GT közös irányítása alatt gyakorolta, valamint hogy a GTO üzletpolitikáját két részvényesének közös megállapodása határozta meg. Azt az érvet tehát, amely szerint az MEE anyavállalataihoz hasonlóan a GTO anyavállalatainak sem kellett volna betudni a GTO jogsértéséért való felelősséget, nem lehet elfogadni.

132 A fentiekre figyelemmel, és mivel a T-141/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei azt állítják, hogy a Bizottság megalapozottan állapította meg, hogy az MEE fölött anyavállalatai által gyakorolt irányítás nem elegendő ahhoz, hogy betudja nekik a leányvállalatuk által elkövetett jogsértést, úgy kell tekinteni, hogy az MEE és a GTO helyzete nem összehasonlítható, így az egyenlő bánásmód elvének megsértésére vonatkozó kifogás semmiképpen nem fogadható el.

133 A fentiekből következik, hogy a GTO és az Otis-leányvállalatok jogsértései anyavállalataiknak való betudhatóságára vonatkozó valamennyi kifogást el kell utasítani.

A bírságok kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való meghatározása során az 1998. évi iránymutatás, az arányosság és az egyenlő bánásmód elve, a védelemhez való jog és az EK 253. cikk megsértésére vonatkozó jogalapról

Előzetes észrevételek

134 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a Bizottság a bírságok kiszámításának módszerét illetően széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik. Ez az 1998. évi iránymutatásban meghatározott módszer különböző rugalmassági tényezőket tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a Bizottság számára, hogy a mérlegelési jogkörét az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése rendelkezéseinek megfelelően gyakorolhassa (lásd ebben az értelemben a fenti 122. pontban hivatkozott Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 112. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

135 Az uniós versenyjogi jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, úgymint például az ügy sajátos körülményei, háttere és a bírságok elrettentő hatása, anélkül azonban, hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötött vagy kimerítő listája (a Bíróság C-510/06. P. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2009. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-1843. o.] 72. pontja, valamint a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 54. pontja).

136 Amint a fenti 24. pontban kifejtésre került, a Bizottság a jelen ügyben az 1998. évi iránymutatásban meghatározott módszert alkalmazva határozta meg a bírságok összegét.

137 Az 1998. évi iránymutatás ugyan nem minősül olyan jogi szabálynak, amelyet a közigazgatásnak mindenképpen kötelezően be kell tartania, mégis olyan, a gyakorlatban követendő magatartási szabályt tartalmaz, amelytől a közigazgatás egyes esetekre nézve nem térhet el anélkül, hogy olyan indokolást ne adna, amely összeegyeztethető az egyenlő bánásmód elvével (lásd a fenti a 56. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 209. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a Törvényszék T-73/04. sz., Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2661. o.] 70. pontját).

138 A Bizottság – mivel ilyen magatartási szabályokat fogadott el, és azok közzétételével kijelentette, hogy ezentúl alkalmazni fogja e szabályokat az általuk érintett esetekre – korlátozza magát mérlegelési jogköre gyakorlásában, és nem térhet el e szabályoktól anélkül, hogy ne tenné ki magát egyes esetekben felelősségre vonásnak az általános jogelveknek, mint az egyenlő bánásmód vagy a bizalomvédelem elvének a megsértése címén (lásd a fenti 56. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 211. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a fenti 137. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 71. pontját).

139 Ezenkívül az iránymutatás általánosan és elvont módon meghatározza azt a módszert, amelyet a Bizottság a maga számára előírt a bírságok összegének megállapítása végett, következésképpen garantálja a vállalkozások jogbiztonságát (a fenti 56. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 211. és 213. pontja).

140 Végül emlékeztetni kell arra, hogy az 1998. évi iránymutatás először is rendelkezik magának a jogsértés súlyának az értékeléséről, amelynek alapján meghatározható egy általános kiindulási összeg (az 1. A. pont második bekezdése). Másodszor, a súlyosságot az elkövetett jogsértések jellegére és az érintett vállalkozás sajátosságaira, többek között a méretére és az érintett piacon elfoglalt helyzetére tekintettel értékeli, ami a kiindulási összeg súlyozásához, a vállalkozások kategóriákba sorolásához és egyéniesített kiindulási összeg megállapításához vezethet (az 1. A. pont harmadik–hetedik bekezdése).

A megtámadott határozat

141 Először is a megtámadott határozatnak a jogsértések súlyának szentelt szakaszában (13.6.1 szakasz) a Bizottság párhuzamosan vizsgálja az 1. cikkben megállapított négy jogsértést arra hivatkozva, hogy azok „közös jellemzőkkel bírnak” (a megtámadott határozat (657) preambulumbekezdése). E szakasz három alszakaszból áll, az első „A jogsértések jellege” címet (13.6.1.1 alszakasz), a második „Az érintett földrajzi piac kiterjedése” címet (13.6.1.2 alszakasz), a harmadik pedig „A jogsértés súlyára vonatkozó következtetés” címet (13.6.1.3 alszakasz) viseli.

142 „A jogsértések jellege” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (658) és (659) preambulumbekezdésében a következőket fejti ki:

„(658) A jelen határozat tárgyát képező jogsértések elsősorban abban álltak, hogy a versenytársak között titkos összejátszást hozzanak létre annak érdekében, hogy az új felvonók és/vagy mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére vonatkozó projektek elosztása révén felosszák a piacokat, illetve befagyasszák a piaci részesedéseket, és hogy a felvonók és mozgólépcsők karbantartását és korszerűsítését illetően egymással ne lépjenek versenybe (kivéve Németországban, ahol a karbantartási és korszerűsítési tevékenység nem képezte a kartell tagjai közötti megbeszélések tárgyát). Az ilyen horizontális korlátozások jellegüknél fogva az [EK] 81. cikk legsúlyosabb megsértései közé tartoznak. Az ezen ügyben szóban forgó jogsértések mesterségesen megfosztották az ügyfeleket azon előnyöktől, amelyekkel versenyfeltételek mellett megvalósuló ajánlati felhívás esetén számolhattak volna. Érdekes megjegyezni továbbá, hogy bizonyos manipulált projektek adókból finanszírozott, és éppen annak érdekében kiírt közbeszerzési szerződések voltak, hogy versengő, különösen pedig jó minőség/ár arányt kínáló ajánlatokat kapjanak.

(659) A jogsértés súlyának értékelése során a jogsértés céljára vonatkozó elemek általában jelentősebbek, mint a hatásaira vonatkozók, különösen, amikor – amint ezen ügyben is – a megállapodások különösen súlyos jogsértésekre vonatkoznak, úgymint az árak rögzítése vagy a piac felosztása. A megállapodás hatásai általában nem jelentenek döntő kritériumot a jogsértés súlyának értékelésekor.”

143 A Bizottság azt állítja, hogy „nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani, mivel lehetetlen [volt] meghatározni kellő bizonyossággal, hogy a jogsértések nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők (ár, kereskedelmi feltételek, minőség, innováció és egyéb tényezők)” (a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdése). Mindazonáltal úgy véli, „[n]yilvánvaló […], hogy a jogsértéseknek tényleges hatása volt”, és e tekintetben kifejti, hogy „[a]zon tény, hogy a különböző versenyellenes megállapodásokat a kartell tagjai végrehajtották, önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, még akkor is, ha a tényleges hatás nehezen mérhető, mivel nem lehet tudni különösen, hogy más projektek is képezték-e tárgyát az ajánlatok manipulálásának – és ha igen, mennyi projekt képezte azt –, továbbá azt sem, mennyi projekt képezhette a kartell tagjai közötti elosztás tárgyát anélkül, hogy szükség lett volna a tagok közötti kapcsolatfelvételre” (a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdése). Ugyanezen preambulumbekezdésben a Bizottság hozzáteszi, hogy „[a] versenytársak jelentős összesített piaci részesedései valószínű versenyellenes hatásokra utalnak, és [hogy] e piaci részesedéseknek a jogsértések teljes időtartama alatti viszonylagos stabilitása e hatásokat támasztja alá”.

144 A megtámadott határozat (661)–(669) preambulumbekezdésében a Bizottság a felperesek által a közigazgatási eljárásban annak bizonyítása érdekében felhozott érvekre válaszol, hogy a jogsértések korlátozott hatással voltak a piacra.

145 „Az érintett földrajzi piac kiterjedése” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (670) preambulumbekezdésében megállapítja, hogy „[a megtámadott] határozat tárgyát képező kartellek Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia egész területére kiterjedtek”, és hogy „[a]z ítélkezési gyakorlatból világosan kitűnik, hogy a valamely tagállam egészére kiterjedő nemzeti földrajzi piac már önmagában a közös piac jelentős részét jelenti”.

146 „A jogsértés súlyára vonatkozó következtetés” című alszakaszban a Bizottság a megtámadott határozat (671) preambulumbekezdésében kifejti, hogy minden egyes címzett az EK 81. cikkbe ütköző egy vagy több különösen súlyos jogsértést követett el „[a] jogsértések jellegére és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt”. A Bizottság megállapítja, hogy „e tényezők miatt a jogsértéseket különösen súlyosnak kell tekinteni, még akkor is, ha tényleges hatásuk nem mérhető”.

147 Másodszor a megtámadott határozat „Eltérő bánásmód” című szakaszában (13.6.2 szakasz) a Bizottság a különböző kartellekben részt vevő minden egyes vállalkozás esetében megállapítja a bírság kiindulási összegét (lásd a fenti 27–30. pontot), amely a megtámadott határozat (672) preambulumbekezdése szerint figyelembe veszi „a jogsértők arra vonatkozó tényleges gazdasági képességét, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak”. A Bizottság a megtámadott határozat (673) preambulumbekezdésében kifejti, hogy „[e]nnek érdekében a felvonók és/vagy mozgólépcsők piacán – ideértve adott esetben a karbantartási és korszerűsítési szolgáltatások piacát is – elért forgalom alapján a vállalkozásokat különböző kategóriákba sorol[ta]”.

A luxemburgi jogsértés „különösen súlyosnak” való minősítéséről

148 A T-141/07. sz. ügy felperese előadja, hogy a luxemburgi jogsértés „különösen súlyosnak” való minősítésével a Bizottság tévesen alkalmazta az 1998. évi iránymutatást, figyelemmel annak kisméretű földrajzi kiterjedésére, amit határozathozatali gyakorlatában szokásosan figyelembe szokott venni, valamint a szóban forgó magatartások által az érintett piacra gyakorolt korlátozott hatásra. Ebből a felperes azt a következtetést vonja le, hogy a luxemburgi jogsértés miatt megállapított 10 millió eurós kiindulási összeget csökkenteni kell. A felperes azt is előadja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a luxemburgi kartell által érintett piac összesített értékét. Annak ellenére, hogy a T-141/07. sz. ügy felperese a luxemburgi jogsértés téves minősítésére vonatkozó jogalapja keretében fogalmazta meg ez utóbbi érvet, beadványaiból kitűnik, hogy e kifogás lényegileg a bírság általános kiindulási összegének megállapítására irányul, és azt ezért a lenti 166–178. pontban vizsgáljuk meg.

149 Először, a T-141/07. sz. ügy felperese előadja, hogy a jogsértés súlyának értékelésénél figyelembe kell venni a jogsértés által a piacra gyakorolt tényleges hatást, amennyiben az mérhető. Márpedig a jogsértés luxemburgi hatása elhanyagolható volt, ami alapján a Bizottságnak korlátoznia kellett volna a GTO-val szemben kiszabott bírság összegét. Ezen állítás alátámasztása érdekében a GTO hivatkozik különösen a megállapodás be nem tartására és hatástalanságára, egyes vállalkozások kartellben való részvételének elmaradására – ami lehetővé tette bizonyos fokú verseny fennmaradását –, továbbá arra, hogy a kartell résztvevői között az ajánlati felhívások harmadik vállalkozások javára való elvesztése esetén nem került sor a létező projektek újraelosztására. A T-141/07. sz. ügy felperese előadja továbbá, hogy csak egyes projektek képezték tárgyát a kartellnek.

150 Emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértés súlyának értékelését illetően az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjának első és második bekezdése kimondja:

„A jogsértés súlyosságának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét.

A jogsértéseket ennek megfelelően a következő három kategóriába kell majd sorolni: enyhe jogsértés, súlyos jogsértés és különösen súlyos jogsértés.”

151 Az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjának első bekezdése szerint a jogsértés súlyának értékelése keretében tehát a Bizottságnak a piacra gyakorolt tényleges hatást kizárólag akkor kell megvizsgálnia, ha e hatás mérhetőnek bizonyul (lásd ebben az értelemben a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 74. pontját, a Törvényszék T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2597. o.] 143. pontját, valamint a fenti 71. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 216. pontját).

152 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának értékelése során a Bizottságnak figyelembe kell vennie, hogy milyen lett volna a verseny a jogsértés nélkül (lásd a fenti 137. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 83. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

153 A jelen ügyben a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdésében azt állítja, hogy „nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani, mivel lehetetlen [volt] meghatározni kellő bizonyossággal, hogy a jogsértések nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők (ár, kereskedelmi feltételek, minőség, innováció és egyéb tényezők)”. Még ha a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdésében úgy is véli, hogy nyilvánvaló, hogy a kartelleknek tényleges hatása volt, mivel azokat végrehajtották, ami önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, és még ha a Bizottság a (661)–(669) preambulumbekezdésben el is utasította az érintett vállalkozások arra irányuló érveit, hogy bizonyítsák a kartellek korlátozott hatásait, meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat a jogsértések súlyának értékelésekor nem vette figyelembe a piacra gyakorolt esetleges hatásukat.

154 A Bizottság a megtámadott határozat (671) preambulumbekezdésében így a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó megállapítását kizárólag az említett jogsértések jellegének és földrajzi kiterjedésének figyelembevételére alapítja. A Bizottság ugyanis az említett preambulumbekezdésben megállapítja, hogy „[a] jogsértések jellegére, és azon tényre tekintettel, hogy mindegyik valamely tagállam (Belgium, Németország, Luxemburg, illetve Hollandia) egész területére kiterjedt […], [meg kell állapítani, hogy] minden egyes címzett az EK 81. cikkbe ütköző egy vagy több különösen súlyos jogsértést követett el”.

155 Először, meg kell állapítani, hogy a T-141/07. sz. ügy felperese nem bizonyítja, hogy a kartell tényleges hatása Luxemburgban mérhető lett volna, hanem annak állítására szorítkozik, hogy hatásai szükségképpen elhanyagolhatók voltak. E tekintetben az említett felperes által hivatkozott, a megállapodások be nem tartására vagy hatástalanságára, egyes vállalkozások kartellben való részvételének elmaradására, illetve arra vonatkozó körülmények, hogy az ajánlati felhívások harmadik vállalkozások javára való elvesztése esetén nem került sor a létező projektek újraelosztására (lásd a fenti 149. pontot), még ha azokat bizonyítottnak is tekintjük, nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy a kartellek hatásai a luxemburgi piacon mérhetők voltak, annál is kevésbé, mivel a felperes nem vitatja a Bizottság azon megállapításait, amelyek szerint a jelen ügyben lehetetlen volt meghatározni kellő bizonyossággal, hogy a jogsértések nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők.

156 E körülmények között a T-141/07. sz. ügy felperese nem bizonyította, hogy a jelen ügyben a Bizottság az 1998. évi iránymutatás és a fenti 151. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében a jogsértések súlyának értékelésekor köteles lett volna figyelembe venni azok tényleges hatását.

157 Másodszor, még ha feltételezzük is, hogy a jogsértések tényleges hatása mérhető volt, és hogy a felperesnek a fenti 149. pontban bemutatott érvei megalapozottak, mivel bizonyítják a kartelleknek a luxemburgi piacra gyakorolt korlátozott hatását, meg kell állapítani, hogy a jelen jogsértés „különösen súlyosnak” való minősítése továbbra is megfelelő marad.

158 Ki kell emelni ugyanis, hogy a megtámadott határozatban megállapított jogsértések jellegüknél fogva az EK 81. cikk legsúlyosabb megsértései közé tartoznak, mivel az volt a céljuk, hogy „a versenytársak között titkos összejátszást hozzanak létre annak érdekében, hogy az új felvonók és/vagy mozgólépcsők értékesítésére és beépítésére vonatkozó projektek elosztása révén felosszák a piacokat, illetve befagyasszák a piaci részesedéseket, és hogy a felvonók és mozgólépcsők karbantartását és korszerűsítését illetően egymással ne lépjenek versenybe (kivéve Németországban, ahol a karbantartási és korszerűsítési tevékenység nem képezte a kartell tagjai közötti megbeszélések tárgyát)” (a megtámadott határozat (658) preambulumbekezdése). E tekintetben az 1998. évi iránymutatás kifejti, hogy a „különösen súlyos” jogsértések közé lényegében az olyan horizontális korlátozások tartoznak, mint az árkartell és a piacfelosztó kvóták alkalmazása, illetve más, a belső piac megfelelő működését veszélyeztető magatartások. Az EK 81. cikk (1) bekezdésének c) pontjában e jogsértések szintén említésre kerülnek az azon kartellekre vonatkozó példák között, amelyeket kifejezetten összeegyeztethetetlennek nyilvánítanak a közös piaccal. Ezen kartellek a verseny súlyos megzavarásán kívül, amely a velejárójuk, a piacok elszigetelését is okozzák azzal, hogy a feleket elkülönülő, gyakran államhatárok által lehatárolt piacok tiszteletben tartására kötelezik, és így ellentétesek az EK-Szerződés

fő céljával, vagyis a közös piac egységesítésével. Ezért is minősíti az ítélkezési gyakorlat az ilyen jellegű jogsértéseket, különösen ha horizontális kartellekről van szó, „különösen súlyosnak” vagy „nyilvánvaló jogsértésnek” (a Törvényszék T-148/89. sz., Tréfilunion kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1063. o.] 109. pontja, T-374/94., T-375/94., T-384/94. és T-388/94. sz., European Night Services és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1998. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-3141. o.] 136. pontja, valamint T-241/01. sz., Scandinavian Airlines System kontra Bizottság ügyben 2005. július 18-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-2917. o.] 85. pontja).

159 Egyébiránt az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy valamely versenyellenes magatartás hatása a jogsértés súlyának értékelésekor nem meghatározó kritérium. A szándékkal összefüggő tényezők nagyobb jelentőséggel bírhatnak, mint az említett hatásokkal kapcsolatos tényezők, főleg, amikor lényegüket tekintve olyan súlyos jogsértésekről van szó, mint a piacok felosztása (a Bíróság C-194/99. P. sz., Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10821. o.] 118. pontja, és a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 96. pontja; a fenti 77. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 199. pontja, valamint a fenti 71. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 251. pontja).

160 Így tehát a jogsértés jellege elsődleges szerepet játszik különösen a jogsértések „különösen súlyosnak” minősítésénél. A különösen súlyos jogsértéseknek az 1998. évi iránymutatásban található leírásából következik, hogy az egyebek mellett – mint a jelen ügyben is – a piacok felosztására irányuló megállapodások, illetve összehangolt magatartások pusztán a jellegük alapján „különösen súlyosnak” minősülhetnek, anélkül hogy e magatartások sajátos hatását vagy földrajzi kiterjedését meg kellene határozni (lásd ebben az értelemben a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 75. pontját, valamint a C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Bank der österrechischen Sparkassen és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8681. o.] 103. pontját). E következtetést alátámasztja az a tény, hogy míg a súlyos jogsértések leírása kifejezetten megemlíti a piacra és a közös piac kiterjedt területeire gyakorolt hatást, a különösen súlyos jogsértések leírása nem említ semmilyen követelményt a piacra gyakorolt tényleges hatásra, illetve adott földrajzi területre gyakorolt hatásra vonatkozóan (lásd ebben az értelemben a fenti 83. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 171. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ennélfogva céljukra tekintettel a megtámadott határozatban említett jogsértések jellegüknél fogva különösen súlyosak, még akkor is, ha bizonyítást nyerne, hogy a kartellek nem fejtették ki az összes várt hatást.

161 Végül, még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság e fakultatív tényezőt, azaz a jogsértés piacra gyakorolt hatását figyelembe kívánta venni, és következésképpen a megtámadott határozatban olyan konkrét, hiteles és kielégítő ténykörülményeket kellett szolgáltatnia, amelyek lehetővé teszik annak értékelését, hogy a jogsértés ténylegesen hogyan befolyásolhatta a piacon fennálló versenyt (a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontja), meg kell állapítani, hogy a Bizottság eleget tett e kötelezettségnek. A Luxemburgban elkövetett jogsértést illetően ugyanis a Bizottság megállapította, hogy a megállapodások által érintett vállalkozások 2003-ban a felvonók és mozgólépcsők összesített értékesítésének közel 100%-át valósították meg, miközben kiemelte, hogy a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp helyi leányvállalatai voltak azon egyedüli Luxemburgban letelepedett szállítók, amelyek mozgólépcsőket kínáltak (a megtámadott határozat (52) preambulumbekezdése). A Bizottság hangsúlyozta továbbá a találkozók gyakoriságát (a megtámadott határozat (302) preambulumbekezdése), a találkozók és a kapcsolatok eltitkolása érdekében hozott óvintézkedéseket (a megtámadott határozat (304)–(307) preambulumbekezdése), valamint a kompenzációs mechanizmus fennállását (a megtámadott határozat (317) és (336) preambulumbekezdése).

162 Így, ahogy arra a fenti 153. pontban emlékeztettünk, a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdésében megállapította, hogy azon tény, hogy a különböző versenyellenes megállapodásokat a kartell tagjai végrehajtották, önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, még akkor is, ha a tényleges hatás nehezen mérhető, mivel nem lehet bizonyítani különösen, hogy más projektek is képezték-e tárgyát az ajánlatok manipulálásának – és ha igen, mennyi projekt képezte azt –, továbbá azt sem, mennyi projekt képezhette a kartell tagjai közötti elosztás tárgyát anélkül, hogy szükség lett volna a tagok közötti kapcsolatfelvételre. A Bizottság hozzátette, hogy a versenytársak jelentős összesített piaci részesedései valószínű versenyellenes hatásokra utalnak, és hogy e piaci részesedéseknek a jogsértések teljes időtartama alatti viszonylagos stabilitása e hatásokat támasztja alá.

163 Ami másodszor a Bizottság határozathozatali gyakorlatára vonatkozó érvet illeti, amely szerint a jogsértést „súlyosnak” kellett volna minősíteni, figyelemmel az azzal érintett földrajzi piac korlátozott kiterjedésére, az állandó ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata nem szolgálhat jogi keretként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében (a fenti 108. pontban hivatkozott JCB Service kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 201. és 205. pontja, a fenti 108. pontban hivatkozott Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja, a fenti 137. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 92. pontja; lásd továbbá a fenti 158. pontban hivatkozott Scandinavian Airlines System kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 132. pontját). A fenti 158–160. pontban elvégzett vizsgálatra tekintettel egy ilyen érvnek semmiképpen sem lehet helyt adni.

164 Ezenkívül az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a piac földrajzi kiterjedése csupán az egyik az 1998. évi iránymutatás szerint a jogsértés súlyának átfogó értékelése szempontjából releváns három kritérium közül. Ezen egymástól függő kritériumok között a jogsértés jellege elsődleges szerepet játszik. Ezzel szemben a földrajzi piac kiterjedése nem önálló kritérium abban az értelemben, hogy csak a több tagállamot érintő jogsértések minősülhetnének „különösen súlyosnak”. Sem az EK-Szerződés, sem az 1/2003 rendelet, sem az 1998. évi iránymutatás, sem pedig az ítélkezési gyakorlat nem enged arra következtetni, hogy csak a nagy földrajzi kiterjedésű korlátozások minősülhetnek ekképpen (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-259/02–T-264/02. és T-271/02. sz., Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-5169. o.] 311. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ezenkívül valamely tagállam teljes területe, még ha az a többi tagállaméhoz képest viszonylag kicsi is, mindenképp a közös piac jelentős részét képezi (a Bíróság 322/81. sz., Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 28. pontja; lásd a fent hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 312. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Mivel a szóban forgó kartell Luxemburg egész területére kiterjedt, úgy kell tekinteni, hogy az a közös piac jelentős részét képezte.

165 A fentiek összességéből következik, hogy a T-141/07. sz. ügy felperesének a fenti 148. és 149. pontban szereplő érveit el kell utasítani.

A bírságok kiindulási összegeinek állítólagos jogellenességéről

– A bírságok általános kiindulási összegeiről

166 Először, a T-141/07. sz. ügy felperese előadja, hogy a luxemburgi jogsértés tekintetében a Bizottság nem vette figyelembe az érintett piac korlátozott méretét, annak ellenére, hogy kifejezetten azt állította, hogy ez a körülmény releváns a bírságok számítása szempontjából. A felperes e tekintetben hangsúlyozza, hogy a 10 millió eurós kiindulási összeg (amely a szóban forgó piac értéke 31,3%-ának felelt meg) nyilvánvalóan aránytalan, figyelemmel a belgiumi (az érintett piac értékének 15,7%-a), a

hollandiai (az érintett piac értékének 15,2%-a) és németországi (a Bizottság által kiválasztott referenciapiac értékének 12%-a) jogsértés tekintetében megállapított általános kiindulási összegre, és azt csökkenteni kellene.

167 Hangsúlyozni kell, hogy a T-141/07. sz. ügy felperese nem vitatja az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában kifejtett, a bírságok általános kiindulási összegeinek meghatározására vonatkozó módszer jogszerűségét. Márpedig az említett módszer átalányt alkalmazó logikát követ, miszerint a bírságnak a jogsértés súlya alapján meghatározott általános kiindulási összege a jogsértés jellegét és földrajzi kiterjedését, valamint a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatását – amennyiben ez mérhető – figyelembe véve kerül kiszámításra (a Törvényszék T-15/02. sz., BASF kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-497. o.] 134. pontja és T-116/04. sz., Wieland-Werke kontra Bizottság ügyben 2009. május 6-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-1087. o.] 62. pontja).

168 Ezenkívül az érintett piac mérete főszabály szerint nem egy kötelezően figyelembe veendő tényező, hanem csupán egyike azon tényezőknek, amelyek a jogsértés súlyának értékelése szempontjából relevánsak, mivel a Bizottság egyébként az ítélkezési gyakorlat szerint nem köteles az érintett piac lehatárolására vagy méretének megállapítására, amennyiben a kérdéses jogsértésnek versenyellenes célja van (lásd ebben az értelemben a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 55. és 64. pontját, valamint a Törvényszék T-161/05. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-3555. o.] 109. pontját).

169 Így a Bizottság a bírság általános kiindulási összegének meghatározása érdekében, anélkül hogy erre köteles lenne, figyelembe veheti a jogsértés tárgyát képező piac értékét (lásd ebben az értelemben a fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 134. pontját és a fenti 167. pontban hivatkozott Wieland-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontját). Az 1998. évi iránymutatás ugyanis nem írja elő, hogy a bírságok összegét a teljes forgalom vagy a vállalkozások által az érintett piacon elért forgalom alapján kell kiszámítani. Az iránymutatás ugyanakkor nem is zárja ki azt, hogy a bírság összegének meghatározásakor e forgalmakat figyelembe vegyék az uniós jog általános elveinek tiszteletben tartása érdekében, és amikor a körülmények ezt megkövetelik (a fenti 151. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 187. pontja).

170 A T-141/07. sz. ügy felperesének azon érve tehát, amely szerint a GTO-val szemben kiszabott bírság általános kiindulási összegének tükröznie kellene a luxemburgi piac korlátozott méretét, téves előfeltevésen alapul, és azt el kell utasítani.

171 Ezenkívül rá kell mutatni, hogy bár a Bizottság a megtámadott határozat (666) preambulumbekezdésében, válaszul arra az érvre, amely szerint a luxemburgi kartell hatását korlátozottnak kell tekinteni, mivel az csak egy tagállamra terjedt ki, kiemelte, hogy „[a] luxemburgi piac többi tagállamhoz viszonyított méretét megfelelően figyelembe vette a bírság számítása során (lásd a (680)–(683) [preambulumbekezdést)”, a megtámadott határozat azon preambulumbekezdései, amelyekre a Bizottság hivatkozik, a luxemburgi kartell résztvevőinek kategóriákba sorolására vonatkozik, annak érdekében, hogy azokkal szemben eltérő bánásmódot alkalmazzanak. Emellett hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság a bírság általános kiindulási összegét 10 millió euróban állapította meg. Ennélfogva annak ellenére, hogy a Bizottság a jogsértés súlyosságát annak jellege és földrajzi kiterjedése alapján határozta meg, úgy találta célszerűnek, hogy a bírság általános kiindulási összegét az 1998. évi iránymutatás által e típusú különösen súlyos jogsértésekre rendszerint előírt 20 millió eurós alsó határ felében állapítsa meg (lásd az 1. A. pont második bekezdésének harmadik francia bekezdését).

172 Figyelemmel egyrészt a kartell különösen súlyos jellegére, másrészt pedig arra, hogy az a közös piac jelentős részére kiterjedt, úgy kell tekinteni, hogy az Otisszal szemben a luxemburgi jogsértés miatt megállapított 10 millió eurós kiindulási összeget nem kell csökkenteni.

173 A T-141/07. sz. ügy felperese emellett azt állítja, hogy a luxemburgi kartell miatt megállapított kiindulási összeg aránytalan a belgiumi, németországi és hollandiai jogsértések miatt megállapított kiindulási összegekhez képest.

174 Ahogy arra a fenti 167–170. pontban emlékeztettünk, az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában kifejtett módszer alapjául szolgáló, átalányt alkalmazó logikára tekintettel a Bizottság a bírság általános kiindulási összegének megállapításakor nem köteles figyelembe venni az érintett piac méretét, és még kevésbé köteles arra, hogy ezt az összeget a piac összesített forgalmának meghatározott százalékában állapítsa meg (lásd ebben az értelemben a fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 134. pontját).

175 Még ha feltételezzük is, hogy a Bizottságnak, amikor egy és ugyanazon határozatban több különösen súlyos jogsértést állapít meg, figyelnie kell arra, hogy az általános kiindulási összegek és a különböző érintett piacok mérete között arányos viszony legyen, a jelen ügyben semmi nem utal arra, hogy a luxemburgi kartell miatt megállapított általános kiindulási összeg aránytalan a belgiumi, németországi és hollandiai kartell vonatkozásában megállapított általános kiindulási összegekkel.

176 A releváns adatok vizsgálata ugyanis azt mutatja, hogy a Bizottság, figyelemmel az érintett piacok méretére, koherens módon határozta meg a bírságok általános kiindulási összegét. Így a Bizottság annál nagyobb általános kiindulási összegeket állapított meg, minél nagyobb volt a piac mérete, anélkül azonban, hogy pontos matematikai képletet alkalmazott volna, amire semmiképpen nem volt köteles (lásd a fenti 167–170. pontot). Egyrészt, az egyértelműen legjelentősebb piacot, azaz az 576 millió eurót kitevő németországi piacot illetően az általános kiindulási összeget 70 millió euróban állapította meg. A méret tekintetében ezt követő két másik piacot, azaz a holland és belga piacot illetően, amelyek 363 millió eurót, illetve 254 millió eurót tesznek ki, az általános kiindulási összeget 55 millió euróban, illetve 40 millió euróban állapította meg. Másrészt, a nyilvánvalóan kisebb méretű, 32 millió eurót kitevő luxemburgi piacot illetően a Bizottság, noha az 1998. évi iránymutatás előírja, hogy különösen súlyos jogsértések esetén a súly alapján megállapított összeg „20 millió [euró] felett” legyen, célszerűnek vélte ezen összeget 10 millió euróra csökkenteni.

177 Ezzel összefüggésben arra is rá kell mutatni, hogy bár a luxemburgi piac mérete korlátozott a többi jogsértéssel érintett piac méretéhez képest, a Bizottságnak a bírság kiindulási összegét kellően magas szinten kellett meghatároznia ahhoz, hogy tükrözze a szóban forgó jogsértés „különösen súlyos” jellegét.

178 Ebből következik, hogy a T-141/07. sz. ügy felperesének érveit el kell utasítani, amennyiben a luxemburgi jogsértés tekintetében megállapított bírság általános kiindulási összegének állítólagosan túlzó jellegére hivatkozik.

179 Másodszor, a németországi jogsértéssel kapcsolatban a T-145/07. sz. ügy felperese kifejti, hogy a Bizottság a bírság kiindulási összegét a felvonók és mozgólépcsők piacának mérete alapján állapította meg, amely a megtámadott határozat (82) preambulumbekezdése szerint 576 millió eurót tett ki. E kiindulási összeg meghatározása során megsértette az 1998. évi iránymutatást és az arányosság elvét, mivel a kartellek Németországban csak a mozgólépcsők eladásait és a felvonók eladásainak egy kis részét érintették. A Bizottság tehát nem azonosította a kartellekkel érintett piacokat, sem azok méretét. Emellett nem határozta meg a jogsértés tényleges hatását sem. Márpedig az Otis által benyújtott dokumentumokból kitűnik, hogy a kartell nem érintette a felvonók teljes piacát, hanem csak a mozgólépcsőprojekteket, valamint a nagy értékű felvonóprojekteket, amelyek a gyorsfelvonókra vonatkozó projektek voltak. Márpedig a gyorsfelvonókra vonatkozó projekteknek csak nagyon kis része

terjedt ki a közönséges felvonókra. Ennek megfelelően az Otis szerint a kartell által Németországban elért értékesítések teljes összege 128 millió euró volt, nem pedig 576 millió euró (a megtámadott határozat (82) és (280) preambulumbekezdése).

180 Előzetesen hangsúlyozni kell, hogy a T-145/07. sz. ügy felperesei nem vitatják az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában kifejtett, a bírság kiindulási összegének meghatározására vonatkozó módszer jogszerűségét, amely, ahogy arra fenti 174. pontban emlékeztettünk, átalányt alkalmazó logikát követ. Ezenkívül a fenti 168. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, az érintett piac mérete csupán egyike azon tényezőknek, amelyek a jogsértés súlyának értékelése szempontjából relevánsak, és amelyet a Bizottság nem köteles figyelembe venni a bírság kiindulási összegének meghatározásánál.

181 Először, ellentétben a T-145/07. sz. ügy felpereseinek állításával, a Bizottság a németországi jogsértés miatt kiszabott bírság általános kiindulási összegét nem az érintett piac mérete alapján állapította meg. Ahogy ugyanis a megtámadott határozat (657)–(671) preambulumbekezdéséből kitűnik, a Bizottság a jogsértések súlyának értékelésére vonatkozó következtetését az említett jogsértések jellegére és földrajzi kiterjedésére alapozta.

182 Másodszor, ami a németországi jogsértés hatásának meghatározását illeti, ahogy arra már a fenti 151. pontban is emlékeztettünk, a Bizottságnak a jogsértés súlyának értékelése keretében a piacra gyakorolt tényleges hatást kizárólag akkor kell megvizsgálnia, ha e hatás mérhetőnek bizonyul. Márpedig a jelen ügyben nem ez a helyzet.

183 A felperesek állításával ellentétben a megtámadott határozat
(664) preambulumbekezdéséből – amelyben a Bizottság egyébként az Otisnak és a Konénak a jogsértés állítólagosan korlátozott hatására vonatkozó állítására válaszol – az következik, hogy „lehetetlen [volt] a jogsértés pontos hatásait kimutatni”, és hogy a németországi megállapodások nem kizárólag a mozgólépcsőkre és a nagy értékű felvonóprojektekre voltak hatással, mivel a Bizottság valószínűnek tartotta, „hogy az egymillió euró értéket meghaladó felvonóprojektekre irányuló kartelltevékenységek, amelyek a gyorsfelvonókra és a nagy értékű felvonókra is kiterjedtek, a felvonópiac többi részének működését is befolyásolták”. Az említett preambulumbekezdésben a Bizottság arra is kitért, hogy elsődlegesen nem a felvonók darabszáma és típusa, hanem a projektek összértéke számít, hogy nem lehet kimutatni a jogsértés pontos hatásait, és hogy a tények egyértelműen bizonyították, hogy a felek szándéka nem az volt, hogy egyes terméktípusokat kizárjanak, hanem az, hogy azon projektekről egyezzenek meg, amelyek esetében a verseny a legkönnyebben kiküszöbölhető volt.

184 Meg kell állapítani egyébiránt, hogy a T-145/07. sz. ügy felperesei nem bizonyítják azt, hogy a németországi jogsértés hatása mérhető volt, csak azt, hogy a jogsértés egy állítólagosan korlátozott méretű piacot érintett. Ennek megfelelően előadják, hogy bizonyították, hogy a németországi kartell csak a mozgólépcsőprojekteket és a nagy értékű felvonókra / gyorsfelvonókra vonatkozó projekteket érintette, valamint hogy a közönséges felvonók az említett projektekben csak járulékos jelleggel szerepeltek. A közönséges felvonók állítólagos piaca tehát nem volt érintett. Ezen érveket mindenképpen el kell utasítani.

185 A T-145/07. sz. ügy felperesei mindenekelőtt azt állítják, hogy a kartell csak a gyorsfelvonókra vonatkozó projekteket érintette, amelyek esetében kizárólag az Otis, a Kone és a ThyssenKrupp voltak ajánlattételre képes társaságok, és csak járulékosan érintette a közönséges felvonókat, amennyiben azok egy nagy értékű felvonókra / gyorsfelvonókra vagy egy mozgólépcsőkre vonatkozó projekt részei voltak, amit egyébként a keresetlevelükhöz csatolt dokumentumok, köztük dr. R. írásbeli nyilatkozata is alátámaszt.

186 E tekintetben el kell utasítani azt az állítást, amely szerint a nagy értékű felvonóprojektek gyorsfelvonókra vonatkozó projektek. Ellentétben azzal, amit a T-145/07. sz. ügy felperesei előadnak, nem a Kone, az Otis és a ThyssenKrupp voltak az egyedüli tényleges ajánlattevők a nagy értékű felvonóprojektek tekintetében. A Schindleren kívül, amellyel kapcsolatban a felperesek hangsúlyozzák,

hogy az 2000 decemberét követően már nem vett részt aktívan a megbeszélésekben, a dr. R.-nek az említett felperesek által érvelésük alátámasztása érdekében benyújtott írásbeli nyilatkozatából kitűnik, hogy bár 2003-ben a Kone, az Otis, a Schindler és a ThyssenKrupp képviselte a gyorsfelvonók németországi értékesítéseinek teljességét, „[m]ás vállalkozások sikeresen elnyerték Németországban az egymillió eurót meghaladó értékű felvonóprojektek egy jelentős részét”, ami megerősíti azt, hogy – a T-145/07. sz. ügy felperesei által benyújtott szakértői vélemény szavaival élve – a nagy értékű felvonóprojektek nem azonosak a gyorsfelvonókra vonatkozó projektekkel.

187 Ezenkívül, ahogy arra a Bizottság rámutat, figyelemmel egy gyorsfelvonó átlagos árára, ami körülbelül 167 000 euró, valamint a felperesek azon állítására, amely szerint valamennyi nagy értékű projekt legalább egy gyorsfelvonót tartalmazott, nem zárható ki, hogy számos közönséges felvonó is szerepelt az ilyen projektekben. E tekintetben az OEC *[bizalmas]* egy nyilatkozatában kijelentette, hogy az új berendezésekre vonatkozó projekteket érintő kartellek a mozgólépcsőprojektek mellett „presztízsprojektekre” is kiterjedtek. Márpedig az OEC azt is kijelentette, hogy bizonyos korlátozott esetekben ezekben a projektekben nem szerepeltek gyorsfelvonók, hanem azok olyan sajátos projektek voltak, amelyekben jelentős számú egység szerepelt. A Kone szintén kijelentette, hogy az egyedüli meghatározó körülmény a projekt összesített értéke, függetlenül a felvonók számától és típusától (lásd a kifogásközlés 254. pontját és a megtámadott határozat (241) preambulumbekezdését). Ezt az állítást egyébként a felperesek nem vitatták.

188 Ahogy arra maguk a felperesek is rámutatnak, az Otis, a Kone és a ThyssenKrupp mellett számos versenytárs képes volt ajánlatot tenni az olyan egymillió eurót meghaladó értékű projektekre, amelyek kizárólag közönséges felvonókat tartalmaztak. Ennek megfelelően keresetlevelükben dr. R. nyilatkozataira támaszkodva azt állítják, hogy „[*bizalmas*]”. A Kone emellett 2004. február 12-i észrevételeiben azt állította, hogy a felvonók szegmensében *[bizalmas*]. A felperesek azon állítását tehát, amely szerint a kartell kizárólag azokra a felvonóprojektekre vonatkozott, amelyek tekintetében kizárólag az Otis, a Kone és a ThyssenKrupp voltak ajánlattételre képes társaságok, el kell utasítani.

189 Ezt követően, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a megtámadott határozat (664) preambulumbekezdésében szereplő állítások, amelyek szerint a nagy értékű felvonókra vonatkozó tárgyalások valószínűsíthetően vagy közvetetten „átsugározhattak” valamennyi más felvonóra, homályosak, paradoxak, és ellentmondanak a ténybeli és gazdasági bizonyítékoknak.

190 E tekintetben el kell utasítani a felperesek által hivatkozott, a megtámadott határozat indokolásának elégtelenségére vonatkozó kifogást, amelynek alapja az, hogy a Bizottság nem mutatta be, hogy a gyorsfelvonókra vonatkozó megbeszélések milyen módon érinthették közvetve a többi felvonóértékesítést, illetve miért valószínűsíthető, hogy azok érintették ezeket. A megtámadott határozat (664) preambulumbekezdésében ugyanis a Bizottság kifejezetten utalt arra, hogy a németországi kartellek a mozgólépcsőkre, felvonókra és a gyorsfelvonókra vonatkozó projekteket érintették, különböző kombinációk szerint, valamint hogy a projekt összesített értéke fontosabb volt, mint a felvonók száma és típusa. A Bizottság emellett rámutatott, hogy a kartell egymillió eurót meghaladó értékű – a gyors- és nagy értékű felvonókat tartalmazó – projektek kapcsán gyakorolt tevékenységei kihatottak a felvonók piaca többi részének működésére, amelytől azokat nem lehetett elválasztani, mivel különböző mértékben valamennyi termékkör (gyorsfelvonók, korlátozott sebességű felvonók és egyéb) érintett volt. A Bizottság végül hangsúlyozta, hogy a felek szándéka nem az volt, hogy kizárjanak bizonyos terméktípusokat, hanem az, hogy azon projektekről egyezzenek meg, amelyek esetében a verseny a legkönnyebben kiküszöbölhető volt (lásd továbbá a megtámadott határozat (242) preambulumbekezdését).

191 Ezenkívül, ahogy az a fenti 186. és 187. pontból kitűnik, a közönséges felvonók elkülönült, és nem érintett piacának létezését nem bizonyították, mivel a nagy értékű felvonóprojektek és a mozgólépcsőprojektek magukban foglalták a közönséges felvonókat, sőt, néha kizárólag ilyen felvonókra terjedtek ki.

192 Egyébiránt, ellentétben a T-145/07. sz. ügy felpereseinek állításával, a felvonók és mozgólépcsők összesített piacát érintő, legalábbis közvetett hatások fennállására vonatkozó megállapítás nem áll ellentmondásban a felperesek által benyújtott ténybeli és gazdasági bizonyítékokkal. Ami azt az érvüket illeti, amely szerint az Otis által az egymillió euró alatti értékű projektek keretében értékesített közönséges felvonók kapcsán elért haszonkulcsok nem voltak magasabbak a kartell időszaka alatt, mint ezt az időszakot megelőzően vagy azt követően, rá kell mutatni egyrészt arra, hogy a ThyssenKrupp azt állította, hogy az ahhoz szükséges eredeti küszöb, hogy egy projekt a kartell részét képezze, 1998-ban 500 000 DEM-ről 1 000 000 DEM-re nőtt, 2002-től pedig 1 000 000 euróra, valamint hogy az egymillió euró alatti értékű projektek tehát szintén a megbeszélések tárgyát képezték (a megtámadott határozat (241) preambulumbekezdése), így az Otis által az egymillió euró alatti értékű projektek kapcsán elért haszonkulcsokat szintén érinthette a kartell. Másrészt mindenesetre, mivel a felperesek érve kizárólag az Otis-csoport értékesítéseire vonatkozó adatokon alapul, nem lehet kellő bizonyossággal meghatározni, hogy jogsértés nélkül milyenek lettek volna az alkalmazandó versenytényezők. Egyébként a közigazgatási eljárás során a felperesek maguk is többször hangsúlyozták a „presztízsprojektek” jelentős reklámértékét, ami alapján kizárható, hogy a kartell nem gyakorolt semmilyen hatást a közönséges felvonók piacára.

193 Végül hangsúlyozni kell, hogy még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság e fakultatív tényezőt, azaz a jogsértés piacra gyakorolt hatását figyelembe kívánta venni, és a megtámadott határozatban olyan konkrét, hiteles és kielégítő ténykörülményeket kellett szolgáltatnia, amelyek lehetővé teszik annak értékelését, hogy a jogsértés ténylegesen hogyan befolyásolhatta a piacon fennálló versenyt (a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontja), meg kell állapítani, hogy a Bizottság mindenképpen eleget tett e kötelezettségnek.

194 A Németországban elkövetett jogsértést illetően, a fenti 192. pontban említett ténykörülményeken kívül a Bizottság többek között kiemelte, hogy a Kone, az Otis, az Schindler és a ThyssenKrupp értékben kifejezve a felvonók értékesítésének több mint 60%-ával, a mozgólépcsők piacának pedig közel 100%-ával rendelkezett (a megtámadott határozat (51) és (232) preambulumbekezdése). Ezenkívül 2000 után a kartell három résztvevője összesítve a mozgólépcsők piacának körülbelül 75%-ával és a felvonók piacának körülbelül 50%-ával rendelkezett (a megtámadott határozat (278) és (280) preambulumbekezdése). Egyébként a kartell célja az érintett vállalkozások piaci részesedéseinek befagyasztása volt (a megtámadott határozat (236) és az azt követő preambulumbekezdései). A Bizottság hangsúlyozta továbbá a találkozók gyakoriságát (a megtámadott határozat (217) és (218) preambulumbekezdése) és a résztvevők által a kapcsolataik eltitkolása érdekében hozott óvintézkedéseket (a megtámadott határozat (219)–(221) preambulumbekezdése).

195 Így a Bizottság a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdésében megállapította, hogy azon tény, hogy a különböző versenyellenes megállapodásokat a kartell tagjai végrehajtották, önmagában a piacra gyakorolt hatásra utal, még akkor is, ha a tényleges hatás nehezen mérhető, mivel nem lehet bizonyítani különösen, hogy más projektek is képezték-e tárgyát az ajánlatok manipulálásának – és ha igen, mennyi projekt képezte azt –, továbbá azt sem, mennyi projekt képezhette a kartell tagjai közötti elosztás tárgyát anélkül, hogy szükség lett volna a tagok közötti kapcsolatfelvételre. A Bizottság hozzátette, hogy a versenytársak jelentős összesített piaci részesedései valószínű versenyellenes hatásokra utalnak, és hogy e piaci részesedéseknek a jogsértések teljes időtartama alatti viszonylagos stabilitása e hatásokat támasztja alá.

196 Harmadszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy ellentétben a megtámadott határozat (664) preambulumbekezdésével, a kifogásközlés nem tartalmazta azt, hogy az egymillió eurót meghaladó értékű felvonóprojektekre vonatkozó megbeszélések hatással voltak az ezen összegnél alacsonyabb értékű felvonók piacára. Ennélfogva a T-145/07. sz. ügy felpereseinek védelemhez való jogát megsértették.

197 Ahogy arra a fenti 122. pontban emlékeztettünk, az uniós jog azon alapelve, amely a védelemhez való jog tiszteletben tartását írja elő minden eljárásban, megköveteli többek között, hogy a Bizottság azon kifogásközlése, amelyet olyan vállalkozáshoz intézett, amellyel szemben a Bizottság a versenyszabályok megsértése miatt szankciót kíván kiszabni, tartalmazza az e vállalkozás ellen felhozott lényeges tényezőket, mint például a terhére rótt tényeket, azok minősítését, és azon bizonyítékokat, amelyekre a Bizottság támaszkodik annak érdekében, hogy e vállalkozás a vele szemben indított közigazgatási eljárás során érveit megfelelően kifejthesse.

198 A jelen ügyben a kifogásközlés 583. pontjából többek között kitűnik, hogy a Bizottság úgy vélte, hogy a kartell hatással lehetett a németországi felvonó- és mozgólépcső-ágazat egészére, és e tekintetben kifejezetten hivatkozott a kartell résztvevőinek összesített piaci részesedésére az egész felvonóágazatban és a mozgólépcső-ágazatban. Az egyes jogsértések súlyosságának a bírság összege meghatározása érdekében elvégzett értékelése kapcsán a Bizottság emellett a kifogásközlés 617. pontjának b) alpontjában arra is utalt, hogy a jogsértések súlyának értékelése során figyelembe fogja venni azt, hogy „a megállapodások a felvonók és mozgólépcsők ágazatának egészére kiterjedtek”.

199 A T-145/07. sz. ügy felperesei egyébként e tekintetben állást foglaltak a kifogásközlésre adott válaszukban. Ennek megfelelően többek között közölték a Bizottsággal *[bizalmas]*.

200 Azon érv tehát, amely szerint a Bizottság megsértette a felperesek védelemhez való jogát, amikor a kifogásközlésben nem utalt arra, hogy az egymillió eurót meghaladó értékű felvonóprojektekre vonatkozó megbeszélések hatással voltak az ezen összegnél alacsonyabb értékű felvonók piacára, ténybeli alapot nélkülöz, és azt el kell utasítani.

201 Negyedszer, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a németországi kartell tekintetében megállapított 70 millió eurós kiindulási összeg nyilvánvalóan aránytalan a ténylegesen a jogellenes megállapodások hatálya alá tartozó eladások összegéhez képest. Ennek megfelelően, bár a Bizottság a megtámadott határozat (664) preambulumbekezdésében jelezte, hogy figyelembe veszi azt, hogy a kartell tevékenységei esetleg nem érintették közvetlenül a felvonók piacának egészét, azt a tényt nem vette figyelembe, hogy a felvonók teljes piacának csak egy korlátozott alhalmaza képezte tárgyát a megbeszéléseknek. Ezenkívül a Németországot érintő bírság kiindulási összegének megállapítása során a Bizottság eltért a bírság összegének számítására a megtámadott határozatban használt módszertől. Mivel a Bizottság elismerte, hogy a kartellek németországi kiterjedése korlátozottabb volt, mint a három Benelux államban, nem alkalmazhatja ugyanazokat a szempontokat a Németországban elkövetett jogsértés miatt kiszabott bírság összegének kiszámításánál.

202 Mindenekelőtt a fenti 174. pontban emlékeztettünk arra, hogy az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjában kifejtett módszer alapjául szolgáló, átalányt alkalmazó logikára tekintettel a Bizottság a bírság általános kiindulási összegének megállapításakor nem köteles figyelembe venni az érintett piac méretét.

203 Ezt követően meg kell jegyezni, hogy bár a Bizottság nem próbálta meg a jogsértés pontos hatásait bizonyítani (a megtámadott határozat (660) preambulumbekezdése), ugyanakkor a németországi jogsértés kapcsán csökkentett kiindulási összeget állapított meg annak érdekében, hogy az érintett vállalkozások javára figyelembe vegye, hogy a kartellek esetleg nem érintették közvetlenül a felvonók piacának egészét. Ennek megfelelően, ahogy arra a Bizottság is rámutat a megtámadott határozat (664) preambulumbekezdésében, a bírság kiindulási összegének meghatározásánál ténylegesen „figyelembe [vette], hogy a kartell tevékenységei esetleg nem érintették közvetlenül a felvonók piacának egészét”. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a németországi kartell tekintetében a bírság kiindulási összegét alacsonyabb szinten állapították meg, amikor azt a piac teljes méretének százalékában fejezték ki, mint a megtámadott határozatban szereplő többi kartell tekintetében alkalmazott kiindulási összegeket (lásd a fenti 176. pontot).

204 Ezenkívül, még ha feltételezzük is, hogy a felvonók tekintetében a németországi kartell csak a nagy értékű felvonókra / gyorsfelvonókra vonatkozó projekteket érintette (lásd a fenti 184–191. pontot), a bírság kiindulási összege akkor is indokolt marad, ha azokat összehasonlítjuk a többi kartell tekintetében megállapított összegekkel. E tekintetben fontos hangsúlyozni, hogy a németországi kartell által érintett földrajzi piac egyértelműen kiterjedtebb volt, mint a többi kartell által érintett földrajzi piacok.

205 Végül, még ha a T-145/07. sz. ügy felperesei állításának megfelelően a németországi kartell a felvonók piacának csak egy részét, vagyis a nagy értékű gyorsfelvonókra vonatkozó projekteket érintette is, a kartell által érintett piac teljes értéke az Otis által benyújtott becslések szerint 128 millió euró, így a kiindulási összeg az érintett piac értéke 54%-ának felel meg.

206 Márpedig már megállapítást nyert, hogy az ilyen magas százalékban meghatározott kiindulási összegek különösen súlyos jogsértések esetén indokoltak lehetnek (lásd ebben az értelemben a fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 130. és 133–137. pontját, valamint a fenti 137. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 121. pontját). Ezenfelül, ahogy arra a Bizottság is rámutatott a megtámadott határozat (659) preambulumbekezdésében, az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy valamely versenyellenes magatartás hatása a jogsértés súlyának értékelésekor nem meghatározó kritérium. A szándékkal összefüggő tényezők nagyobb jelentőséggel bírhatnak, mint az említett hatásokkal kapcsolatos tényezők, főleg, amikor lényegüket tekintve olyan súlyos jogsértésekről van szó, mint a piacok felosztása (a fenti 159. pontban hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 118. pontja, valamint a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 96. pontja; a fenti 77. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 199. pontja, valamint a fenti 71. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 251. pontja).

207 Még ha feltételezzük is, hogy a Bizottságnak, amikor egy és ugyanazon határozatban több különösen súlyos jogsértést állapít meg, figyelnie kell arra, hogy az általános kiindulási összegek és a különböző érintett piacok mérete között arányos viszony legyen, a jelen ügyben semmi nem utal arra, hogy a Belgiumban, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában elkövetett jogsértések vonatkozásában megállapított általános kiindulási összegek nem koherensek vagy aránytalanok.

208 Ahogy ugyanis arra a fenti 176. pontban rámutattunk, a releváns adatok vizsgálata azt mutatja, hogy a Bizottság, figyelemmel az érintett piacok méretére, koherens és arányos módon állapította meg az érintett tagállamokban elkövetett jogsértések miatt alkalmazott általános kiindulási összegeket.

209 Ennélfogva a bírságok általános kiindulási összegeire vonatkozó valamennyi kifogást el kell utasítani.

– A bírságok egyéniesített kiindulási összegeiről

210 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében kiszabott bírságok összegének kiszámítása során az érintett vállalkozások közötti eltérő bánásmód szorosan hozzátartozik az e rendelkezés értelmében a Bizottságra ruházott jogkörök gyakorlásához. Mérlegelési mozgástere keretében ugyanis a Bizottságnak a szankciót az érintett vállalkozások sajátos magatartása és jellemzői alapján kell egyéniesítenie az uniós versenyszabályok teljes érvényesülésének minden egyes esetben történő biztosítása érdekében (lásd ebben az értelemben a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 109. pontját, valamint a fenti 108. pontban hivatkozott Britannia Alloys & Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 44. pontját).

211 Ennek megfelelően az 1998. évi iránymutatás úgy rendelkezik, hogy adott súlyú jogsértés esetén a több vállalkozást érintő esetekben, úgymint kartellek esetén, megfelelő lehet az általános kiindulási összeg súlyozása az egyes vállalkozások jogsértő magatartásának súlyát, tehát versenyre gyakorolt tényleges hatását figyelembe vevő egyéniesített kiindulási összeg megállapítása érdekében, különösen, ha az azonos jellegű jogsértést elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (az 1. A. pont hatodik bekezdése). Különösen figyelembe kell venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági képességgel rendelkeznek arra, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak (az 1. A. pont negyedik bekezdése).

212 Az 1998. évi iránymutatás kifejti továbbá, hogy az azonos magatartásért járó azonos szankció elve – ha a körülmények így kívánják – az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegek alkalmazásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtételt aritmetikai számítások szabályoznák (az 1. A. pont hetedik bekezdése).

213 Az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az 1998. évi iránymutatás nem írja elő, hogy a bírságok összegét a vállalkozások által az érintett piacon elért forgalom alapján kell kiszámítani. Ennek megfelelően valamely vállalkozás piaci befolyásának, illetve az iránymutatás szövege szerint azon tényleges gazdasági képességének meghatározása érdekében, hogy más piaci szereplőknek jelentős kárt okozzon, a Bizottság nem köteles a piac előzetes meghatározását, valamint e piac méretének vizsgálatát elvégezni (a fenti 122. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontja). Az 1998. évi iránymutatás nem zárja ki azonban azt sem, hogy a bírság összegének meghatározásakor e forgalmakat figyelembe vegyék az uniós jog általános elveinek tiszteletben tartása érdekében, és amikor a körülmények ezt megkövetelik (a Törvényszék T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 283. és 284. pontja, T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473 o.] 82. pontja és T-38/02. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 157. pontja).

214 A jelen ügyben a megtámadott határozat (672)–(685) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság a megtámadott határozat 1. cikkében megállapított minden egyes jogsértés vonatkozásában „eltérő bánásmódot [alkalmazott] a vállalkozásokkal szemben a jogsértők azon tényleges gazdasági képességének figyelembevétele érdekében, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak” (a megtámadott határozat (672) preambulumbekezdése). A Bizottság a bírság egyéniesített kiindulási összegeinek megállapítása érdekében minden egyes jogsértés vonatkozásában kategóriákba sorolta a vállalkozásokat az érintett termékek egyes nemzeti piacain elért forgalmuk alapján (a megtámadott határozat (673)–(685) preambulumbekezdése). A Schindlerre vonatkozó egyéniesített kiindulási összeg meghatározása kivételével – mivel az részt vett a Németországban létrehozott kartellben – a Bizottság a többi vállalkozás egyéniesített kiindulási összegeinek meghatározása érdekében minden egyes jogsértés vonatkozásában a 2003. évi forgalmat vette alapul, amely a Bizottság szerint azon legutolsó év, amelyben az említett vállalkozások az érintett kartellek aktív tagjai voltak (a megtámadott határozat (674), (676), (680) és (684) preambulumbekezdése).

215 Először, a luxemburgi jogsértést illetően a T-141/07. sz. ügy felperese emlékeztet arra, hogy az 1998. évi iránymutatásnak megfelelően a Bizottságnak a bírság kiindulási összege meghatározásánál figyelembe kell vennie, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági képességgel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek kárt okozzanak. Márpedig a GTO egy kisméretű, teljesen önállóan vezetett társaság, amely semmilyen esetben sem okozhatott jelentős kárt a piacon. A T-141/07. sz. ügy felperese egy kisméretű helyi vállalkozás, mind az alkalmazottak száma, mind a forgalom szempontjából, amely csak a luxemburgi piacon aktív.

216 E tekintetben mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy – ahogy az a fenti fejtegetésekből is kitűnik (lásd a fenti 63–90. pontot és a 96–105. pontot) – a Bizottság a megtámadott határozatban megalapozottan vélte úgy, hogy a GTO a versenyszabályok alkalmazása szempontjából gazdasági egységet alkot az UTC-vel, az OEC-vel, az Otis-leányvállalatokkal és a GT-vel. A T-141/07. sz. ügy felperesének állítólagos kis méretére vonatkozó érveit tehát el kell utasítani.

217 Ezenkívül a T-141/07. sz. ügy felperese nem vitatja, hogy „a GTO 2003. évi forgalma volt a legmagasabb a luxemburgi kartell résztvevői közül” (a megtámadott határozat (681) preambulumbekezdése), valamint hogy a kartell résztvevői együttesen az érintett piac körülbelül 80%-át képviselték (a megtámadott határozat (324) és (325) preambulumbekezdése). E körülmények között a GTO megalapozottan nem állíthatja, hogy az említett kartellben való részvétele nem okozhatott jelentős kárt az 1998. évi iránymutatás 1. A. pontjának negyedik bekezdése szerint más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak.

218 Másodszor, ami a németországi jogsértést illeti, a T-145/07. sz. ügy felperesei arra hivatkoznak, hogy a bírságok egyéniesített kiindulási összegei tekintetében nem részesültek ugyanolyan bánásmódban, mint a Schindler.

219 A velük szemben kiszabott bírság kiindulási összegét ugyanis kizárólag a jogsértő magatartások jellege és földrajzi kiterjedése alapján számították ki, míg a Schindlerrel szemben kiszabott bírság kiindulási összegénél figyelembe vették, hogy az említett magatartások az érintett termékek piacának csak egy részét érintették. A Bizottság által a Schindler tekintetében választott megközelítés – a T-145/07. sz. ügy felpereseinek helyzetére való – alkalmazásának a bírságuk kiindulási összegének csökkentését is kell eredményeznie.

220 Meg kell állapítani, hogy a németországi kartell tekintetében a Schindler helyzete különbözik az Otis helyzetétől. Nem vitatott ugyanis, hogy a Schindler németországi kartellben való részvételének teljes időtartama alatt, vagyis 1995 augusztusa és 2000 decembere között a kartell csak a mozgólépcsőkre vonatkozott (a megtámadott határozat (213) preambulumbekezdése és 1. cikkének (2) bekezdése). A Schindler tehát csak a megtámadott határozat 1. cikkének (2) bekezdésében megállapított jogsértés mozgólépcsőkre vonatkozó ágában vett részt. Ezzel szemben az Otis a jogsértés mindkét ágában részt vett, mégpedig a mozgólépcsőkre vonatkozó részben 1995 augusztusa és 2003 decembere között, a felvonókra vonatkozó részben pedig 2000 decembere és 2003 decembere között (a megtámadott határozat (212) és (213) preambulumbekezdése és 1. cikkének (2) bekezdése). Márpedig az eltérő bánásmód alkalmazása éppen azt célozza, hogy figyelembe vegyék a vállalkozások között a versenynek való jelentős károkozásra irányuló képesség szintjén megmutatkozó különbségeket, ami a Schindler esetében szükségképpen kisebb volt, mivel az nem vett részt a kartell felvonókra vonatkozó ágában.

221 E körülmények között a T-145/07. sz. ügy felperesei érvényesen nem állíthatják, hogy hátrányos megkülönböztetésre került sor, amikor a Schindler esetében a bírság egyéniesített kiindulási összegének meghatározásánál csak a mozgólépcsők piacán elért forgalmat vették figyelembe. Ellenkezőleg, a Bizottság többek között a Schindler, illetve a kartell többi résztvevőjének helyzete közötti különbségek alapján, az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartásával vette figyelembe az érintett vállalkozások két kategóriájának eltérő forgalmát.

222 A fentiek összességéből következik, hogy a bírságok egyéniesített kiindulási összegeire vonatkozó valamennyi kifogást el kell utasítani.

223 A jelen jogalapot tehát teljes egészében el kell utasítani.

A bírság kiindulási összege növelése mértékének a németországi jogsértés időtartama alapján való megállapítása során az 1998. évi iránymutatás és az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról

224 A T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a bírság kiindulási összegének évenkénti 10%-os növelése a németországi jogsértés időtartama miatt aránytalan. Először ugyanis, a megállapodások tartamának több mint fele alatt a megbeszélések csak a mozgólépcsőkre terjedtek ki, és így csak egy olyan piacot érinthettek, amelyen az értékesítések 2003-ban 70 millió eurót tettek ki (a megtámadott határozat (82) preambulumbekezdése). Másodszor, az Otis a megállapodások időtartamának több mint fele alatt csak korlátozott piaci részesedéssel bírt, és piaci helyzete gyengébb volt a mozgólépcsők piacán, mint a Konénak és a ThyssenKruppnak. A Bizottságnak tehát súlyoznia kellett volna, amikor meghatározta a mozgólépcsők részesedését a kiindulási összegben, figyelembe véve a mozgólépcsőkre vonatkozó megállapodásokban részt vevő egyes társaságok viszonylagos helyzetét, ahogy azt a Schindler esetében is tette (a megtámadott határozat (676) preambulumbekezdése).

225 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003. rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megfelelően a jogsértés időtartama olyan elemet képez, amelyet figyelembe kell venni a versenyszabályokat megsértő vállalkozásokra kiszabandó bírság összegének megállapításakor.

226 A jogsértés időtartamára vonatkozó tényezővel kapcsolatosan az 1998. évi iránymutatás különbséget tesz a rövid időtartamú (általában egy évnél rövidebb) jogsértések – amelyek esetén a súlyosság címén megállapított kiindulási összeg nem növekszik –, a közepes időtartamú (általában egytől öt évig tartó) jogsértések – amelyek esetén ezen összeg legfeljebb 50%-kal növekszik – és a hosszú időtartamú (általában öt évnél hosszabb) jogsértések között, amelyek esetén ezen összeg legfeljebb évi 10%-kal növekszik (az 1998. évi iránymutatás 1. B. pontja első bekezdésének első–harmadik francia bekezdése).

227 Nem vitatott, hogy az Otis a németországi kartellben 1995. augusztus 1-jétől 2003. december 5-ig vett részt, vagyis a jogsértés időszaka nyolc év, négy hónap, ami hosszú időtartamú jogsértést jelent.

228 A Bizottság tehát a saját maga számára az 1998. évi iránymutatásban előírt szabályokat alkalmazva emelte a németországi jogsértés időtartama alapján a bírság kiindulási összegét 80%-kal, vagyis 10%-kal minden év után.

229 Ezenkívül e 80%-os növelés nem tekinthető nyilvánvalóan aránytalannak, tekintettel a jogsértés hosszú időtartamára (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-68/04. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2511. o.] 113. pontját).

230 A felperesek érvelésének lényegében az az eredménye, hogy összekeverik az 1/2003. rendelet 23. cikke (2) bekezdése szerinti súlyosság és időtartam szempontját. Érvelésükkel ugyanis a bírság kiindulási összegének évenkénti 10%-os mértékű növelését kérdőjelezik meg, a jogsértés súlyának értékeléséhez kapcsolódó körülményekre hivatkozva. Így hivatkoznak arra is, hogy először, a németországi kartell a jogellenes megállapodások első öt évében csak a mozgólépcsőkre vonatkozott, valamint másodszor, hogy az érintett piacon a kartell időtartamának több mint fele alatt csak kis részesedéssel rendelkeztek, többek között a mozgólépcsők piacán fennálló gyenge helyzetük miatt.

231 Még ha feltételezzük is, hogy a jogsértés súlyára vonatkozó megfontolásokat figyelembe lehet venni a bírság kiindulási összegének az időtartam alapján való növelése százalékos mértékének meghatározásánál, a felperesek érveit semmiképpen nem lehet elfogadni.

232 Először, nem vitatott, hogy a mozgólépcsőkre és felvonókra vonatkozó összetett és összejátszásra irányuló németországi megállapodások egységes és folyamatos jogsértést valósítottak meg (a megtámadott határozat (569) preambulumbekezdése), mivel az abban résztvevők a jogsértés teljes időtartama alatt egy közös célt követtek, amely nevezetesen a projektek felosztására, valamint arra irányult, hogy korlátozzák saját üzleti magatartásukat az ajánlatok benyújtása során. Mivel a

T-145/07. sz. ügy felperesei nem vitatják a jogsértés egységes és folyamatos jogsértésnek minősítését, nem kifogásolhatják azt, hogy a Bizottság kombinált kiindulási összeget alkalmazott a mozgólépcsőkre és felvonókra vonatkozó megállapodások tekintetében. Figyelemmel a jogsértés jellegére és földrajzi kiterjedésére, a Bizottság azt „különösen súlyosnak" minősítette (a megtámadott határozat (671) preambulumbekezdése), függetlenül attól, hogy tisztában volt-e az érintett termékeket érintő változásokkal (felvonók és/vagy mozgólépcsők). Márpedig, mivel a jogsértés az egész vitatott időszakban „különösen súlyos" jellegű volt, a Bizottságnak jogában állt azonos mértékű növelést alkalmazni a jogsértés teljes időszaka tekintetében (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-30/05. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 196. pontját).

233 Másodszor, emlékeztetni kell arra, hogy az Otis helyzete nem hasonlítható össze a Schindler helyzetével (lásd a fenti 220. és 221. pontot). Mindenekelőtt az Otis nem vitatja, hogy részt vett a mozgólépcsőkre és a felvonókra egyaránt vonatkozó jogellenes megállapodásokban, sem azt, hogy e jogellenes megállapodások egységes és folyamatos jogsértést képeznek, és végül azt sem, hogy a Bizottság, annak érdekében, hogy eltérő bánásmódot alkalmazzon a vállalkozásokkal szemben, a kartell tárgyát képező termékekre vonatkozó forgalmuk adatait használta fel a célból, hogy figyelembe vegye tényleges gazdasági képességüket arra, hogy kárt okozzanak a versenyben, így a Bizottság a bírság egyéniesített kiindulási összegének meghatározásánál megalapozottan vette figyelembe az Otis 2003. évi, vagyis a kartell tevékenységének utolsó teljes évében fennálló piaci részesedését a mozgólépcsők és felvonók egész piacán. Márpedig az Otis e piacon elért teljes forgalma 2003-ban hasonló volt a Kone és a ThyssenKrupp forgalmához (a megtámadott határozat (677) preambulumbekezdése). Az Otis Konéval és ThyssenKrupp-pal azonos kategóriába sorolása a bírságok egyéniesített kiindulási összegének meghatározása érdekében tehát koherens és objektív módon igazoltnak tűnik. Figyelemmel a fenti 232. pontban szereplő fejtegetésekre, a T-145/07. sz. ügy felperesei azt sem vitathatják, hogy ezen összegre azonos mértékű növelést alkalmaztak a jogsértés időtartama alapján valamennyi, ebbe a kategóriába tartozó vállalkozás tekintetében.

234 Ennélfogva a jelen jogalapot el kell utasítani.

Az arra vonatkozó jogalapról, hogy a Bizottság megsértette az 1998. évi iránymutatást és az arányosság elvét a csoport-szorzótényező a célból való alkalmazása során, hogy a bírságok kiindulási összegének megállapítása során figyelembe vegye az elrettentési célt

235 A megtámadott határozatban a Bizottság emlékeztet annak szükségességére, hogy a bírságokat „olyan szinten [állapítsák meg], amely azoknak kellő elrettentő hatást biztosít, figyelemmel az egyes vállalkozások méretére" (a megtámadott határozat (686) preambulumbekezdése). Ennek megfelelően, miután megállapította, hogy „47 100 000 000 euró, illetve 34 300 000 000 euró világszintű forgalmukkal a ThyssenKrupp és UTC/Otis jóval jelentősebb gazdasági szereplők, mint a többi címzett", a Bizottság úgy vélte, hogy „[a bírság] kiindulási összegét ki kell igazítani [e vállalkozások] méretének és összesített forrásainak figyelembevétele érdekében", valamint hogy „a ThyssenKrupp-pal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 2-es szorzótényező (100%-os növelés), míg az UTC/Otisszal szemben kiszabandó bírság kiindulási összegére 1,7-es szorzótényező (70%-os növelés) alkalmazandó" (a megtámadott határozat (690) preambulumbekezdése).

236 A T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei eladják, hogy a Bizottság megsértette az 1998. évi iránymutatást és az arányosság elvét, amikor 1,7-es szorzótényezőt alkalmazott az Otis-csoport négy érintett tagállambeli társaságaival szemben kiszabott bírságok kiindulási összegére annak érdekében, hogy az említett bírságoknak kellő elrettentő hatást biztosítson.

237 Először, a felperesek kifogásolják azt, hogy az elrettentési tényező meghatározásánál az UTC forgalmát vették figyelembe.

238 E tekintetben mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság megalapozottan állapította meg, hogy a T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei gazdasági egységet alkotnak (lásd a fenti 67–90. és 106–120. pontot)

239 Ezt követően hangsúlyozni kell, hogy a bírság kellően elrettentő hatása biztosításának szükségessége – ha az nem teszi indokolttá a bírságok általános mértékének a versenypolitika végrehajtása keretében történő emelését – megköveteli, hogy a bírság összege úgy kerüljön kiigazításra, hogy elérje a bírsággal sújtott vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatást, annak érdekében, hogy a bírság – különös tekintettel a kérdéses vállalkozás fizetőképességére – ne legyen elhanyagolható vagy – épp ellenkezőleg – túlzó mértékű, egyrészt a bírság hatékonyságának biztosításából, másrészt pedig az arányosság elvének tiszteletben tartásából eredő követelményeknek megfelelően (a Törvényszék T-54/03. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 670. pontja).

240 Kétségtelen, hogy az elrettentés céljának figyelembevétele céljából a Bizottság nem határozta meg az 1998. évi iránymutatásban azt a módszert vagy azokat az egyéniesített szempontokat, amelyek kifejezett felsorolása kötelező erővel bírhat. Az iránymutatás 1.A. pontjának negyedik francia bekezdése a jogsértés súlyának értékelésére vonatkozó szempontokkal összefüggésében mindössze azt említi meg, hogy a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír (a fenti 83. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 193. pontja).

241 Ugyanakkor az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság joggal tekinti a kartellben részt vevő minden egyes vállalkozás összforgalmát az elrettentési szorzó meghatározása szempontjából releváns kritériumnak (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-289/04. P. sz., Showa Denko kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5869. o.] 17. és 18. pontját). Így valamely vállalkozás mérete és összesített forrásai releváns kritériumok az elérni kívánt cél szempontjából, ami nem más, mint a bírság hatékonyságának garantálása oly módon, hogy a bírság összegének kiigazítása a vállalkozás összesített forrásainak, valamint a szóban forgó bírság megfizetéséhez szükséges pénzeszközök mozgósítására való képességének figyelembevételével történik. A kiindulási összeg növelése mértékének a bírság kellően elrettentő hatása érdekében történő megállapítása ugyanis inkább arra irányul, hogy garantálja a bírság hatékonyságát, mint arra, hogy kifejezésre juttassa a jogsértésnek a verseny rendes menetére gyakorolt káros hatását, és ezáltal a szóban forgó jogsértés súlyát (a fenti 239. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 672. pontja).

242 Következésképpen a Bizottság nem sértette meg sem az 1998. évi iránymutatást, sem az arányosság elvét, amikor az elrettentési tényező alkalmazása során az Otis-csoport világszintű forgalmára támaszkodott.

243 Másodszor, a T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy a Bizottságnak – a visszaesés valószínűsége alapján – meg kellett volna vizsgálnia, hogy az Otis esetében szükség van-e elrettentésre, valamint hogy megfelelően figyelembe kellett volna vennie azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a felperesek a versenyszabályok megsértésének megakadályozása érdekében tettek, a felperesek ugyanis minden ésszerűen lehetséges lépést megtettek annak érdekében, hogy megakadályozzák a megtámadott határozatban megállapított jogsértéseket. E tekintetben hivatkoznak az Otis-csoporton belül a versenyszabályoknak való megfelelést célzó programra, a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésükre, valamint a jogsértésért felelős alkalmazottak szerződéseinek felmondására, akik egyébként jelentős erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy magatartásaikat eltitkolják vezetőik elől.

244 A jelen ügyben nem vitatott, hogy az Otisszal szemben a bírságok elrettentő hatásának fokozását célzó szorzótényező alkalmazása során a Bizottság nem értékelte a visszaesés valószínűségét. Ahogy ugyanis az a megtámadott határozat (688)–(690) preambulumbekedéséből következik, a Bizottság kizárólag az Otis méretét és összesített forrásait, többek között világszintű forgalmát vette figyelembe.

245 Ugyanakkor az Otis esetében a visszaesés valószínűsége értékelésének elmaradása semmilyen módon nem hat ki a szorzótényező jogszerűségére (lásd ebben az értelemben a Törvényszék fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 229. pontját, valamint T-101/05. és T-111/05. sz., BASF és UCB kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének [EBHT 2007., II-4949. o.] 47. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Nem vitatható ugyanis, hogy kapcsolat van egyrészről a vállalkozások mérete és összesített forrásai, illetve másrészről annak szükségessége között, hogy biztosítsák a bírság elrettentő hatását. Ezzel kapcsolatban tekintetbe kell venni, hogy valamely nagyméretű vállalkozás, amely a kartell többi tagjához képest jelentős pénzügyi forrásokkal rendelkezik, könnyebben képes mozgósítani a bírsága kifizetéséhez szükséges pénzeszközöket, ami a bírság kellően elrettentő hatása érdekében arányosan nagyobb bírság kiszabását teszi indokolttá, nevezetesen egy szorzó alkalmazásával, mint amikor ugyanazt a jogsértést valamely olyan vállalkozás követi el, amely nem rendelkezik ilyen erőforrásokkal (lásd a fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 235. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

246 A visszaesés valószínűsége értékelésének elmaradására vonatkozó kifogást tehát el kell utasítani.

247 Ami az Otison belül a versenyszabályoknak való megfelelést célzó programot, illetve azt illeti, hogy utóbbi felmondta a jogsértésekért felelős alkalmazottak szerződéseit, rá kell mutatni, ahogy azt a Bizottság is megalapozottan hangsúlyozza a megtámadott határozat (688) preambulumbekezdésében, hogy az ilyen intézkedések semmit nem változtatnak a jogsértések megtörténtén. Mivel a kiindulási összegnek – a bírság kellő elrettentő hatásának biztosítása érdekében való – növelése többek között a bírság hatékonyságának garantálást célozza a vállalkozás fizetőképességéhez képest, a Bizottság nem köteles figyelembe venni az ilyen intézkedéseket az alkalmazandó szorzótényező meghatározása során (lásd ebben az értelemben a fenti 245. pontban hivatkozott BASF és UCB kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 52. pontját).

248 Ugyanezen indokok miatt az Otis közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésére vonatkozó érvet is el kell utasítani. Ehhez hozzá kell tenni, hogy a Bizottság elismerte az Otis együttműködésének megtörténtét, és azt a 2002. évi engedékenységi közlemény keretében, valamint azon kívül is kompenzálta (lásd a megtámadott határozat 13.8. fejezetét). Ezen együttműködés bizottsági értékelése az alábbi 252–379. pont tárgyát képezi.

249 Harmadszor, a T-146/07. sz. ügy felperese megjegyzi, hogy a Bizottság, a csoport forgalmán alapuló szorzótényező alkalmazásával azt kockáztatja, hogy túllépi az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében a forgalom 10%-ában meghatározott felső határt.

250 Ezt az érvet szintén el kell utasítani. A T-146/07. sz. ügy felperese ugyanis nem fejti ki, hogy a bírság összegének a csoport forgalma alapján történő növelése mennyiben jár az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében meghatározott 10%-os felső határ megsértésének veszélyével, amely az érintett vállalkozás világszintű forgalmára vonatkozik. Mindenesetre a T-146/07. sz. ügy felperese nem állítja azt, hogy a jelen ügyben túllépték a 10%-os felső határt.

251 A fentiek összességéből következik, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

A 2002. évi engedékenységi közlemény, az EK 253. cikk, továbbá a bizalomvédelem, az arányosság, a méltányosság, az egyenlő bánásmód elve és a védelemhez való jog megsértésére vonatkozó jogalapról

252 A T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei emlékeztetnek arra, hogy kérelmeket nyújtottak be annak érdekében, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a bírságok alól mentességben részesüljenek, vagy azok összegét csökkentsék. Ugyanakkor együttműködésük minőségének és

hasznosságának értékelése során a Bizottság megsértette az említett közlemény rendelkezéseit, az EK 253. cikket, a bizalomvédelem, az arányosság, a méltányosság és az egyenlő bánásmód elvét, valamint a védelemhez való jogukat.

A 2002. évi engedékenységi közleményről

253 Ki kell emelni, hogy a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közleményben meghatározta, hogy a kartell bizonyítása érdekében vele együttműködő vállalkozások milyen feltételek mellett mentesülhetnek a bírság alól, illetve részesülhetnek az egyébként általuk megfizetendő bírság összegének csökkentésében.

254 Először is a 2002. évi engedékenységi közlemény A. szakaszának 8. pontja kimondja:

„A Bizottság mentességet biztosít egy vállalkozás számára a bírság alól, amelyet egyébként kiszabott volna, ha:

a) a vállalkozás elsőként szolgáltat olyan bizonyítékot, amely a Bizottság szerint lehetővé teszi, hogy határozatot fogadjon el annak érdekében, hogy a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése szerint vizsgálatot folytasson a Közösséget érintő állítólagos kartellel kapcsolatban; vagy

b) a vállalkozás elsőként szolgáltat olyan bizonyítékot, amely a Bizottság szerint lehetővé teszi az EK 81. cikk megsértésének felfedését a Közösséget érintő állítólagos kartellel kapcsolatban.”

255 Ezt követően a 2002. évi engedékenységi közlemény B. szakaszának 20. pontja kimondja, hogy „[a]zok a vállalkozások, amelyek nem felelnek meg a fenti A. szakasz [bírságmentességhez szükséges] feltételeinek, jogosultak lehetnek annak a bírságnak a csökkentésére, amelyet egyébként kiszabtak volna”, a 21. pontja pedig kimondja, hogy „[a]nnak érdekében, hogy a csökkentésre jogosultságot szerezzen, a vállalkozásnak a Bizottság rendelkezésére kell bocsátania a feltehető jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékait, amelyek jelentős hozzáadott értéket képviselnek a Bizottságnak már rendelkezésére álló bizonyítékok értékéhez képest, és véget kell vetnie a feltehető jogsértésben való részvételének nem később, mint a bizonyíték benyújtása időpontjában”.

256 A hozzáadott érték fogalmát illetően a 2002. évi engedékenységi közlemény 22. pontja kifejti:

„A »hozzáadott érték« fogalma arra vonatkozik, hogy a benyújtott bizonyíték jellege és/vagy részletessége folytán mennyiben segíti a Bizottságot a kérdéses tényállás bizonyításában. Ennek mérlegelésében a Bizottság általában azokat az írásos bizonyítékokat, amelyek abból az időszakból származnak, mint a bizonyítandó tényállás, értékesebbnek tekinti, mint a később keletkezett bizonyítékokat. Ehhez hasonlóan a kérdéses tényállással kapcsolatos közvetlen bizonyítékokat általában nagyobb értékűnek tekinti, mint a közvetett vonatkozásúakat.”

257 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának első bekezdése a bírságcsökkentéseket három kategóriába sorolja:

„– a 21. pontnak megfelelő első vállalkozás esetében: 30–50%-os csökkentés,

– a 21. pontnak megfelelő második vállalkozás esetében: 20–30%-os csökkentés,

– a 21. pontnak megfelelő további vállalkozások esetében: 20%-ig terjedő csökkentés.”

258 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának második bekezdése kimondja:

„Annak érdekében, hogy e tartományok mindegyikében meg tudja határozni a csökkentés mértékét, a Bizottság figyelembe veszi a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét. Figyelembe veheti még, hogy a benyújtás időpontját követően a vállalkozás milyen mértékben és mennyire folyamatosan működött együtt vele.”

259 Végül a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdése kimondja:

„[H]a egy vállalkozás a Bizottság előtt korábban ismeretlen tényekre vonatkozóan szolgáltat bizonyítékot, amely közvetlenül összefügg a feltételezett kartell jelentőségével [helyesen: súlyával] vagy fennállása időtartamával, a Bizottság ezeket a tényezőket nem veszi figyelembe a bizonyítékot szolgáltató vállalkozásra kiszabott bírság megállapításakor.”

A Bizottság mérlegelési mozgásteréről és az uniós bíróság által gyakorolt felülvizsgálatról

260 Emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése, amely az uniós versenyszabályok megsértése esetén a bírságkiszabás jogalapját képezi, a bírságok megállapítása során mérlegelési mozgásteret biztosít a Bizottság számára (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-229/94. sz., Deutsche Bahn kontra Bizottság ügyben 1997. október 21-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-1689. o.] 127. pontját), amely többek között az általa követett általános versenypolitikától függ (a fenti 210. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 105. és 109. pontja). Ennek keretében a Bizottság a bírságot kiszabó határozatai átláthatóságának és objektív jellegének biztosítása érdekében elfogadta és közzétette a 2002. évi engedékenységi közleményt. Olyan normáról van szó, amely – a magasabb szintű jogszabályok tiszteletben tartása mellett – azon feltételeket kívánja meghatározni, amelyeket a Bizottság mérlegelési jogkörének gyakorlása során alkalmazni szándékozik. Ez e jogkör önkorlátozását eredményezi (lásd analógia útján a Törvényszék T-214/95. sz., Vlaams Gewest kontra Bizottság ügyben 1998. április 30-án hozott ítéletének [EBHT 1998., II-717. o.] 89. pontját), mivel a Bizottság köteles megfelelni a saját maga számára előírt iránymutatásoknak (lásd analógia útján a Törvényszék T-380/94. sz., AIUFFASS és AKT kontra Bizottság ügyben 1996. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1996., II-2169. o.] 57. pontját).

261 A Bizottság mérlegelési jogkörének a 2002. évi engedékenységi közlemény elfogadásából következő önkorlátozása azonban nem összeegyeztethetetlen azzal, hogy a Bizottság továbbra is jelentős mérlegelési mozgástérrel bír (lásd analógia útján a fenti 164. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 224. pontját).

262 A 2002. évi engedékenységi közlemény ugyanis számos rugalmassági tényezőt tartalmaz, amelyek lehetővé teszik a Bizottság számára, hogy a diszkrecionális jogkörét az 1/2003 rendelet 23. cikkének rendelkezéseivel összhangban, a Bíróság értelmezését figyelembe véve gyakorolhassa (lásd analógia útján a fenti 164. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 224. pontját).

263 Így ki kell emelni, hogy a Bizottság széles mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor, amikor azt kell értékelnie, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény által biztosított kedvezményben részesülni kívánó vállalkozás által szolgáltatott bizonyítékok az említett közlemény 21. pontja értelmében jelentős hozzáadott értéket képviselnek-e (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-328/05. P. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-3921. o.] 88. pontját, valamint a Törvényszék T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-881. o.] 555. pontját). A 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának a) és b) alpontját illetően meg kell állapítani, hogy e jelentős mérlegelési mozgástér magából e rendelkezés szövegéből ered, amely rendelkezés kifejezetten olyan bizonyítékok szolgáltatására utal,

amelyek „a Bizottság szerint” lehetővé teszik számára vizsgálatot elrendelő határozat meghozatalát, vagy lehetővé teszik számára a jogsértés megállapítását. A vállalkozás által tanúsított együttműködés minőségének és hasznosságának értékelése ugyanis összetett ténybeli értékelést foglal magában (lásd ebben az értelemben fent hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81. pontját és a fenti 137. pontban hivatkozott Carbone Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 271. pontját).

264 Ugyanígy a Bizottság, miután megállapította, hogy a bizonyítékok a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontja értelmében jelentős hozzáadott értéket képviselnek, mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor is, amikor azt kell meghatároznia, hogy az érintett vállalkozás esetében pontosan mennyivel csökkentse a bírság összegét. Az említett közlemény 23. pontja b) alpontjának első bekezdése ugyanis tartományokat ír elő az említett vállalkozások különböző kategóriái esetében a bírság összegének csökkentéséhez, míg az említett pont második bekezdése megállapítja az e tartományokon belül való csökkentés mértékének meghatározása érdekében a Bizottság által figyelembe veendő kritériumokat.

265 Azon mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a vállalkozás együttműködésének értékelése során rendelkezik, a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az értelemben a fenti 263. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját, valamint a fenti 263. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 555. pontját).

Az Otis által a belgiumi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről

266 A Bizottság a megtámadott határozat (767) preambulumbekezdésében úgy határozott, hogy „a [2002. évi] engedékenységi közlemény 23. pontja [első bekezdése] b) [alpontjának] első [francia bekezdésében] előírt tartományon belül az Otist 40%-os bírságcsökkentésben részesíti”.

267 A megtámadott határozat (763) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti, hogy „az Otis volt a második olyan vállalkozás, amely Belgiummal kapcsolatos információkat szolgáltatott kevéssel a Belgiumban folytatott második vizsgálatsorozatot követően”, valamint hogy „[a]z Otis [2002. évi engedékenységi közlemény szerinti] kérelme lényegileg a vállalkozás szóbeli nyilatkozatait, valamint korlátozott és az érintett időszakban keletkezett bizonyítékokat tartalmaz”.

268 Ami az Otis együttműködésének értékét illeti, a Bizottság a megtámadott határozat (766) preambulumbekezdésében kifejti, hogy ez az együttműködés folyamatos volt, és hogy „az segítette a Bizottságot a jogsértés bizonyításában, különösen az érintett időszakból származó okirati bizonyítékoknak köszönhetően, amelyek ebből következően jelentős hozzáadott értékkel bírtak”. A Bizottság ebben a preambulumbekezdésben hozzáteszi, hogy „[u]gyanakkor az átadott bizonyítékok csak korlátozott információkat nyújtottak a Bizottság számára korábban ismeretlen tényekről”.

269 A T-145/07. sz. ügy felperesei szerint az Otis esetében a bírság összegét 50%-kal kellett volna csökkenteni, mivel az eljárás korai szakaszában jelentős bizonyítékokat szolgáltatott a belgiumi kartellekről, köztük olyan, az érintett időszakból származó bizonyítékokat, mint a projektlisták. E tekintetben a kifogásközlésre adott válaszukra hivatkoznak. Az Otis szerint a benyújtott bizonyítékok terjedelme és bizonyító ereje jelentősen meghaladta a Kone által a németországi jogsértés kapcsán nyújtott információkét, amelyek alapján a Bizottság 50%-os csökkentést alkalmazott.

270 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a T-145/07. sz. ügy felperesei nem vitatják, hogy az Otis együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdése első francia bekezdésének hatálya alá tartozik, és hogy ezen az alapon e társaság jogosult volt a bírság

összegének 30–50%-os csökkentésére. Az Otisszal szemben – annak együttműködése alapján – alkalmazott 40%-os bírságcsökkentés (a megtámadott határozat (767) preambulumbekezdése) tehát az e tekintetben a közlemény által előírt tartományba esik.

271 Anélkül, hogy dönteni kellene a felperesek érvelésének – amely lényegileg egy a keresetlevélhez csatolt dokumentumban megfogalmazott észrevételekre hivatkozik – elfogadhatóságáról, meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben a felperesek nem bizonyítják, hogy a Bizottság nyilvánvalóan túllépte mérlegelési mozgásterét, amikor az Otisszal szemben a belgiumi jogsértés bizonyításában való együttműködése alapján a bírság összegének csökkentését 40%-ban állapította meg.

272 E tekintetben fontos emlékeztetni arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának második bekezdése úgy rendelkezik, hogy annak érdekében, hogy egy tartományon belül meg tudja határozni a bírságösszeg csökkentésének mértékét, a Bizottság egyszerre veszi figyelembe „a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét”.

273 Márpedig a megtámadott határozat nem vitatott megállapításaiból (a megtámadott határozat (95), (96) és (766) preambulumbekezdése) kitűnik, hogy bár az Otis megfelelt a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában meghatározott feltételeknek viszonylag rövid idővel az eljárás megindulását követően, ugyanakkor a belgiumi kartellre vonatkozó, az Otis által szolgáltatott bizonyítékokat, amelyek alapján a bírság összegét csökkentették, a Bizottsággal csak akkor közölték, amikor ahhoz már érkezett egy kérelem a Kone részéről az említett közlemény alapján, amely lehetővé tette számára, hogy bizonyítson egy belgiumi jogsértést (a megtámadott határozat (760) preambulumbekezdése). Emellett a Bizottság már két vizsgálatsorozatot szervezett Belgiumban, többek között az Otis Belgium helyiségeiben.

274 Függetlenül az Otis által közölt bizonyítékok minőségétől és hasznosságától, a Bizottság, figyelemmel a bizonyítékok közlésének időpontjára, nem lépte nyilvánvalóan túl mérlegelési mozgásterét, amikor a belgiumi jogsértés bizonyításában való együttműködése alapján az Otisszal szemben 40%-kal csökkentette a bírság összegét.

275 E következtetést nem cáfolja az az érv, amely a Kone bírsága összegének a németországi kartell keretében való 50%-os csökkentésére vonatkozik. Meg kell ugyanis állapítani, hogy annak értékelése, hogy mi képez jelentős hozzáadott értéket, eleve feltételezi az adott jogsértéssel kapcsolatban a Bizottság rendelkezésére álló valamennyi bizonyíték hátteréhez igazított elemzést, így az elkülönülő jogsértésekkel – a jelen esetben a belgiumi és németországi jogsértésekkel – kapcsolatos információk nem hasonlíthatók össze. Mivel a különböző vállalkozások helyzete nem hasonlítható össze, a Bizottság az egyenlő bánásmód elvének megsértése nélkül nyújtott az Otisnak 40%-os csökkentést a belgiumi kartell bizonyításában való együttműködése tekintetében, míg a Konének 50%-os csökkentést nyújtott a németországi jogsértés bizonyítása keretében kifejtett együttműködése miatt.

276 Mindenesetre, először, a T-145/07. sz. ügy felperesei nem támasztják alá azon állításukat, amely szerint az Otis által a belgiumi kartellre vonatkozóan benyújtott bizonyítékok terjedelme és bizonyító ereje jelentősen meghaladta a Kone által a Németország kapcsán nyújtott információkét.

277 Másodszor, nem vitatott, hogy a Kone a németországi kartellel kapcsolatban jelentős hozzáadott értékkel rendelkező bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottság számára 2004. február 12-én és 18-án, vagyis a Bizottság első, 2004. január 28-i vizsgálatát követő hónapban (a megtámadott határozat (104)–(106) és (792) preambulumbekezdése), míg az Otisnak a belgiumi kartellel kapcsolatos együttműködése *[bizalmas]* kezdődött, vagyis az e tagállamban 2009. március 9-én lefolytatott második vizsgálatsorozat megszervezése után (a megtámadott határozat (95) és (96) preambulumbekezdése).

278 Harmadszor, amikor az Otis – amelynek együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdése hatálya alá tartozott – a Bizottságnak bizonyítékokat szolgáltatott a belgiumi kartellel kapcsolatosan, a Bizottság már elegendő bizonyítékkal rendelkezett a jogsértés megállapításához, amelyek a Kone korábbi kérelmében szerepeltek, és amely kérelem alapján utóbbi teljes bírságmentességben részesült (a megtámadott határozat (760) és (761) preambulumbekezdése). Ezzel szemben a németországi jogsértést illetően egyetlen vállalkozás sem részesült bírságmentességben, ami azt jelenti, hogy a Bizottság nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal a németországi jogsértés megállapításához abban az időpontban, amikor a Kone megfogalmazta az e közlemény szerinti kérelmét.

279 A fentiek összességéből kitűnik, hogy az Otis mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a belgiumi jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

Az Otis által a németországi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről

280 Az Otis, amely a németországi kartellt illetően második vállalkozásként nyújtott be kérelmet a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján, *[bizalmas]* (a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdése), e közlemény 23. pontjának b) alpontja alapján a bírság összegének 25%-os csökkentésében részesült a németországi kartell bizonyításában való együttműködése alapján (a megtámadott határozat (800) preambulumbekezdése). A Bizottság ezzel kapcsolatban a megtámadott határozat (796) és (799) preambulumbekezdésében a következőket fejti ki:

„(796) Figyelemmel jelentőségükre, valamint az Otis észrevételei minőségére és ütemezésére, a benyújtott bizonyítékok ténylegesen jelentős hozzáadott értékkel bírnak, ami segíti a Bizottságot a szóban forgó tények bizonyításában. Ugyanakkor a bírságok [2002. évi] engedékenységi közlemény 21. és 22. pontja alapján történő csökkentésének rendes előfeltételéről van szó. Az Otis nem mutatta be, hogy együttműködése milyen módon lenne kivételes körülményekhez hasonlítható. Emellett a [2002. évi] engedékenységi közlemény nem engedélyez a 20–30%-os tartományt meghaladó csökkentést a második bizonyítékot benyújtó vállalkozásnak.

[…]

(799) A bírság összegének az előírt tartományon belüli csökkentése figyelembe veszi azt az időpontot, amikor a bizonyítékokat átadták, hozzáadott értékük fokát, valamint a vállalkozás együttműködésének fokát és folyamatosságát észrevételei benyújtását követően. Az Otis csak a *[bizalmas]* kiegészítést követően felelt meg teljes mértékben a 21. pontban foglalt feltételnek. Mindenesetre az Otis nyilatkozatai jelentős hozzáadott értéket biztosítottak, amely jelentősen segítette a Bizottságot a jogsértés bizonyításában. *[bizalmas]*. Ugyanakkor az átadott bizonyítékok nem tartalmaznak az érintett időszakból származó bizonyítékokat.”

281 Először, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a Bizottság megsértette a 2002. évi engedékenységi közleményt, mivel az Otis megfelelt az említett közlemény 8. pontjának b) alpontjában a bírság alóli mentesüléshez előírt feltételeknek. A Bizottság ugyanis arról tájékoztatta az Otist, *[bizalmas*], hogy továbbra is mentességben részesülhet Németország tekintetében az említett közlemény alapján, és feltételes mentességben részesülhet. Ugyanakkor a mentesség iránti kérelmet elutasították *[bizalmas*]. Ellentétben a Bizottság álláspontjával, az Otis által *[bizalmas]* előtt számára nyújtott bizonyítékok, magyarázatok és információk lehetővé tették számára, hogy megállapítsa az EK 81. cikk megsértését e közlemény 8. pontja b) alpontjának megfelelően.

282 Emlékeztetni kell arra, hogy azon mérlegelési mozgástérre tekintettel, amellyel a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a vállalkozás együttműködésének értékelése során rendelkezik, a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az értelemben a fenti 263. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját, valamint a fenti 263. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 555. pontját).

283 Arra is emlékeztetni kell, hogy az egyik feltétele annak, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján mentességet biztosítsanak, az, hogy a vállalkozás elsőként szolgáltasson olyan bizonyítékot, amely a Bizottság szerint lehetővé teszi az EK 81. cikk megsértésének megállapítását a Közösséget érintő állítólagos kartellel kapcsolatban.

284 Meg kell állapítani, hogy amikor az Otis megfogalmazta az említett közlemény alapján a németországi jogsértésre vonatkozó kérelmét, *[bizalmas*], a Bizottság már két vizsgálatsorozatot végzett ebben az országban, 2004. január 28-án és március 9-én (a megtámadott határozat (104) és (106) preambulumbekezdése). Ezenkívül a Bizottság 2003 nyarán információkat kapott egy harmadik fél informátortól (a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdése), illetve 2004. február 12-én a Kone kérelmet intézett hozzá e közlemény alapján (a megtámadott határozat (105) preambulumbekezdése).

285 A T-145/07. sz. ügy felperesei szerint ugyanakkor a Bizottság *[bizalmas]* Otisnak megküldött leveléből kitűnik, hogy a Bizottság nem tudta bizonyítani a németországi jogsértést azt megelőzően, hogy rendelkezésére álltak volna az Otis által szolgáltatott információk.

286 Ebben a levélben a Bizottság, miután emlékeztetett arra, hogy *[bizalmas]* arról tájékoztatta az Otist, hogy határozatot hozott az első, a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelemről és *[bizalmas*]. A Bizottság ehhez hozzátette, hogy ellenőrizni fogja *[bizalmas*]. A Bizottság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy *[bizalmas]* a németországi kartellben való részvételéért.

287 Rá kell mutatni, hogy a *[bizalmas]* levelet a 2002. évi engedékenységi közlemény 18. pontjának fényében kell értelmezni, amely szerint „[a] Bizottság csak azt követően vizsgál meg a bírság alóli mentességre vonatkozó további kérelmeket, miután az ugyanazzal a feltehető jogsértéssel kapcsolatban már benyújtott kérelem tekintetében állást foglalt”. Ennek megfelelően e levél kizárólag azt célozta, hogy tájékoztassa az Otist arról, hogy a Bizottság, miután döntött egy másik vállalkozás, a jelen esetben a Kone mentesség iránti kérelméről, ezt követően veheti figyelembe az Otis mentesség iránti kérelmét. Ugyanakkor nem tartalmaz semmilyen értékelést az Otis együttműködésének minőségét illetően. Ellenkezőleg, a levél kifejezetten utal arra, hogy a Bizottságnak még meg kell vizsgálnia, hogy az Otis által szolgáltatott bizonyítékok megfelelnek-e az említett közlemény 8. pontjának b) alpontjában szereplő feltételeknek.

288 Ami az Otis együttműködésének minőségét illeti a németországi kartellt illetően, meg kell állapítani, hogy ahogy az az ügy irataiból kitűnik, ez lényegileg egyoldalú nyilatkozatokból állt.

289 Márpedig egy vállalkozás egyoldalú nyilatkozatai, még ha részletesek is, nem lehetnek elegendőek egy jogsértés megállapításához, ha azokat nem támasztják alá pontos és egybevágó okirati bizonyítékok. A Bizottságnak ugyanis határozatában pontos és egybevágó bizonyítékokat kell szolgáltatnia azon szilárd meggyőződésének alátámasztására, hogy a jogsértés megtörtént (lásd a Törvényszék T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 43. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

290 Kétségtelen, hogy az Otis a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelmében átadott bizonyos okirati bizonyítékokat. *[bizalmas]*

291 Ugyanakkor e bizonyítékok bizonyító ereje korlátozott. Azok ugyanis önmagukban nem tartalmaznak semmilyen, a megtámadott határozatban megállapított versenyellenes magatartásra utaló jelet. *[bizalmas]*

292 E körülmények között, bár az Otis által benyújtott bizonyítékok tartalmaztak néhány, az érintett időszakból származó dokumentumot (mégpedig az Otis két alkalmazottjának költségszámláit), a Bizottság nem lépte nyilvánvalóan túl mérlegelési mozgásterét, amikor úgy döntött, hogy az Otis által benyújtott észrevételek nem elegendők az EK 81. cikk németországi megsértésének megállapításához. Ennélfogva a Bizottság megalapozottan tagadta meg az Otistól a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontja alapján a bírságmentességet.

293 E következtetést nem cáfolhatja az a tény sem, hogy a megtámadott határozat számos utalást tartalmaz az Otis észrevételeire. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottsághoz már megérkezett a Kone 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelme, amikor megkapta az Otis ugyanezen közlemény alapján benyújtott kérelmét, valamint hogy ez az első kérelem, az Otis kérelméhez hasonló, lényegileg egyoldalú nyilatkozatokból állt, és azt saját, emlékezetből tett írásbeli nyilatkozatain kívül semmilyen más bizonyíték nem támasztotta alá (a megtámadott határozat (788) preambulumbekezdése). A Bizottság a németországi jogsértés megállapítása érdekében nem támaszkodhatott kizárólag a Kone egyoldalú nyilatkozataira, ahogy egyébként az Otis egyoldalú nyilatkozataira sem, ezért a megtámadott határozatban (a megtámadott határozat (209)–(288) preambulumbekezdése) kénytelen volt más megerősítő bizonyítékokra hivatkozni, amelyek között szerepelnek az Otis által benyújtottak is, amelyek ugyanakkor önmagukban nem voltak elegendők a jogsértés megállapításához (lásd a fenti 289. pontot).

294 Másodszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei úgy vélik, hogy amikor a Bizottság elutasította az Otis mentesség iránti kérelmét, *[bizalmas*], akkor nem elemezte teljes körűen az e vállalkozás által szolgáltatott információkat, és különösen a *[bizalmas]* dokumentumokat. Márpedig e dokumentumok megfelelő elemzése alapján a Bizottság mentességet nyújtott volna az Otis számára.

295 Ezt az érvet el kell utasítani, mivel a fenti 282–293. pontban végzett elemzésből kitűnik, hogy az Otis által a Bizottság számára szolgáltatott információk összessége, és így a *[bizalmas]* dokumentumok, nem feleltek meg a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontjában foglalt feltételeknek. Az Otis egyoldalú nyilatkozatai ugyanis, amelyeket nem támasztottak alá pontos és egybevágó okirati bizonyítékok, önmagukban nem voltak alkalmasak arra, hogy azok alapján a Bizottság megállapíthassa egy németországi jogsértés megtörténtét.

296 Mindenesetre a T-145/07. sz. ügy felpereseinek állítása, amely szerint a Bizottság nem elemezte a *[bizalmas]* dokumentumokat, téves. Rá kell ugyanis mutatni, hogy a Bizottság által az Otis részére küldött *[bizalmas]* levél, amely arról tájékoztatja az utóbbit, hogy a Bizottság meg fogja vizsgálni, hogy az Otis megfelel-e a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontjában foglalt feltételeknek, kifejezetten utal a *[bizalmas]* által tett nyilatkozatra és a *[bizalmas]* közölt dokumentumra. A Bizottság ezenkívül felhasználta egyrészt az Otis által *[bizalmas]* közölt információkat (lásd a kifogásközlés 108., 228., 253., 255., 257., 265., 266., 268. és 270. pontját, valamint a megtámadott határozat (213), (240), (242), (244), (251)–(254), (257) és (260) preambulumbekezdését), és *[bizalmas]* (lásd a kifogásközlés 255., 275. és 282. pontját, valamint a megtámadott határozat (242) és (272) preambulumbekezdését). Ami az Otis által a Bizottságnak *[bizalmas]* küldött elektronikus levelet illeti, elegendő annyit megállapítani, hogy az csak az Otis egy javaslatát tartalmazza arra, hogy alkalmazottait, illetve amennyiben lehetséges, volt alkalmazottait, a Bizottság rendelkezésére bocsássa.

297 Harmadszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a Bizottság az Otis által benyújtott dokumentumokat az ügy irataiban hiányosan rögzítette, és ennek következtében az utóbbi együttműködésére vonatkozó értékelésének ténybeli alapja hiányos, ennélfogva nem helyes. Ennek megfelelően nem vettek figyelembe a megtámadott határozatban egy olyan *[bizalmas]* beadványt, amely a németországi utazások összesítő táblázatát tartalmazta, egy olyan *[bizalmas]* beadványt, amely

az utazási költségek számláit, valamint két, elektronikus leveleket tartalmazó CD-ROM-ot tartalmazott, egy olyan *[bizalmas*] beadványt, amely az Otis által annak érdekében hozott intézkedések összefoglalóját tartalmazta, hogy segítse a Bizottságot, valamint egy olyan *[bizalmas]* beadványt, amely az arra vonatkozó ajánlatot tartalmazta, hogy az Otis a Bizottság rendelkezésére bocsátja volt alkalmazottait. Ezenkívül a megtámadott határozat nem utal arra az együttműködésre, amelyet az Otis azáltal tanúsított, hogy válaszolt a Bizottság Németországra vonatkozó informális tájékoztatáskéréseire.

298 E kifogást a fenti 295. pontban kifejtettekkel azonos okokból el kell utasítani. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy a T-145/07. sz. ügy felpereseinek előadásával ellentétben az Otis *[bizalmas]* beadványai szerepelnek a Bizottság aktájában, azokra megfelelően hivatkoztak a kifogásközlés 108. pontjában és a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdésében, emellett pedig azokat a Bizottság fel is használta, ahogy az a kifogásközlés 231., 232. és 258. pontjából, valamint a megtámadott határozat (216), (217), (245) és (247) preambulumbekezdéséből is következik. Ami a Bizottságnak átadott és az aktájában nem szereplő két CD-ROM-ot illeti, elegendő annyit megállapítani, hogy – ahogy arra a T-145/07. sz. ügy felperesei is rámutatnak – azok az Otis *[bizalmas]* beadványának részét képezik, amelyre a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdése megfelelően hivatkozik. Az említett CD-ROM-okra való kifejezett hivatkozás hiánya a kifogásközlésben és a megtámadott határozatban azzal magyarázható, hogy azok nem tartalmaztak a Bizottság vizsgálata szempontjából hasznos információkat, ami többek között következik az e CD-ROM-okon található egyes olyan dokumentumok elemzéséből, amelyeket az Otis a Törvényszék írásbeli kérdésére válaszul nyújtott be. Ami azt a *[bizalmas]* beadványt illeti, amely az Otis által annak érdekében hozott intézkedések összefoglalóját tartalmazta, hogy segítse a Bizottságot, valamint azt a *[bizalmas]* beadványt, amely az arra vonatkozó ajánlatot tartalmazta, hogy az Otis a Bizottság rendelkezésére bocsátja volt alkalmazottait, meg kell állapítani, hogy azok nem képeznek a németországi kartellre vonatkozó információkat. Végül, a Bizottság aktájában állítólag nem szereplő elektronikus levelek, ahogy arra a Bizottság is megalapozottan mutat rá, lényegileg csak az Otis együttműködésének tisztán gyakorlati szempontjaira vonatkoznak (mint a találkozók rögzítése, illetve egyes kollégák távolléte). A T-145/07. sz. ügy felpereseinek az Otis együttműködésének értékelése során elkövetett hibákra vonatkozó kifogása tehát nem fogadható el.

299 Negyedszer, a T-145/07. sz. ügy felperesei megjegyzik, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem fejtette ki azokat az indokokat, amelyek alapján elutasította az Otis mentesség iránti kérelmét. Ezáltal a Bizottság megsértette az EK 253. cikket, a 2002. évi engedékenységi közleményt, a bizalomvédelem elvét, valamint az Otis védelemhez fűződő jogait, ezért az Otisszal szemben a németországi kartell miatt kiszabott bírságot törölni kell.

300 A 2002. évi engedékenységi közleménynek a felperesek által kifejezetten hivatkozott 31. pontjából az következik, hogy „azt a tényt, hogy egy vállalkozás a közigazgatási eljárás folyamán együttműködött a Bizottsággal, a határozatban jelzik a bírság alóli mentességnek vagy a bírság csökkentésének indoklása végett”.

301 Ezenkívül az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azt a kérdést, hogy valamely határozat indokolása kielégíti-e az EK 253. cikkben foglalt követelményeket, nemcsak szövegének, hanem összefüggéseinek, valamint az érintett területet szabályozó jogszabályok együttesének fényében is kell értékelni (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-371/94. és T-394/94. sz., British Airways és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1998. június 25-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-2405. o.] 94. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

302 Egyébként a Bíróság már kimondta, hogy az indokolás lehet hallgatólagos is, amennyiben lehetővé teszi az érdekelt felek számára, hogy megismerjék a meghozott intézkedések okait, a Törvényszék számára pedig azt, hogy felülvizsgálati jogkörének gyakorlásához elegendő információval rendelkezzen (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 123. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 372. pontját, valamint C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 46. pontját).

303 A jelen ügyben meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (795) preambulumbekezdésében a Bizottság rámutat, hogy „az Otis [a 2002. évi] engedékenységi közlemény 8. pontja b) alpontjának alkalmazásában mentességet kér[t], előadva, hogy az Otis volt az első vállalkozás, amely olyan kiegészítő bizonyítékokat szolgáltatott, amelyek nélkül a Bizottság nem lett volna képes bizonyítani a németországi kartell fennállását”.

304 Bár a Bizottság kifejezetten nem válaszolt erre az érvre, közvetve válaszolt, amikor a megtámadott határozat (796)–(800) preambulumbekezdésében kifejtette, hogy az Otis az általa szolgáltatott bizonyítékok alapján a bírság összegének 25%-os csökkentésére jogosult a 2002. évi engedékenységi közlemény 21-23. pontja alapján.

305 Márpedig, figyelemmel arra a jogi háttérre, amelyben az Otis együttműködését megvizsgálták, a bírságmentesség iránti kérelmét szükségszerűen elutasították, figyelemmel arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény 8. pontjának b) alpontjában szereplő feltételek nem teljesültek, vagy másként fogalmazva, hogy az Otis által benyújtott bizonyítékok nem tették lehetővé a Bizottság számára a németországi jogsértés megállapítását.

306 A megtámadott határozat tehát lehetővé teszi az Otis számára, hogy megismerje azokat az indokokat, amelyek miatt a Bizottság megtagadta tőle a bírságmentességet a 2002. évi engedékenységi közlemény keretében tanúsított együttműködése alapján, és lehetővé teszi a Törvényszék számára, hogy gyakorolja a jogszerűség vizsgálatára vonatkozó jogkörét. Ennélfogva az EK 253. cikk és a 2002. évi engedékenységi közlemény megsértésére vonatkozó kifogásokat el kell utasítani. Mivel a T-145/07. sz. ügy felperesei a védelemhez való joguk megsértésére vonatkozó kifogásukat kizárólag a megtámadott határozat indokolásának állítólagos hiányára alapítják az Otis mentesség iránti kérelmének elutasítása tekintetében, ezért azt is el kell utasítani. Ugyanez a helyzet a bizalomvédelem elvének megsértésére vonatkozó kifogással, amely alapján a Bizottság köteles volt arra, hogy a mentességet megtagadó határozatának indokait ismertesse.

307 Ötödször, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy amennyiben a Törvényszék azt állapítaná meg, hogy az Otis nem részesülhet bírságmentességben, a Bizottság ennek ellenére is megsértette a 2002. évi engedékenységi közleményt, amikor nem nyújtott számára „részleges mentességet” a jogellenes megállapodások olyan bizonyos vetületei tekintetében, amelyek kapcsán a vállalkozás elsőként szolgáltatott információt e közlemény 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdésének megfelelően. Így a Bizottság nem szabhatott volna ki bírságot az Otisszal szemben a felvonókra vonatkozó kartell tekintetében a 2000 decembere és 2002 júniusa közötti időszakra, illetve a mozgólépcsőkre vonatkozó kartell tekintetében az 1995 augusztusa és 2002 júniusa közötti időszakra.

308 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdése értelmében „ha egy vállalkozás a Bizottság előtt korábban ismeretlen tényekre vonatkozóan szolgáltat bizonyítékot, amely közvetlenül összefügg a feltételezett kartell jelentőségével [helyesen: súlyával] vagy fennállása időtartamával, a Bizottság ezeket a tényezőket nem veszi figyelembe a bizonyítékot szolgáltató vállalkozásra kiszabott bírság megállapításakor”.

309 Habár az Otis együttműködése jelentős hozzáadott értéket képviselt azokhoz a bizonyítékokhoz képest, amelyek már a Bizottság birtokában voltak, amely körülmény folytán a Bizottság a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése alapján a bírságának összegét 25%-kal csökkentette (a megtámadott határozat (796)–(800) preambulumbekezdése), a Bizottság megalapozottan vélhette úgy, hogy e vállalkozás nem kérheti a bírság összegének további csökkentését az említett közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdése alapján.

310 E tekintetben emlékeztetni kell egyrészt arra, hogy amikor az Otis közölte *[bizalmas]* kérelmét a Bizottsággal, ahhoz már 2004. február 12-én megérkezett a Kone ugyanezen jogsértéssel kapcsolatos kérelme, valamint harmadik fél informátortól is kapott információkat. Ezenkívül már szervezett két

vizsgálatsorozatot Németországban a felvonók és mozgólépcsők ágazatában. Ennek megfelelően 2004. február 12-i kérelmében a Kone már tájékoztatta a Bizottságot *[bizalmas]*. Ezenkívül a T-145/07. sz. ügy felperesei nem vitatják a Bizottság által megállapított egységes és folyamatos jogsértést a felvonók és mozgólépcsők ágazatában, így azok az érvek, amelyek szerint az Otisszal szemben nem kellett volna bírságot kiszabni a „felvonókra vonatkozó kartell" miatt a 2000 decembere és 2002 júniusa közötti időszakra, illetve a „mozgólépcsőkre vonatkozó kartell" miatt az 1995 augusztusa és 2002 júniusa közötti időszakra, nem fogadhatók el.

311 Ebben az összefüggésben, ellentétben a T-145/07. sz. ügy felpereseinek állításával, az, hogy a Bizottságnak nem volt tudomása a versenytársak közötti találkozók időpontjaival és helyszíneivel kapcsolatos konkrét részletekről, nem releváns, mivel a tényállás EK 81. cikk szempontjából való értékelése tekintetében nem feltétlenül szükséges, hogy a Bizottság bizonyítsa a versenytársak közötti találkozók időpontját és *a fortiori* helyszínét (a Törvényszék T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 675. pontja; lásd továbbá ebben az értelemben a Törvényszék T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 2354. pontját). A fentiekből következik, hogy a felperesek állításával ellentétben a felperesek 2002. évi engedékenységi közlemény szerinti kérelmének benyújtásakor a Bizottság már tudomással bírt arról, hogy a kartell 1995 augusztusa óta fennállt.

312 Másrészt, ahogy azt már a fenti 295. pontban kiemeltük, az Otis kérelme egyoldalú nyilatkozatokból állt, amelyekhez nem csatoltak semmilyen, a jogsértésre vonatkozó pontos és egybevágó okirati bizonyítékot. E körülmények között az Otis Németországra vonatkozó kérelme nem tartalmazott olyan bizonyítékokat, amelyek közvetlenül összefüggtek volna a jogsértés súlyának és időtartamának valamely azonosítható körülményével. Az Otis beadványa ugyanis csak közvetett hatással lehetett a jogsértés időtartamának és súlyosságának bizonyítására, mivel a beadványában szereplő valamennyi körülményt meg kellett erősíteniük a Bizottság által vizsgálata során összegyűjtött egyéb bizonyítékoknak.

313 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdése alkalmazásának elmaradására vonatkozó kifogást tehát el kell utasítani.

314 A T-145/07. sz. ügy felperesei emellett hivatkoznak az EK 253. cikk megsértésére is, amennyiben a Bizottság nem jelölte meg, hogy az Otis milyen indok miatt nem részesülhet a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdése alapján „részleges mentességben".

315 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az egyébként a 2002. évi engedékenységi közlemény „A bírság csökkentése" című B. címe alatt található 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdése a bírságösszeg csökkentése szintjének meghatározása keretébe illeszkedik, amelyben az a vállalkozás részesülhet, amely jelentős hozzáadott értékkel bíró bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottság számára. Mivel a Bizottság az Otis 2002. évi engedékenységi közlemény szerinti együttműködésének értékelése keretében (a megtámadott határozat (795)–(800) preambulumbekezdése) a bírság összegét 25%-kal csökkentette az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdése második francia bekezdése alapján, hallgatólagosan, azonban szükségképpen elutasította az Otis arra irányuló kérelmét, hogy vele szemben e közlemény 23. pontja b) alpontjának utolsó bekezdését alkalmazzák.

316 Figyelemmel arra a jogi háttérre, amelyben az Otis együttműködését megvizsgálták, és mivel a Bizottság a megtámadott határozat (795)–(800) preambulumbekezdésében megállapította, hogy az Otis bírságának összege csak 25%-kal csökkenthető, a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdésének alkalmazására irányuló kérelmét szükségképpen elutasították azzal az

indokkal, hogy az e rendelkezésben szereplő feltételek nem teljesültek, vagy másként fogalmazva, hogy az általa szolgáltatott, a Bizottság előtt korábban ismeretlen tényekre vonatkozó bizonyítékok nem voltak közvetlen összefüggésben a feltételezett kartell súlyával vagy időtartamával.

317 A megtámadott határozat tehát lehetővé teszi az Otis számára, hogy megismerje azokat az indokokat, amelyek miatt a Bizottság megtagadta a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja utolsó bekezdésének alkalmazását a bírságösszeg csökkentésének megállapítása során, és lehetővé teszi a Törvényszék számára, hogy gyakorolja a jogszerűség vizsgálatára vonatkozó jogkörét. Ennélfogva az EK 253. cikk megsértésére alapított kifogást el kell utasítani.

318 Hatodszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy amennyiben a Törvényszék úgy véli, hogy a Konénak Németország tekintetében mentességben kellett volna részesülnie, az Otis együttműködését a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának a csökkentésre vonatkozó első sávjában kellene értékelni, és az alapján a Németországot érintő bírságának összegét 50%-kal, de mindenképpen 25%-nál jelentősen nagyobb mértékben kellene csökkenteni. Ez a kifogás nem fogadható el. Az ugyanis azon a puszta feltételezésen alapul, amely szerint a Konénak Németország tekintetében mentességben kellett volna részesülnie, ami pedig nincs alátámasztva.

319 Hetedszer, ami az Otis bírságösszegének a 2002. évi engedékenységi közlemény keretében való együttműködése alapján történt 25%-os csökkentését illeti, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják először, hogy e csökkentés indokolása elégtelen, ami sérti az EK 253. cikket.

320 Ezt a kifogást el kell utasítani. A Bizottság a megtámadott határozat (796)–(800) preambulumbekezdésében ismertette azokat az indokokat, amelyek alapján az Otis bírságának összegét 25%-kal csökkentette a 2002. évi engedékenységi közlemény keretében tanúsított együttműködése alapján. A megtámadott határozat tehát lehetővé teszi az Otis számára, hogy megismerje az említett csökkentés indokait, és lehetővé teszi a Törvényszék számára, hogy gyakorolja a jogszerűség vizsgálatára vonatkozó jogkörét.

321 Másodszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei azt állítják, hogy a Bizottságnak a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. és 22. pontjának megfelelően 50%-kal kellett volna csökkentenie az Otis bírságának összegét, de mindenképpen 25%-nál jelentősen nagyobb mértékben, mivel az Otis együttműködése jelentős hozzáadott értékkel bírt, ami lehetővé tette a Bizottság számára a jogsértés bizonyítását.

322 E tekintetben mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az Otis a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott, a németországi jogsértésre vonatkozó kérelme keretében nyújtott első hozzájárulását *[bizalmas]* a Kone ugyanezen jogsértésre vonatkozóan 2004. február 12-én benyújtott és 2004. február 18-án kiegészített kérelmét követően tette. A Kone volt tehát az első olyan vállalkozás, amely megfelelt a közlemény 21. pontjában szereplő feltételnek.

323 A bírság összegének csökkentésére a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdésében előírt tartomány alkalmazása kizárt volt az Otis együttműködésére, mivel e kedvezmény csak az első olyan vállalkozásnak jár, amely megfelel az említett közlemény 21. pontjában meghatározott feltételeknek.

324 Az Otis – mint a második olyan vállalkozás, amely megfelelt a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában meghatározott feltételnek – együttműködése így szükségképpen e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdése második francia bekezdésének hatálya alá tartozik. Ezen az alapon az említett vállalkozás a bírság összegének 20% és 30% közötti csökkentésére volt jogosult. Az Otis bírságának 25%-os csökkentése a németországi jogsértés bizonyítása tekintetében tanúsított együttműködése alapján (a megtámadott határozat (800) preambulumbekezdése) tehát az említett közlemény által e tekintetben meghatározott tartományban helyezkedik el.

325 Mivel nem az Otis volt az első olyan vállalkozás, amely a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján Németországra vonatkozóan kérelmet nyújtott be, bírságának összegét nem lehetett 50%-kal csökkenteni. Az az érve, amely szerint – a megtámadott határozat (799) preambulumbekezdésében foglaltakkal ellentétben – a *[bizalmas]* előtt megfelelt a közlemény 21. pontjában foglalt feltételeknek, e tekintetben nem releváns.

326 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor, amikor a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésében meghatározott tartományokon belül pontosan meg kell határoznia a bírság összege csökkentésének mértékét, valamint hogy a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az értelemben a fenti 263. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját, valamint a fenti 263. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 555. pontját).

327 Meg kell tehát vizsgálni, hogy a T-145/07. sz. ügy felperesei bizonyították-e, hogy a Bizottság nyilvánvalóan túllépte mérlegelési mozgásterét, amikor az Otis bírságának összegét 25%-kal csökkentette a németországi jogsértés bizonyítása során tanúsított együttműködéséért. E tekintetben a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy az Otis dokumentumainak benyújtása előtt a Bizottság rendelkezésére álló bizonyítékok homályosak voltak, és kizárólag a 2002. és 2003. évre vonatkoztak, hogy az Otis azt követően is folytatta az együttműködést, hogy mentesség iránti kérelmét elutasították, valamint hogy a megtámadott határozat következtetései az Otis által szolgáltatott információkon alapultak, ami bizonyítja jelentős hozzáadott értéküket.

328 E tekintetben fontos emlékeztetni arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény a 23. pontja b) alpontjának második bekezdésében úgy rendelkezik, hogy a Bizottság, annak érdekében, hogy meghatározza a bírság összege csökkentésének mértékét az alkalmazandó tartományon, vagyis a jelen esetben a 20% és 30% közötti tartományon belül, egyszerre veszi figyelembe „a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét”.

329 Egyrészt, még ha feltételezzük is, ahogy azt a T-145/07. sz. ügy felperesei állítják, hogy az Otis már a *[bizalmas]* előtt megfelelt a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában foglalt feltételeknek, ez nem változtat azon, hogy e vállalkozás semmiképpen nem felelhetett meg e feltételeknek *[bizalmas]* előtt, amikor az Otis benyújtotta Németországra vonatkozó kérelmét (a megtámadott határozat (107) preambulumbekezdése). Márpedig ebben az időpontban a Bizottságnak már rendelkezésére álltak egy informátor nyilatkozatai (a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdése), már két vizsgálatsorozatot szervezett Németországban (a megtámadott határozat (104), (106) és (107) preambulumbekezdése), valamint már megkapta a Kone kérelmét, amely leírta a kartell céljait, szervezetét, résztvevőit, tárgyát és időtartamát.

330 Másrészt, az Otis együttműködésének hozzáadott értékét illetően emlékeztetni kell arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján a németországi jogsértésben való részvétele tekintetében benyújtott kérelme keretében e vállalkozás lényegében az említett jogsértéssel kapcsolatos egyoldalú nyilatkozatokat terjesztett a Bizottság elé. Kétségtelen, ahogy azt a Bizottság is hangsúlyozza a megtámadott határozat (799) preambulumbekezdésében, hogy „az Otis nyilatkozatai jelentős hozzáadott értéket jelentettek, amely jelentősen segítette a Bizottságot a jogsértés bizonyításában”. Ugyanakkor egy vállalkozás által az említett közlemény alapján benyújtott kérelemben megjelölt bizonyítékok kisebb bizonyító erővel bírnak, mint azok az írásos bizonyítékok, amelyek abból az időszakból származnak, mint a bizonyítandó tényállás (lásd a 2002. évi engedékenységi közlemény 22. pontját).

331 Ezenkívül, ami azokat a jogsértés idejéből származó dokumentumokat illeti, amelyeket az Otis benyújtott a Bizottságnak, emlékeztetni kell arra, hogy azok csak korlátozott bizonyító erővel rendelkeztek, mivel nem tartalmaztak semmilyen, a megtámadott határozatban megállapított versenyellenes magatartásra utaló ténykörülményt (lásd a fenti 291. pontot).

332 Figyelemmel a fentiekre, a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan mérlegelési mozgásterét, amikor az Otis bírságának összegét a németországi kartell bizonyítása során tanúsított együttműködése miatt az alkalmazandó tartomány középértékének megfelelő összeggel csökkentette a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének második francia bekezdése alapján.

333 Harmadszor, még ha feltételezzük is, ahogy azt a T-145/07. sz. ügy felperesei állítják, hogy az Otis hozzájárulása magasabb minőségű volt, mint a Konéé, egy ilyen megállapítás alapján nem lehet úgy tekinteni, hogy a Bizottság nyilvánvalóan megsértette az arányosság és méltányosság elvét, amikor az Otis bírságának összegét 25%-kal, míg a Konéét 50%-kal csökkentette. Nem vitatott ugyanis, hogy a Kone együttműködése megelőzte az Otis együttműködését, valamint hogy a Kone együttműködése megfelelő minőségű volt ahhoz, hogy azt úgy tekintsék, mint amely jelentős hozzáadott értéket jelentett a már a Bizottság birtokában lévő bizonyítékokhoz képest. Mivel a Közösség érdekében áll, hogy a titkos kartelleket a lehető leghamarabb leleplezzék és megtiltsák, az arányosság és méltányosság elvének megfelel, ha az első olyan vállalkozást, amely együttműködése révén jelentősen segíti a Bizottságot az érintett jogsértés bizonyításában, fokozottabban kompenzálják.

334 Negyedszer, ami a T-145/07. sz. ügy felpereseinek azon kifogását illeti, amely szerint az Otisszal és a Konéval szemben alkalmazott eltérő bánásmód sérti az egyenlő bánásmód elvét, emlékeztetni kell arra, hogy a Kone együttműködése megelőzte az Otisét, valamint hogy a Kone együttműködése kevéssel az első németországi vizsgálatsorozat után, míg az Otisé csak a második vizsgálatsorozatot követően kezdődött (a megtámadott határozat (104)–(107) preambulumbekezdése). Még ha feltételezzük is, hogy az Otis hozzájárulásának magában rejlő minősége magasabb volt, mint a Konéé, ki kell emelni, hogy valamely, a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelem hozzáadott értékét a már a Bizottság birtokában levő bizonyítékokhoz képest vizsgálják. Márpedig a Bizottság jóval több bizonyítékkal rendelkezett akkor, amikor az Otis benyújtotta kérelmét, mint amennyivel akkor rendelkezett, amikor a Kone nyújtotta be kérelmét.

335 Mivel a különböző vállalkozások helyzete nem összehasonlítható, a Bizottság az egyenlő bánásmód elvének megsértése nélkül csökkentette a Kone bírságának összegét 50%-kal a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának első francia bekezdése alapján, míg 25%-kal az Otis bírságának összegét az említett rendelkezés második francia bekezdése alapján.

336 Ötödször, a T-145/07. sz. ügy felpereseinek a válasz egy lábjegyzetében szereplő, a védelemhez való joguk megsértésére vonatkozó érvét – amennyiben nem tekinthettek bele az informátor által a közigazgatási eljárás során szolgáltatott bizonyítékokba – szintén nem lehet elfogadni, mivel nem fejtik ki, hogy mennyiben lehetne a megtámadott határozat tartalma eltérő abban az esetben, ha e dokumentumokba betekinthettek volna (lásd a fenti 159. pontban hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 31. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

337 Nyolcadszor és másodlagosan, a T-145/07. sz. ügy felperesei kifejtik, hogy amennyiben a Törvényszék úgy dönt, hogy az Otis a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján nem részesülhet 50%-os csökkentésben, ennek ellenére együttműködését enyhítő körülménynek kell tekinteni az 1998. évi engedékenységi közlemény alapján.

338 E kifogás, amelyet a keresetlevél egy lábjegyzetében fogalmaztak meg, és amelyet a felperesek semmilyen módon nem fejtettek ki, nem felel meg az eljárási szabályzat 44. cikke 1. §-ának c) pontjában foglalt feltételeknek, és ennélfogva elfogadhatatlan.

339 A fentiek összességéből kitűnik, hogy az Otis mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a németországi jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

Az Otis által a luxemburgi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről

340 A Bizottság a megtámadott határozat (823) preambulumbekezdésében úgy határozott, hogy „a [2002. évi] engedékenységi közlemény 23. [pontja] [első bekezdése] b) [alpontjának] első [francia bekezdésében] előírt tartományon belül az Otist 40%-os bírságcsökkentésben részesíti”.

341 A megtámadott határozat (818) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejti, hogy „az Otis második vállalkozásként nyújtott be kérelmet [a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján], amelyben információkat szolgáltatott a luxemburgi kartellt illetően”. A megtámadott határozat (819) preambulumbekezdésében a Bizottság kiemeli, hogy az Otis *[bizalmas]* szolgáltatott. A Bizottság ehhez a megtámadott határozat (820) preambulumbekezdésében hozzáteszi, hogy *[bizalmas*].

342 Az Otis együttműködésének értékét illetően a Bizottság a megtámadott határozat (821) és (822) preambulumbekezdésében kiemeli továbbá a következőket:

„(821) A Bizottság megállapítja, hogy egyrészt az Otis *[bizalmas]* nyilatkozatai, másrészt az általa benyújtott, az érintett időszakból származó *[bizalmas]* bizonyítékok együttesen jelentős hozzáadott értéket jelentenek. *[bizalmas]*

(822) […] Az Otis teljes mértékben megfelel a 21. pontban foglalt feltételeknek, miután megtette *[bizalmas]* kiegészítését, amely olyan hozzáadott értéket jelent, amely jelentősen segítette a Bizottságot a jogsértés bizonyításában, és kifejezetten megerősítette a kartell kezdetének és végének időpontjait. Az észrevételekben foglalt új információk ugyanakkor korlátozottak voltak *[bizalmas*].”

343 A T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy az Otis 2002. évi engedékenységi közlemény alapján tanúsított együttműködése az említett közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdésében meghatározott szempontok alkalmazásával a bírság összegének legmagasabb mértékű, vagyis 50%-os csökkentését indokolja, figyelemmel arra az időpontra, amikor az Otis a bizonyítékokat a Bizottsággal közölte, azok hozzáadott értékére, figyelemmel a jogsértés Bizottság általi észlelésére, az ilyen módon rendelkezésére bocsátott okirati bizonyítékokra, valamint az Otis folyamatos és teljes körű együttműködésére az egész vizsgálat során. A T-141/07. sz. ügyek felperese e tekintetben kiemeli, hogy a GTO által előadott körülmények többek között lehetővé tették a kartell pontos időtartamának meghatározását, egy olyan korrekciós mechanizmus fennállásának felfedését, amely a kartellen kívülálló versenytársak számára nem kompenzálta a piacvesztéseket, valamint a kartell tagjai által működtetett árfelügyeleti mechanizmus leírását. A T-145/07. sz. ügyek felperesei emellett azt is előadják, hogy az Otis által a luxemburgi kartell tekintetében benyújtott bizonyítékok terjedelme messze meghaladja a Kone által a németországi kartell tekintetében benyújtott dokumentumokét, amelyek alapján a Bizottság 50%-os csökkentést nyújtott.

344 E tekintetben mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei nem vitatják, hogy az Otis együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdése első francia bekezdésének hatálya alá tartozik, valamint hogy ezen az alapon e vállalkozás a bírság összegének 30% és 50% közötti csökkentésére volt jogosult. Az Otisnak az együttműködése alapján nyújtott 40%-os csökkentés (a megtámadott határozat (823) preambulumbekezdése) tehát az említett közlemény által ennek érdekében előírt tartományba esik.

345 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik akkor, amikor a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésében meghatározott tartományokon belül pontosan meg kell határoznia a bírságösszeg csökkentésének mértékét, valamint hogy a Törvényszék kizárólag e mozgástér nyilvánvaló túllépését kifogásolhatja (lásd ebben az

értelemben a fenti 263. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2007. május 10-én hozott ítélet 81., 88. és 89. pontját, valamint a fenti 263. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítélet 555. pontját).

346 A 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontjának második bekezdése úgy rendelkezik, hogy annak érdekében, hogy egy tartományon belül meg tudja határozni a bírságösszeg csökkentésének mértékét, a Bizottság egyszerre veszi figyelembe „a 21. pont feltételeinek megfelelő bizonyíték benyújtásának időpontját és az általa képviselt hozzáadott érték mértékét”. Ezenkívül ugyanezen rendelkezés szerint a Bizottság „[f]igyelembe veheti még, hogy a benyújtás időpontját követően a vállalkozás milyen mértékben és mennyire folyamatosan működött együtt vele.

347 Márpedig először, a megtámadott határozat nem vitatott megállapításaiból egyértelműen kitűnik, hogy bár az Otis együttműködése megfelelt a 2002. évi engedékenységi közlemény 21. pontjában meghatározott feltételeknek, a luxemburgi kartellre vonatkozó, az Otis által szolgáltatott bizonyítékokat, amelyek alapján a bírság összegét csökkentették, a Bizottsággal csak akkor közölték, amikor az már egyrészt olyan, ezen kartellel kapcsolatos információkat kapott a Konétól, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés megállapítását, és amelyek alapján e vállalkozás az említett közlemény 8. pontjának b) alpontja szerint mentességben részesült (a megtámadott határozat (816) preambulumbekezdése), másrészt pedig már vizsgálatot végzett a luxemburgi kartell feltételezett résztvevőinek helyiségeiben (a megtámadott határozat (116) preambulumbekezdése).

348 Másodszor, azon hozzáadott értéket illetően, amelyet az Otis bizonyítékai képviseltek a már a Bizottság birtokában lévő bizonyítékokhoz képest, a jelen ügyben – a Bizottsághoz hasonlóan – meg kell állapítani, hogy mivel a Kone már átadta a Bizottság számára azokat a bizonyítékokat, amelyek lehetővé tették számára egy luxemburgi jogsértés megállapítását, az Otis együttműködésének hozzáadott értéke – mivel bizonyos, a Bizottság számára addig ismeretlen információkat, illetve bizonyos új okirati bizonyítékokat, vagyis projektlistákat adott át a Bizottságnak – szükségképpen korlátozott volt.

349 E körülmények között, függetlenül az Otis által tanúsított együttműködés terjedelmétől és folyamatosságától, a Bizottság nem lépte túl nyilvánvalóan mérlegelési mozgásterét, amikor az Otis bírságának összegét 40%-kal csökkentette a luxemburgi kartell bizonyítása során tanúsított együttműködése alapján.

350 E következtetést nem cáfolja a T-145/07. sz. ügy felpereseinek a németországi kartell kapcsán a Kone bírsága összegének 50%-os csökkentésére vonatkozó érve sem.

351 Ahogy arra a fenti 275. pontban emlékeztettünk, meg kell ugyanis állapítani, hogy annak értékelése, hogy mi képez jelentős hozzáadott értéket, eleve feltételezi az adott jogsértéssel kapcsolatban a Bizottság rendelkezésére álló valamennyi bizonyíték hátteréhez igazított elemzést, így az elkülönülő jogsértésekkel – a jelen esetben a luxemburgi és németországi jogsértéssel – kapcsolatos információk nem hasonlíthatók össze. Mivel a különböző vállalkozások helyzete nem hasonlítható össze, a Bizottság az egyenlő bánásmód elvének megsértésre nélkül nyújtott az Otisnak 40%-os csökkentést a luxemburgi kartell bizonyításában való együttműködése tekintetében, míg a Konének 50%-os csökkentést nyújtott a németországi jogsértés bizonyítása keretében kifejtett együttműködése miatt.

352 Mindenesetre, egyrészről, a T-145/07. sz. ügy felperesei nem támasztják alá azon állításukat, amely szerint az Otis által a luxemburgi kartellre vonatkozóan benyújtott bizonyítékok terjedelme és bizonyító ereje „jelentősen” meghaladta a Kone által a Németország kapcsán nyújtott információkét.

353 Másrészt, amikor az Otis, amelynek együttműködése a 2002. évi engedékenységi közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdésének első francia bekezdésének hatálya alá tartozik, a Bizottságnak bizonyítékokat szolgáltatott a luxemburgi kartellel kapcsolatosan, a Bizottság már elegendő bizonyítékkal rendelkezett a jogsértés megállapításához, amelyek a Kone korábbi kérelmében

szerepeltek, és amely kérelem alapján teljes bírságmentességben részesült (a megtámadott határozat (816) preambulumbekezdése). Ezzel szemben a németországi jogsértést illetően, egyetlen vállalkozás sem részesült bírságmentességben. A Bizottság tehát nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal a németországi jogsértés megállapításához abban az időpontban, amikor a Kone megfogalmazta az említett közlemény szerinti kérelmét. Még ha feltételezzük is, ahogy azt a T-145/07. sz. ügy felperesei állítják, hogy a Kone – amelynek együttműködése szintén e közlemény 23. pontja b) alpontja első bekezdése első francia bekezdésének hatálya alá tartozott – által szolgáltatott, a németországi jogsértésre vonatkozó bizonyítékok kevésbé voltak részletesek, mint az Otis által a luxemburgi jogsértés tekintetében szolgáltatottak, a Bizottság nem lépte nyilvánvalóan túl mérlegelési mozgásterét, amikor a luxemburgi, illetve németországi kartellekkel kapcsolatos együttműködésük alapján az Otis esetében 40%-kal, a Kone esetében pedig 50%-kal csökkentette a bírság összegét, mivel a bizonyítékok hozzáadott értékét az említett közlemény 21. pontjának megfelelően a már a Bizottság birtokában levő bizonyítékokhoz képest vizsgálják.

354 A fentiek összességéből kitűnik, hogy az Otis mindazon kifogásait, amelyek a 2002. évi engedékenységi közleménynek a luxemburgi jogsértés bizonyítása érdekében való együttműködésére történő alkalmazására vonatkoznak, el kell utasítani.

A bírságok összegének a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt való csökkentésének meghatározása során a bizalomvédelem és az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról

355 A kifogásközlés 614. pontjában a Bizottság bejelentette, hogy szándékában áll „[a bírságokat] csökkenteni [a 2002. évi] engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt, különösen akkor, ha a társaság a Bizottság által megállapított tényeket nem vitatja, vagy olyan további segítséget nyújt, amely lehetővé teszi e tények tisztázását vagy kiegészítését”.

356 A megtámadott határozat (758) preambulumbekezdésében a Bizottság rámutatott, hogy „[m]ivel a kifogásközlés 614. pontja a jelen ügyben elvárásokat keltett, [a Bizottság] úgy határozott, hogy e pontot mindazon vállalkozások javára értelmezi, amelyek ez alapján hozzájárultak a [megtámadott] határozatban bemutatott jogsértés tényállásának bizonyításához azáltal, hogy nem vitatták a tényállást, vagy egyéb információkkal, illetve kiegészítő pontosításokkal szolgáltak”.

357 A Bizottság így a négy jogsértés valamennyi résztvevője esetében – kivéve egyrészről a bírságmentességben részesülő vállalkozásokat (a megtámadott határozat (762), (817) és (839) preambulumbekezdése), másrészről pedig a Hollandiában létrehozott kartell keretében a Konét (a megtámadott határozat (851) preambulumbekezdése) – 1%-kal csökkentette a bírságok összegét a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködésük miatt a kifogásközlésben bemutatott tények vitatásától való tartózkodás címén (a megtámadott határozat (768), (774), (777), (794), (801), (806), (813), (824), (829), (835), (845), (854), (855) és (856) preambulumbekezdése).

358 Először, a T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei úgy vélik, hogy jogszerűen tarthatnak igényt az Otisszal szemben a belgiumi, németországi és luxemburgi jogsértések miatt kiszabott bírságok összegének legalább 10%-os csökkentésére a kifogásközlésben szereplő tényállás vitatásától való tartózkodás címén. E jogos elvárások álláspontjuk szerint a kifogásközlés 614. pontjában foglaltakon és a Bizottság határozathozatali gyakorlatán alapulnak, amelynek értelmében azon vállalkozás, amely nem vitatja a kifogásközlésben terhére rótt tények valóságtartalmát, a bírság összegének 10%-os csökkentésében részesül. A bizottsági csoport egyébként erről biztosította az Otis igazgatótanácsát 2006. március 7-én.

359 Először, emlékeztetni kell arra, hogy a bizalomvédelemre való hivatkozás joga minden jogalanyt megillet, akinek a helyzete akként jellemezhető, hogy az uniós adminisztráció konkrét biztosítékok adásával megalapozott elvárásokat keltett benne (a Bíróság C-104/97. P. sz., Atlanta kontra Európai

Közösség ügyben 1999. október 14-én hozott ítéletének [EBHT 1999., I-6983. o.] 52. pontja, C-37/02. és C-38/02. sz., Di Leonardo és Dilexport egyesített ügyekben 2004. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-6911. o.] 70. pontja; a Törvényszék T-203/96. sz., Embassy Limousines & Services kontra Parlament ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-4239. o.] 74. pontja, T-71/06. sz., Enercon kontra OHIM ügyben 2007. november 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 36. pontja).

360 Ezzel szemben senki nem hivatkozhat a bizalomvédelem elvének megsértésére, akinek a közigazgatás nem adott konkrét biztosítékokat (a Törvényszék T-571/93. sz., Lefebvre és társai kontra Bizottság ügyben 1995. szeptember 14-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-2379. o.] 72. pontja, valamint T-113/96. sz., Dubois et Fils kontra Tanács és Bizottság ügyben 1998. január 29-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-125. o.] 68. pontja). Ilyen biztosítéknak minősül a feljogosított és megbízható forrásból származó pontos, feltétlen és egybehangzó tájékoztatás (a Törvényszék T-66/96. és T-221/97. sz., Mellett kontra Bíróság egyesített ügyekben 1998. július 21-én hozott ítéletének [EBHT-KSZ 1998., I-A-449. o. és II-1305. o.] 104. és 107. pontja).

361 A 2002. évi engedékenységi közlemény a kartellügyekben a bírság kiszabásának mellőzéséről vagy a bírság összegének csökkentéséről szóló közleménnyel (HL 1996. C 207., 4. o.) (a továbbiakban: 1996. évi engedékenységi közlemény) ellentétben valóban nem rendelkezik a bírság összegének semmilyen csökkentéséről olyan vállalkozások esetében, amelyek nem vitatják azon tények valóságtartalmát, amelyekre a Bizottság a kifogásközlésben előadott vádjait alapozza. A Bizottság a megtámadott határozat (758) preambulumbekezdésében azonban elismeri, hogy a kifogásközlés 614. pontja a vállalkozásokban azon jogos elvárást keltette, hogy a tények vitatásától való tartózkodás a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívül a bírság összegének csökkentését eredményezi.

362 A kifogásközlés 614. pontjában a Bizottság bejelentette, hogy „szándékában áll [a bírságokat] csökkenteni [a 2002. évi] engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt, különösen akkor, ha a társaság a Bizottság által megállapított tényeket nem vitatja, vagy olyan további segítséget nyújt, amely lehetővé teszi e tények tisztázását vagy kiegészítését”. Egy ilyen állítás nem tekinthető olyan konkrét biztosítéknak, amely alkalmas volt arra, hogy a felperesekben megalapozott elvárásokat keltsen a tekintetben, hogy bírságuk összegét 1%-ot meghaladó mértékben csökkentik. A kifogásközlés 614. pontja ugyanis nem jelöli meg az érintett vállalkozásoknak biztosított esetleges csökkentés terjedelmét vagy mértékét, így az semmi esetre sem kelthetett e tekintetben semmilyen jogos bizalmat. E tekintetben a felperesek Bizottság által vitatott állítását, amely szerint a Bizottság az Otis igazgatótanácsának a *[bizalmas]* találkozón bejelentette, hogy a kifogásközlés 614. pontját ugyanúgy fogják alkalmazni, mint a 1996. évi engedékenységi közlemény keretében, a legcsekélyebb bizonyíték sem támasztja alá, és azt el kell utasítani.

363 Másodszor, el kell utasítani a felperesek azon érvét, amely szerint a Bizottság eltért korábbi gyakorlatától, amelynek értelmében azon vállalkozás, amely nem vitatja a kifogásközlésben terhére rótt tények valóságtartalmát, a vele szemben egyébként kiszabott bírság összegének 10%-os csökkentésében részesül, mivel – ahogy arra a fenti 163. pontban rámutattunk – az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság határozathozatali gyakorlata nem szolgálhat jogi keretként a versenyügyekben kiszabott bírságok tekintetében.

364 A felperesek továbbá nem vitatják, hogy kérelmükre kizárólag a 2002. évi engedékenységi közlemény alkalmazható, mivel e kérelmet egyébként kifejezetten e közlemény értelmében nyújtották be. Ennélfogva az 1996. évi engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdésének alkalmazására vonatkozó bizottsági határozathozatali gyakorlat, illetve ítélkezési gyakorlat semmiképpen nem alkalmas arra, hogy a felperesekben jogos bizalmat ébresszen a belgiumi, németországi és luxemburgi kartellekhez kapcsolódó tényállás vitatásától való tartózkodás címén a kifogásközlés 614. pontja alapján nyújtott bírságcsökkentés szintjét illetően.

365 Másodszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei előadják, hogy a Bizottság megsértette az arányosság elvét, amikor a tényállás vitatásától való tartózkodás címén a bírság összegét nem csökkentette 10%-kal.

366 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az arányosság elve megköveteli, hogy az uniós intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött jogos célok elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket; így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok (a Bíróság C-180/96. sz., Egyesült Királyság kontra Bizottság ügyben 1998. május 5-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-2265. o.] 96. pontja, valamint a fenti 232. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítélet 223. pontja).

367 Ami a bírság összegének a tényállás vitatásától való tartózkodás címén való esetleges csökkentésének mértékét illeti, ki kell emelni, hogy az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy amennyiben valamely vállalkozás kifejezetten úgy nyilatkozik, hogy nem vitatja azon ténybeli megállapításokat, amelyekre a Bizottság a kifogásait alapítja, úgy tekinthető, hogy a vállalkozás hozzájárult a Bizottság azon feladatának megkönnyítéséhez, amely az uniós versenyszabályok megsértésének megállapításából és megtorlásából áll (a Törvényszék T-352/94. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1989. o.] 395. pontja és T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 157. pontja).

368 A megtámadott határozat (758) preambulumbekezdésében a Bizottság ugyanakkor kiemelte, hogy „[a] csökkentés mértékének megállapításakor figyelembe veszik, hogy a kifogásközlést követően nyújtott együttműködés, vagyis amikor a Bizottság már a jogsértés valamennyi elemét bizonyította, amikor a vállalkozás már a vizsgálat valamennyi elemét megismerte, és hozzáférést kapott a vizsgálati aktához, legfeljebb csak csekély mértékben segítheti a Bizottságot a vizsgálata során”. Ehhez hozzátette, hogy „[á]ltalában a tények elismerése e körülmények között legfeljebb olyan bizonyíték, amely megerősíti a Bizottság által – az aktához csatolt más bizonyítékok alapján – főszabály szerint megfelelően bizonyítottnak tekintett tényeket”.

369 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 2002. évi engedékenységi közlemény magas szintű együttműködést ír elő a Bizottsággal, amely egyébként „szorosabb kapcsolatot” irányoz elő a „bírság csökkentésének mértéke, és azon hozzájárulás értéke között […], amelyet a vállalkozás a jogsértés megállapításához nyújtott” (a 2002. évi engedékenységi közlemény 5. pontja). Így egyrészt – az 1996. évi engedékenységi közleménytől eltérően – a 2002. évi engedékenységi közlemény nem írja elő a bírságok összegének csökkentését a tényállás vitatásától való tartózkodás címén, másrészt pedig, a Bizottsághoz a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján benyújtott kérelmeket illetően a maximális csökkentés, amelyet azon vállalkozások kaphatnak, amelyek sem elsőként, sem másodikként nem feleltek meg a közlemény 21. pontjában meghatározott feltételnek, azonban az általuk szolgáltatott bizonyítékok jelentős hozzáadott értékkel rendelkeznek a már a Bizottság birtokában lévő bizonyítékokhoz képest, legfeljebb 20%-os lehet.

370 Figyelemmel a fentiekre, valamint arra, hogy a jelen ügyben a tényállás vitatásától való tartózkodás címén nyújtott csökkentések hozzáadódnak a 2002. évi engedékenységi közlemény alapján nyújtott bírságcsökkentésekhez, valamint a kifogásközlést követően felajánlott együttműködés nem jelentős értékére (a megtámadott határozat (758) preambulumbekezdése), a Bizottság nem sértette meg az arányosság elvét, amikor nem csökkentette az Otisszal szemben kiszabott bírságok összegét a belgiumi, németországi és luxemburgi kartellre vonatkozó tényállás vitatásától való tartózkodás címén.

371 Harmadszor, a T-145/07. sz. ügy felperesei rámutatnak, hogy a Bizottság egyáltalán nem csökkentette az Otisszal szemben kiszabott bírság összegét együttműködésére és az általa nyújtott kiegészítő magyarázatokra tekintettel, illetve az általa a kifogásközlésre adott válaszában, továbbá e válasz benyújtását követően szolgáltatott kiegészítő információk címén, ezzel megsértve a kifogásközlés 614. pontjában foglaltak által ébresztett jogos elvárásait. Az Otis tehát további csökkentésre jogosult.

372 Először, a németországi jogsértést kapcsán, az Otis kiegészítő magyarázatokat és információkat szolgáltatott, nevezetesen a jogellenes találkozókat illetően. Ennek megfelelően a Bizottság nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal annak bizonyítására, hogy a találkozókra sor került *[bizalmas*], azt megelőzően, hogy megkapta volna az Otis kifogásközlésre adott válaszát. E találkozók a megtámadott határozat 333. lábjegyzetében kerülnek említésre.

373 E tekintetben előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a tényállás EK 81. cikk szempontjából való értékelése tekintetében nem feltétlenül szükséges, hogy a Bizottság bizonyítsa a versenytársak közötti találkozók időpontját és *a fortiori* helyszínét (lásd a fenti 311. pontot).

374 Ezenkívül az ügy irataiból, többek között a Kone 2004. február 18-i észrevételeiből mindenképpen kitűnik, hogy a Bizottság az Otis „további segítségnyújtását” megelőzően is tudomással bírt a *[bizalmas]* találkozókról, egyébiránt pedig az utóbbi találkozóra már a kifogásközlés 260. pontja is utalt.

375 E körülmények között, még ha az Otis a kifogásközlést követően ténylegesen tájékoztatta is a Bizottságot egy találkozó megtartásáról *[bizalmas*], amelyről a Bizottság nem tudott, a Bizottság nem lépte nyilvánvalóan túl mérlegelési mozgásterét, amikor nem csökkentette a bírság összegét az Otis által a kifogásközlésre adott válaszában a németországi jogsértéssel összefüggésben tartott négy jogellenes találkozó megtartására vonatkozóan szolgáltatott kiegészítő információk címén.

376 Másodszor, az Otis a kifogásközlésre adott válaszában és azt követően olyan kiegészítő információkat szolgáltatott, amelyeket a Bizottság egyáltalán nem vett figyelembe. Így az Otis *[bizalmas]* kifogásközlésre adott válaszában a Bizottság egyes megállapításainak helyesbítését javasolta. Az Otis *[bizalmas]* kifogásközlésre adott válaszában emellett tájékoztatást nyújtott az elbocsátott alkalmazottakról, valamint *[bizalmas]* kifogásközlésre adott válaszában csatolta egy elektronikus lista kinyomtatott változatát, amely feltüntetett bizonyos kiegészítő információkat tartalmazó rejtett sorokat. Az Otis továbbá gazdasági bizonyítékokat szolgáltatott a felvonókra vonatkozó, Németországban alkalmazott megállapodások terjedelméről. Ráadásul, *[bizalmas*], az Otis képviselői találkoztak az üggyel foglalkozó csoporttal is, annak érdekében, hogy válaszoljanak minden kérdésre, és hogy megvitassák azokat a további lehetőségeket, amelyek az Otis rendelkezésére állnak ahhoz, hogy folytassa az együttműködést a vizsgálat keretében. Végül az Otis bemutatta az ítélkezési gyakorlat legújabb fejleményeit annak érdekében, hogy segítse a Bizottságot a luxemburgi határozat helyes címzettjének meghatározásában.

377 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az előző pontban említett tények egyike sem nyújtott olyan felvilágosítást vagy hasznos információt a Bizottság számára, amellyel az nem lett volna már tisztában. Így *[bizalmas]* kifogásközlésre adott válaszában az Otis csak a kifogásközlésben szereplő „marginális” vagy lényegtelen megállapítások kapcsán javasolt helyesbítéseket. Az Otis lényegileg azt javasolta, hogy az alkalmazottaira vonatkozó utalásokból tűnjön ki, hogy azokat adott esetben elbocsátották. Az Otis *[bizalmas]* kifogásközlésre adott válaszában tájékoztatást nyújtott az elbocsátott alkalmazottakról. Márpedig egy ilyen információ nem könnyíti meg a Bizottságnak a jogsértés megállapításában és megtorlásában álló feladatát (a fenti 167. pontban hivatkozott BASF kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 589. pontja). Ezenkívül az elektronikus lista kifogásközlésre adott válaszhoz csatolt nyomtatott változata semmilyen hozzáadott bizonyítási értéket nem képvisel, mivel az Otis már benyújtotta e lista elektronikus változatát a Bizottságnak *[bizalmas*]. Ezenkívül a felperesek nem mutatják be e lista elektronikus változatában állítólagosan rejtetten szereplő információk esetleges hasznosságát. Ami a németországi kartell hatályára vonatkozó állítólagos gazdasági bizonyítékokat illeti, e bizonyítékok nem könnyítették meg a jogsértés megállapítását, mivel a Bizottság nem fogadta el az Otis azon érveit, amelyek szerint a felvonók és a gyorsfelvonók piaca két elkülönült piacot alkot. Az Otis azt sem bizonyítja, hogy a Bizottsággal *[bizalmas]* tartott találkozók milyen módon nyújtottak olyan új információkat, amelyek megkönnyítették a jogsértés megállapítását és megtorlását. Végül, az, hogy az Otis jogi érveket szolgáltatott a Bizottságnak az anyavállalatok leányvállalataik felé fennálló

felelősségére vonatkozó vélelmet illetően, annak érdekében, hogy minimalizálja a bírságok összegét, ezzel ellentmondva a Bizottság álláspontjának, szintén nem könnyítette meg a jogsértés megállapítását és megtorlását.

378 A fentiekből következik, hogy az Otis arra vonatkozó kifogásait, hogy a Bizottság nem csökkentette a vele szemben kiszabott bírság összegét az általa nyújtott magyarázó és kiegészítő információk címén, szintén nem lehet elfogadni.

379 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a jelen jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

Az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére vonatkozó jogalapról

380 A T-141/07. és T-145/07. sz. ügyek felperesei előadják, hogy a GTO-val szemben kiszabott bírságok összegét az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megfelelően a forgalmának 10%-ára kell csökkenteni.

381 Figyelemmel arra, hogy az említett felperesek nem állítják azt, hogy a GTO-val szemben a megtámadott határozatban kiszabott bírság meghaladja a jogsértéseket elkövető gazdasági egységet alkotó vállalkozások által a megelőző üzleti évben elért összesített forgalom 10%-os felső határát, meg kell állapítani, hogy e kifogás átfedésben van a fenti 63–90. és 106–120. pontban megvizsgált, a GTO magatartásának az UTC, az OEC és az Otis Belgium számára való betudására vonatkozó kifogásokkal. Márpedig az ezzel kapcsolatos fejtegetésekből kitűnik, hogy a Bizottság helyesen tudta be e társaságoknak a leányvállalatuk magatartását, amely azokkal egy gazdasági egységet alkot. Ezt a jogalapot tehát el kell utasítani.

A bírságok végső összegének kiszámítása során az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról

382 A T-141/07. sz. ügy felperese kifejti, hogy a vele szemben kiszabott bírság végső összege aránytalan.

383 E tekintetben, ahogy arra a fenti 366. pontban emlékeztettünk, az arányosság elve megköveteli, hogy az uniós intézmények aktusai ne haladják meg a szóban forgó szabályozás által kitűzött jogos célok elérésére alkalmas és ahhoz szükséges mértéket; így amennyiben több alkalmas intézkedés kínálkozik, a kevésbé kényszerítő intézkedéshez kell folyamodni, és az okozott hátrányok a kitűzött célokhoz képest nem lehetnek aránytalanul nagyok.

384 Ebből következik, hogy a bírságok a kitűzött célokhoz, azaz a versenyszabályok tiszteletben tartásához képest nem lehetnek aránytalanul nagyok, és a valamely vállalkozással szemben versenyjogi jogsértés címén kiszabott bírság összegének arányban kell állnia az összességében értékelt jogsértéssel, különösen figyelembe véve annak súlyát (a fenti 232. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2007. szeptember 12-én hozott ítélet 224. pontja). Ezenkívül a Bizottság a bírságok összegének meghatározásakor megalapozottan veszi figyelembe azt, hogy a bírságoknak kellő elrettentő hatást kell biztosítani (lásd ebben az értelemben a fenti 210. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 108. pontját, valamint a Törvényszék T-304/94. sz., Europa Carton kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-869. o.] 89. pontját).

385 Az arányosság elve megsértésének bizonyítása érdekében a T-141/07. sz. ügy felperese először hivatkozik a kifogásolt luxemburgi magatartások nemzeti vetületére, amely magatartások piacra gyakorolt hatása korlátozott volt. Ennek érdekében kizárólag azon érvekre támaszkodik, amelyeket a jogsértés állítólagosan téves minősítésére, illetve a luxemburgi jogsértés miatt kiszabott bírság kiindulási összegének állítólagosan eltúlzott mértékére vonatkozó jogalapjai keretében fejtett ki.

Másodszor érvelésében hivatkozik a GTO korlátozott méretére, valamint arra, hogy azt teljesen önállóan vezetik, és ezzel összefüggésben kizárólag azokra az érvekre utal, amelyeket a csoport-szorzótényezőnek a célból való alkalmazására vonatkozó jogalapjában fejtett ki, hogy a bírsága kiindulási összegének megállapítása során figyelembe vegyék az elrettentési célt. Harmadszor, azt állítja, hogy a tényállás idején Luxemburgban nem létezett a versenyszabályokra vagy bármilyen nemzeti versenyhatóságra vonatkozó jogszabály. Negyedszer, a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésére vonatkozó jogalapja keretében előadott körülményekre támaszkodva előadja, hogy szorosan és széles körben együttműködött a Bizottsággal.

386 A T-141/07. sz. ügy felperese, amikor a tárgyalás során ezzel kapcsolatban megkérdezték, azt állította, hogy a jelen jogalapnak nincs önálló tartalma azon további jogalapokhoz képest, amelyekben azonos érvekre hivatkozott. Így, ami a piac korlátozott méretére, a jogsértés állítólagosan korlátozott hatására, a GTO állítólagosan korlátozott méretére és a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésére vonatkozó érveket illeti – mivel a felperes nem terjeszt elő más körülményeket, mint amelyeket keresete más jogalapjaiban ismertetett –, azokat a fenti 148–165., 167–172., 238–242., 344–354. és 359–364. pontban foglalt indokok alapján el kell utasítani.

387 Ami az arra vonatkozó érvet illeti, hogy Luxemburgban nem volt a versenyszabályok betartására és a versenyhatóságra vonatkozó szabályozás, hangsúlyozni kell, hogy bár Luxemburg valóban nem rendelkezett a jogsértés időtartama alatt semmilyen, a versenyszabályok betartására vonatkozó szabályozással, illetve semmilyen nemzeti versenyhatósággal, a 17. rendelet – 24. cikkének megfelelően – alkalmazandó volt valamennyi tagállamban a jogsértés teljes időtartama alatt. A jelen jogalapot tehát el kell utasítani.

388 Ebből következik, hogy a keresetet teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

389 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján a Törvényszék a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.

390 Mivel a T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyek felperesei pervesztesek lettek, a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell őket a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (nyolcadik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék a T-141/07., T-142/07., T-145/07. és T-146/07. sz. ügyeket a jelen ítélet meghozatala céljából egyesíti.

2) A Törvényszék a kereseteket elutasítja.

3) A Törvényszék a T-141/07. sz. ügyben a General Technic-Otis Sàrl-t kötelezi a költségek viselésére.

4) A Törvényszék a T-142/07. sz. ügyben a General Technic Sàrl-t kötelezi a költségek viselésére.

5) A Törvényszék a T-145/07. sz. ügyben az Otis SA-t, az Otis GmbH & Co. OHG-t, az Otis BV-t és az Otis Elevator Companyt kötelezi a költségek viselésére.

6) A Törvényszék a T-146/07. sz. ügyben az United Technologies Corporationt kötelezi a költségek viselésére.

Martins Ribeiro Wahl Dittrich

Kihirdetve Luxembourgban, a 2011. július 13-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A közigazgatási eljárás 3

A Bizottság vizsgálata 3

Belgium 3

Németország 3

Luxemburg 4

Hollandia 4

A kifogásközlés 5

A megtámadott határozat 5

Az eljárás és a felek kérelmei 10

A jogkérdésről 12

A leányvállalatok által elkövetett jogsértések anyavállalatoknak való betudása során az EK 81. cikk megsértése miatti felelősség betudását szabályozó elvek, az ártatlanság vélelme, a büntetések egyéniesítése, az egyenlő bánásmód, a védelemhez való jog és az EK 253. cikk megsértésére vonatkozó jogalapról 12

Előzetes észrevételek 12

Az Otis-leányvállalatok által elkövetett jogsértések UTC-nek és OEC-nek való betudásáról 15

A GTO által elkövetett jogsértés GT-nek, Otis Belgiumnak, OEC-nek és UTC-nek való betudásáról .. 20

– A megtámadott határozat 20

– A GTO által elkövetett jogsértés GT-nek való betudásáról 20

– A GTO által elkövetett jogsértés Otis Belgiumnak, OEC-nek és UTC-nek való betudásáról 22

– A védelemhez való jog megsértéséről 24

– Az egyenlő bánásmód elvének megsértéséről 26

A bírságok kiindulási összegének a jogsértések súlya alapján való meghatározása során az 1998. évi iránymutatás, az arányosság és az egyenlő bánásmód elve, a védelemhez való jog és az EK 253. cikk megsértésére vonatkozó jogalapról 26

Előzetes észrevételek 26

A megtámadott határozat 27

A luxemburgi jogsértés „különösen súlyosnak” való minősítéséről 29

A bírságok kiindulási összegeinek állítólagos jogellenességéről 32

– A bírságok általános kiindulási összegeiről 32

– A bírságok egyéniesített kiindulási összegeiről 39

A bírság kiindulási összege növelése mértékének a németországi jogsértés időtartama alapján való megállapítása során az 1998. évi iránymutatás és az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról 42

Az arra vonatkozó jogalapról, hogy a Bizottság megsértette az 1998. évi iránymutatást és az arányosság elvét a csoport-szorzótényező a célból való alkalmazása során, hogy a bírságok kiindulási összegének megállapítása során figyelembe vegye az elrettentési célt 43

A 2002. évi engedékenységi közlemény, az EK 253. cikk, továbbá a bizalomvédelem, az arányosság, a méltányosság, az egyenlő bánásmód elve és a védelemhez való jog megsértésére vonatkozó jogalapról .. 45

A 2002. évi engedékenységi közleményről 46

A Bizottság mérlegelési mozgásteréről és az uniós bíróság által gyakorolt felülvizsgálatról 47

Az Otis által a belgiumi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről 48

Az Otis által a németországi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről 50

Az Otis által a luxemburgi jogsértés bizonyítása érdekében tanúsított együttműködésről 59

A bírságok összegének a 2002. évi engedékenységi közlemény hatókörén kívüli együttműködés miatt való csökkentésének meghatározása során a bizalomvédelem és az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról 61

Az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére vonatkozó jogalapról 65

A bírságok végső összegének kiszámítása során az arányosság elvének megsértésére vonatkozó jogalapról 65

A költségekről 66